

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

School of Business and Management

Laskentatoimen maisteriohjelma

Pro Gradu – tutkielma

KANSAINVÄLISEN KONSERNIN SISÄISTEN KORKOJÄRJESTELYJEN
HYÖDYNTÄMINEN VEROSUUNNITTELUSSA

Tekijä: Laura Saarnia

Vuosi: 2017

1 tarkastaja: Pasi Syrjä

2 tarkastaja: Helena Sjögrén

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Laura Saarnia
Tutkielman nimi:	Kansainvälisen konsernin sisäisten korkojärjestelyjen hyödyntäminen verosuunnittelussa
Tiedekunta:	School of Business and Management
Pääaine:	Laskentatoimi
Vuosi:	2017
Pro gradu -tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 108 sivua, 4 kuviota
Tarkastajat:	Professori Pasi Syrjä Tutkijaopettaja Helena Sjögrén
Hakusanat:	korkojärjestely, verosuunnittelu, debt push down -järjestely, alikapitalisointi, konserni

Tässä tutkielmassa tarkastellaan yleisen veronkiertosäännöksen soveltuvuutta kansainvälisten konsernien sisäisiin rahoitusjärjestelyihin tilanteissa, joissa konsernin sisäinen rahoitus on järjestetty suomalaista sivuliikettä tai apuyhtiötä käyttäen. Teoriaosio käsittelee kansainvälisen konsernin rahoitusta ja verotusta sekä koron vähennysoikeutta elinkeinoverotuksessa. Teoriaosiossa kartoitetaan lisäksi korkojärjestelyihin liittyvää kansainvälistä ja kotimaista lainsäädäntöä. Tutkimuksen empiirisessä osiossa tarkastellaan korkojen vähennyskelpoisuutta ja veron kiertämistä oikeuskäytännön näkökulmasta.

Tämä tutkielma on laadullisena tutkimuksena toteutettu lainopillinen tarkastelu. Tutkimusaineisto, jonka avulla tutkimusongelmaan etsitään vastausta, koostuu neljästä hallinto-oikeuden ja neljästä KHO:n ratkaisusta. Tutkimuksesta käy ilmi, että korkojen vähennyskelpoisuuden hyödyntäminen on verotuksellisesti tarkoituksenmukaista etenkin silloin, kun osa konsernin toiminnoista on korkean verorasituksen valtioissa, joissa korkomenot ovat vähennyskelpoisia, ja konsernin emoyhtiö on matalan verorasituksen valtiossa. Tutkimustuloksien mukaan korkojen vähennysoikeuden epäasianmukaiseen hyödyntämiseen on mahdollista puuttua verotusmenettelylain 28 §:n (Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558, VML) nojalla, kun järjestely on katsottava keinotekoiseksi, se ei kokonaisuutena arvioiden vastaa sen todellista oikeudellista muotoa eikä järjestelylle voida esittää verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita ja kyseiseen järjestelyyn on ryhdytty lain tarkoituksen vastaisten veroetujen saamiseksi. Jokainen tapaus on kuitenkin ratkaistava tapauskohtaisesti.

ABSTRACT

Author: Laura Saarnia
Title: Utilization of Internal Interest Planning in Tax Planning of MNE
Faculty: School of Business and Management
Major: Accounting
Year: 2017
Master`s thesis: Lappeenranta University of Technology
108 pages, 4 figures
Examiners: Professor Pasi Syrjä
Senior Researcher Helena Sjögrén
Keywords: interest planning, tax planning, debt push down, thin capitalization, MNE

This thesis examines utilization of internal interest planning in tax planning of multinational companies when the internal financing has been arranged by using permanent establishment or holding company located in Finland. Theory section discusses about MNE's finance and taxation and deductibility of the interest in commercial taxation. The literature review also examines international and national legislation concerning interest planning of MNE's. Empirical part of the thesis examines deductibility of interest and tax avoidance with review of court decisions.

This thesis is a qualitative research and legal review. The research material consists of four decisions made by Administrative Court and four decisions made by Supreme Administrative Court. The results show that utilization of internal interest planning is appropriate in taxation especially when part of the MNE's operations locates in a country with high tax rates and where interests are deductible and MNE's parent company locates in a low tax rate country. According to the results it is possible to deny inappropriate deductibility of interest on grounds of Tax Assessment Procedure Act 28 §, when the arrangement is seen artificial, it does not, as a whole, evaluate its actual legal form and has no non-tax-based business criteria and this arrangement has been made to obtain illegal tax benefits. However, each case must be resolved on a case-by-case basis.

LYHENTEET

BEPS	Base Erosion and Profit Shifting
Emo-tytäryhtiödirektiivi	Neuvoston direktiivi 90/435/ETY eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KPL	Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
KonsAvL	Laki konserniavustuksesta verotuksessa 21.11.1986/825
KorkoL	Korkolaki 20.8.1982/633
Korko- ja rojaltidirektiivi	Neuvoston direktiivi 2003/49/EY eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisiin korko- ja rojalTIMaksuihin sovellettavasta järjestelmästä
LähdeVL	Laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta 11.8.1978/627
MenetelmäL	Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta 18.12.1995/1552 (menetelmälaki)
OECD	The Organization for Economic Co-operation and Development
OECD:n malliverosopimus	OECD Model Tax Convention on Income and on Capital, 22.6.2010, OECD, Pariisi, SopS OECD/2010

OECD:n siirtohinnoitteluohjeet	OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations, 22.6.2010, OECD, Pariisi
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
SEU	Sopimus Euroopan Unionista
SEUT	Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VVL	Varallisuusverolaki 30.12.1992/1537 (kumottu)
VYL	Laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 16.12.1994/1217 (Väliyhteisölaki)

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	8
1.1	Tutkimuksen taustaa	9
1.2	Aikaisempi tutkimus	12
1.3	Tutkimusongelmat, tavoitteet ja rajaukset	13
1.4	Keskeiset käsitteet	15
1.5	Tutkimusmenetelmät ja aineistot	18
1.6	Tutkielman rakenne	19
2	KANSAINVÄLISEN KONSERNIN RAHOITUS JA VEROTUS	21
2.1	Kansainvälisen konsernin rahoitus	22
2.1.1	Oman ja vieraan pääoman erot	22
2.1.2	Konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt	23
2.2	Konsernirakenteiden hyödyntäminen rahoituksessa ja verosuunnittelussa	24
2.2.1	Kiinteän toimipaikan muodostuminen	25
2.2.2	Holdingsyhtiöiden hyödyntäminen	26
2.2.3	Konserniavustus	27
2.3	Kansainvälisen konsernin verotus	27
2.4	Kansainvälisen konsernin toiminta ja verosuunnittelu	30
2.5	Verosuunnittelua vai veron kiertämistä	30
3	KORON VÄHENNYSOIKEUS ELINKEINOVEROTUKSESSA	33
3.1	Alikapitalisointi ilmiönä	34
3.2	Alikapitalisointinormit	35
3.3	Debt push down –järjestelyt	38
3.4	Korko sisäisessä lainsäädännössä ja kansainvälisissä tilanteissa	39
3.5	Etuyhteyksyritysten rahoitusrakenteen valintaa rajoittavat tekijät	40
3.6	OECD:n mallit ja standardit luovat suuntaviivoja korkojen vähennysoikeudelle	40
3.6.1	OECD:n malliverosopimus ja kommentaari korkorajoitusten näkökulmasta	41
3.6.2	Malliverosopimukseen sisältyvä markkinaehtoperiaate ja etuyhteyden määrittely	42
3.6.3	Siirtohinnoitteluohjeet	43
3.6.4	BEPS aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisemisessä	45
3.7	Koron vähennysoikeuteen vaikuttavat Euroopan unionin säädökset	46

3.7.1	EU:n perusvapauksiin kuuluva syrjäntäkielto korkojärjestelyiden tulkinnassa	47
3.7.2	Koron vähennysoikeutta määrittävät direktiivit ja muu sääntely	48
3.8	Verosopimukset	50
3.9	Verosopimusten syrjäntäkieltoartikla	51
3.10	Korkojen vähennysoikeutta rajaava suomalainen sääntely	52
3.10.1	EVL 18a § -korkorajoitussäännös	53
3.10.2	Korkorajoitussäännöksen suhde muihin säännöksiin	55
3.10.3	VML 28§ -veronkiertopykälä	56
4	KORKOJEN VÄHENNYSKELPOISUUS JA VERON KIERTÄMINEN OIKEUSKÄYTÄNNÖN PERUSTEELLA	59
4.1	Tutkimusmetodologia ja tutkimusaineisto	59
4.2	Aiempi oikeuskäytäntö	62
4.2.1	KHO 1999:19	63
4.2.2	KHO 2014:119	65
4.3	Hallinto-oikeuden päätökset koskien sivuliikealokaatiota	68
4.3.1	Hallinto-oikeuden päätös 20.5.2014 14/0508/4	68
4.3.2	Hallinto-oikeuden päätös 20.5.2014 14/0498/4	70
4.3.3	Hallinto-oikeuden päätös 17.6.2014 14/0373/4	71
4.3.4	Hallinto-oikeuden päätös 24.4.2017 17/0271/4	72
4.3.5	Yhteenvetoa hallinto-oikeuden päätöksistä ja niiden merkityksestä	73
4.4	Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätökset	76
4.4.1	KHO 2016:71	76
4.4.2	KHO 2016:72	81
4.4.3	KHO 2016:71 ja KHO 2016:72 ratkaisujen merkityksestä	85
4.5	Tulosten pohdinta ja yhteenveto	87
4.6	VML 28 §:n soveltamisesta ratkaisujen valossa	90
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	92
	LÄHTEET	99

1 JOHDANTO

Globalisaatio ja kansainvälisten markkinoiden kehitys on auttanut kaatamaan taloudellisia raja-aitoja valtioiden välillä, mahdollistanut yritysten liikevaihdon kasvun laajentamalla toimintaa uusiin maihin ja lisännyt pääomavirtojen liikkuvuutta. Hyvien puoliensa lisäksi se on tuonut mukanaan uusia maailmanlaajuisia mahdollisuuksia verosuunnitteluun ja veronkiertoon. Finnwatchin (2016) lausunnon mukaan monikansallisten yritysten aggressiivinen verosuunnittelu ja valtioiden haitallinen verokilpailu ovat yleisesti tunnustettuja ongelmia. OECD:n arvion mukaan ilmiön aiheuttamat maailmanlaajuiset verotappiot ovat 100–240 miljardia dollaria vuodessa. Suomen osalta ei ole tehty kattavia laskelmia, mutta Finnwatch arvioi Valtionvarainministeriön selvitysten perusteella, että veroja menetetään satoja miljoonia pelkästään alikapitalisoinnin johdosta. Samassa yhteydessä Finnwatch viittaa tutkimukseen, jonka mukaan alikapitalisointi ja erilaiset rahoitusjärjestelyt kattavat vain noin kolmanneksen kaikesta aggressiivisesta verosuunnittelusta.

Suomessa ei ole ollut varsinaista alikapitalisointia rajoittavaa sääntelyä (Andersson 2003, 461). Koron vähennysoikeuteen on puututtu vuodesta 2014 alkaen niin sanottujen korkovähennysrajoitusten avulla. Korkovähennysoikeuden rajoitukset sisältyvät elinkeinotuloverolain 18a §:ään (Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360, EVL). Alikapitalisointinormien ja korkovähennysrajoitusten aiempi puuttuminen on mahdollistanut kansainvälisille konserneille verosuunnittelumahdollisuuksia rahoitusjärjestelyitä hyödyntäen. Esimerkkitapauksena voidaan käyttää tilannetta, jossa matalan verorasituksen maassa sijaitseva emoyhtiö yhtiö ostaa suomalaisen yhtiön osakekannan. Kauppaa varten Suomeen perustetaan emoyhtiön kokonaan omistama apuyhtiö tai sivuliike. Emoyhtiö rahoittaa kaupan lainaamalla varat apuyhtiölle, joka taas maksaa lainasta korkoa emoyhtiölle. Korkotulo on emoyhtiölle verovapaata Suomessa. Ostettu kohdeyhtiö maksaa konserniavustusta apuyhtiölle, minkä seurauksena kohdeyhtiön tulos pienenee konserniavustuksen verran. Apuyhtiön emoyhtiölle maksama korko on sille vähennyskelpoista. (Nykänen 2016, 8.) Koska Suomen lainsäädännöstä on puuttunut ennen korkorajoitussäädöksen voimaantuloa varsinaisen alikapitalisointinormi, vastaaviin tilanteisiin on jouduttu

puuttumaan veronkiertosäännösten nojalla. Näiden käyttöä rajoittavat kuitenkin sekä verosopimukset että sijoittumisvapautta koskeva EU:n perussääntö.

Korkojen ja osinkojen erilainen verokohtelu ja erot veroasteissa maiden välillä tekevät vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen suosimisesta tytäryhtiöiden rahoittamisessa usein kannattavaa (Arena & Roper 2010, 637; Egger, Eggert, Keuschnigg & Winner 2010, 97). Saavuttaakseen pääomalajien erilaisesta verokohtelusta johtuvat edut, yritykset saattavat luoda erilaisia keinotekoisia, konsernin sisäisiä järjestelyjä, joilla pyritään minimoimaan konsernin kokonaisverorasitusta.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Monet Suomessa toimivat monikansalliset yhtiöt maksavat voitoistaan Suomessa veroa voiton määrään suhteutettuna vain hyvin pienen osan. Tällaisia yrityksiä ovat muun muassa terveysalalla toimiva Mehiläinen, sähköverkkoyhtiö Caruna ja franchising-periaatteella toimiva McDonald's. Esimerkiksi Mehiläisen tilikauden 1.5.–31.12.2011 tilinpäätöksen mukaan se maksoi 21,7 miljoonan euron liikevoitostaan Suomeen yhteisöveroa 542 287 euroa, eli noin 2,5 prosenttia (Taloussanomat 2012). Syynä verojen pieneen määrään on se, että yhtiöt heikentävät tulostaan Suomessa keinotekoisesti siirtämällä osan tuloistaan matalamman verotuksen maihin hyödyntämällä korkojen vähennysoikeutta ja konserniavustusjärjestelmää. McDonald'sin suomalainen tytäryhtiö on tuottanut tilinpäätöksiensä mukaan tappiota lähes koko toimintansa ajan. McDonald's on toiminut Suomessa vuodesta 1987. Toimintavuosista ainoastaan viisi on ollut voitollisia. (Kauppalehti 2015.) McDonald'sin emoyhtiön taloudellinen asema on lähes päinvastainen. Suomen tytäryhtiön toiminta on saatu näyttämään tappiolliselta hyödyntämällä korkojärjestelyjä. Ulkomailla sijaitseva emoyhtiö on rahoittanut tappiollista toimintaa miljoonien eurojen pääomallainalla. Tytäryhtiön mahdolliset voitot käytetään velan korkojen maksuun ja lainan pääoman lyhentämiseen. Näin verottajalle Suomessa ei jää verotettavaa tuloa. (Hänninen 2014, 151–153.)

Alikapitalisointi on yksi tärkeimmistä keinoista, joilla yritykset siirtävät voittojaan matalan verotuksen maihin. Tällaista tuloksen siirtoa kahden tai useamman eri

valtion alueella toimivan yhden taloudellisen kokonaisuuden sisällä kutsutaan peiteltyksi voitonsiirroksi (Myrsky & Linnakangas 2009, 266–267.) Alikapitalisoinnissa on kyse siitä, että oman pääoman ehtoinen rahoitus järjestetään juridisesti vieraan pääoman muotoon hyödyntämällä esimerkiksi erilaisia korkojärjestelyjä. Järjestelyn myötä voitot siirtyvät konsernin sisällä korkean veron maasta matalan verotuksen maihin. (Knuutinen 2005, 188–196; Helminen 2013, 304–306; Sørensen 2016.) Debt push down -järjestelyjä voidaan pitää yhtenä alikapitalisoinnin muotona. Niillä tarkoitetaan yrityskaupan yhteydessä tehtäviä järjestelyjä, jossa ostajan yrityskaupasta aiheutuva velka siirretään ostokohteen taseeseen. Perusideana on, että ostokohde maksaa tuloillaan ostajan yrityskaupasta aiheutuneet kulut.

Tutkielman aihe on ajankohtainen, sillä korkein hallinto-oikeus (KHO) antoi 19.5.2016 kaksi tärkeää kansainväliseen veronkiertoon liittyvää päätöstä. Päätöksistä erityisesti KHO 2016:72 voidaan pitää merkittävänä, sillä se käsitteli myös yleisen veronkiertopykälän tulkintaa. Verotusmenettelylain 28 §:ää (Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558, VML) on harvemmin sovellettu korkovähennysten tulkintaan tässä laajuudessa. Aiemmin veronkiertosäännöstä on käytetty perusteena lähinnä selvissä väärinkäytöstapauksissa. Antamissaan päätöksissä KHO vahvisti Verohallinnon linjan koskien korkovähennyksiä ja veronkiertoa (Verohallinto 2016a). Molemmat päätökset koskivat korkokulujen vähentämistä debt push down -tilanteissa. KHO myös julkaisi ratkaisut vuosikirjapäätöksinä, toisin sanoen päätökset on tarkoitettu ennakkoratkaisuiksi. KHO:n antamia ennakkoratkaisuja voidaan pitää merkittävänä, koska Verohallinto on arvioinut, että tällaisia, nyt tarkastelun alle joutuneita tapauksia muistuttavia järjestelyjä, nousee Verohallinnon ja eri oikeusasteiden käsittelyyn useita kymmeniä ja verotuksellinen intressi niissä on useita satoja miljoonia euroja (Verohallinto 2016a).

Korkeimman asteen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä korkojen vähentämistä koskevista rahoitusrakenteista ei ole ollut ennen toukokuuta 2016. Tuolloin julkaistujen KHO:n päätösten mukaan korkojärjestely voidaan katsoa veronkiertämiseksi ja korkojen vähennyskelpoisuus evätä, jos osakkeita, joiden hankintaan velka liittyy, ei voida kohdentaa sivuliikkeen varoiksi. Verohallinnon

tulkinnan mukaan vähennyskelvottomuus voidaan laajentaa koskemaan myös apuyhtiötä. (Verohallinto 2016a.) Kahden ennakkoratkaisun lisäksi KHO antoi samalla kertaa kolme vastaavanlaisia tilanteita koskevaa päätöstä, joissa se ei antanut valituslupaa hallinto-oikeuden ratkaisuihin. Kaikissa tapauksissa velka oli kohdistettu ulkomaisen yhtiön suomalaiselle sivuliikkeelle, joka muodosti Suomeen kiinteän toimipaikan. Tapauksissa, joihin KHO ei myöntänyt valituslupaa, oli hallinto-oikeuden mukaan kysymys veronkiertämisestä.

Alikapitalisoinnin ja debt push down -järjestelyiden tutkimisen ajankohtaisuutta ja merkittävyyttä lisää myös asiaan liittyvä, molempien osapuolten merkittävä taloudellinen intressi. Verohallinnon (2016a) tiedotteen mukaan KHO:n ratkaisut selkiyttävät aikaisemmin oikeuskäytännössä vallinneen tulkinnanvaraisen tilanteen. Koska tapaukset ovat samankaltaisia, on verottajan helppo ennakkopäätöksen perusteella soveltaa ratkaisuja myös muihin tapauksiin. Toisaalta yritysmaailmassa päätösten on pelätty olevan jonkinlainen avoin valtakirja jälkiverottamiselle ja vaikeuttavan verotuksen ennustettavuutta (Talouselämä 2016a). Niin sanottuja debt push down -järjestelyjä käytetään yleisesti isoissa ja taloudellisesti merkittävissä kansainvälisissä yrityskaupoissa. Siten tämän tutkielman aihe ja tuoreimpien tuomioistuinten antamien ratkaisujen luoma oikeuskäytäntö on merkittävää myös yritysten verosuunnittelun kannalta.

Aiheen ajankohtaisuutta puoltaa myös kansainvälisen kaupan lisääntyminen ja globalisaatio, jotka ovat lisänneet kansainvälisiä konsernirakenteita. Markkinoiden ohella yritysten toimintaan vaikuttaa verotus. Yritykset pyrkivät saavuttamaan niiden kannalta mahdollisimman edullisen kokonaisverorasituksen, johon vaikuttaa muun muassa kunkin toimintamaan lainsäädäntö, veropohjan laajuus ja verokanta, verovelvollisuuden määrittely, jaetun voiton verokohtelu sekä kaksinkertaisen verotuksen poistamismenettelyt. Kansainvälistynyt yritystoiminta mahdollistaa etenkin globaalisti toimiville yrityksille eri valtioiden välisten lainsäädännöllisten erojen hyödyntämisen verosuunnittelussa. Yritykset hyötyvät, mutta valtioiden talous ja veropohja kärsivät. (Banks 2008, 489; Helminen 2013, 53–54.)

1.2 Aikaisempi tutkimus

Kansainvälisen peitellyn voitonsiirron problematiikka on yksi tutkituimmista verotuksen osa-alueista ja siten myös alikapitalisointia sekä konsernien sisäistä rahoitusta käsittelevää kirjallisuutta sekä aihetta sivuavia asiantuntijakirjoituksia löytyy runsaasti (Myrsky & Linnakangas 2009, 267). Knuutisen (2005) Verotus -lehdessä julkaistu artikkeli käsittelee alikapitalisointinormeja. Konsernin sisäisiä korkojen määräytymistä ja markkinaehtoisuutta ovat pohtineet muun muassa Karjalainen (2010) ja Isomaa-Myllymäki (2014). Yritysten korkovähennysoikeuden rajoituksia on käsitelty julkaisussaan muun muassa Malmgrén (2013). VML 28 §:n ja 31 §:n soveltuvuutta konsernien sisäisiin rahoitusjärjestelyihin on pohtinut erityisesti Helminen (2014). Myös Knuutinen (2015) sivuaa aihetta. Korkojen vähennysoikeuden hyödyntämisestä verosuunnittelussa ovat pohtineet muun muassa Nykänen (2016), Äimä (2009) ja Penttilä (2016). Äimän väitöskirja käsittelee sisäisiä korkoja lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Penttilä ja Nykänen ja Knuutinen (2016) ovat ottaneet kirjoituksissaan myös kantaa tämän tutkielman kannalta oleellisiin KHO:n debt push down -ratkaisuihin.

Kansainvälisten yritysten rahoitusrakennetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä ovat tutkineet muun muassa Modigliani & Miller (1958, 1963), Graham (2001), Hovakimian, Opler & Titman (2001), Desai, Foley & Hines (2004) sekä Huizinga, Laeven & Nicodéme (2008). Tutkimustulokset vahvistavat käsitystä siitä, että verot vaikuttavat yritysten pääomarakenteen valintaan. Desai et al. ja Huizinga et al. korostavat verojen vaikutusta valintaan oman tai vieraan pääomapainotteisen rahoituksen välillä. Desai et al. tutkimuksen mukaan kansainvälisten konsernien rahoituksessa hyödynnetään enemmän konsernin sisäisiä velkajärjestelyjä kuin ulkoista velkaa maissa, joissa pääomamarkkinat ovat alikehittyneet tai velkojien oikeudet heikot ja siten lainakustannukset kohonneet. Verotuksen vaikutusta monikansallisten yritysten rahoitukseen ovat käsitelleet muun muassa Sørensen (2016), Egger et al. (2010) ja Arena & Roper (2010). Tulosten mukaan verotuksella on suuri painoarvo yritysten suunnitellussa rahoitusratkaisujaan. Arena et al. mukaan erot kansainvälisessä sekä maiden sisäisissä alueellisessa verotuksessa vaikuttavat yritysten velan sijoittamispaikkaan. Maßbaum & Sureth (2009) ovat tutkineet, miten alikapitalisointisääntely vaikuttaa osinko- ja

rahoituspäätöksiin ja sitä, voiko alikapitalisointisääntelyllä osin selittää miksi yritysten rahoitusta järjestetään sekä oman että vieraan pääoman ehtoisesti.

Viime vuosina Suomessa on tehty myös joitakin pro gradu -tutkelmia liittyen alikapitalisointiin ja siihen liittyvään lainsäädäntöön. Konsernin sisäisiä rahoitusjärjestelyjä ja erityisesti debt push down -korjojärjestelyjä ei ole toistaiseksi kuitenkaan käsitelty oikeuskäytännön näkökulmasta, joten tämän tutkielman painopiste tulee olemaan erityisesti oikeuskäytännön kehittymisen arvioinnissa.

1.3 Tutkimusongelmat, tavoitteet ja rajaukset

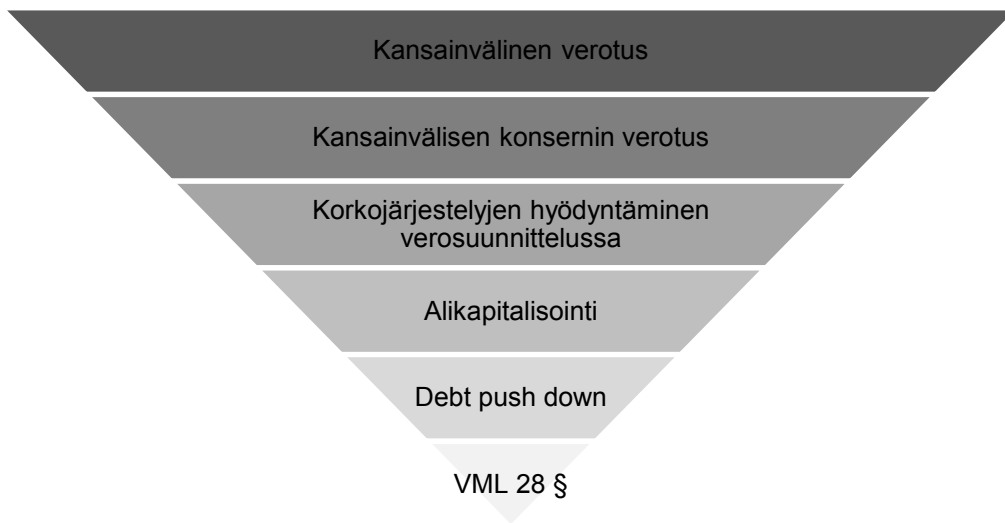
Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on pohtia, miten konsernin sisäisiä korjojärjestelyjä voidaan hyödyntää verosuunnittelussa sekä yleisen veronkiertosäännöksen (VML 28 §) soveltuvuutta konsernin sisäisten korjojärjestelyjen arviointiin. Asetettuun tavoitteeseen on tarkoitus päästä seuraavien pää- ja alatutkimuskysymysten avulla. Tutkimuksen päätutkimuskysymys on:

- Miten konsernit hyödyntävät verosuunnittelussaan korkovähennysoikeutta?

Tutkimuksen alatutkimusongelmat ovat:

- Millä keinoilla viranomaisen on puuttunut korkojen vähennysoikeuteen?
- Miten yleinen veronkiertosäännös VML 28 § soveltuu konsernien sisäisten rahoitusjärjestelyiden arviointiin?

Tutkielman teoreettinen viitekehys on kuvattu kuviossa 1. Se pohjautuu kansainväliseen sekä kotimaiseen lainsäädäntöön, vero-oikeudelliseen kirjallisuuteen ja asiantuntija-artikkeleihin sekä muihin virallislähteisiin.

Kuvio 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkielman pääasiallinen näkökulma on tarkastella yleisen veronkiertosäännöksen soveltuvuutta kansainvälisten konsernien sisäisiin rahoitusjärjestelyihin tilanteissa, joissa konsernin sisäinen rahoitus on järjestetty suomalaista sivuliikettä tai apuyhtiötä käyttäen. Debt push down -korkojärjestelyiden hyödyntäminen on teoriassa mahdollista myös kotimaan sisäisissä konserneissa. Tällaiset tilanteet on pääosin rajattu tutkielma-alueen ulkopuolelle, sillä käytännössä alikapitalisointiin liittyvä mahdollinen veroriski konkretisoituu Suomen kannalta vain tilanteissa, joissa velkojan kotipaikka on muualla kuin Suomessa. Suomen sisäisissä tilanteissa, kun sekä velallinen että velkoja ovat suomalaisia yrityksiä, ei järjestelystä saada verohyötyä eikä se aiheuta veropohjan rapautumista. Tutkielmassa ei myöskään keskitytä pohtimaan siirtohinnoitteluun liittyvää kysymystä korkojen hyväksyttävästä tasosta, vaan ylipäänsä korkovähennysoikeutta ja sen rajoituksia. VML 28 §:n soveltumista korkojärjestelyiden arviointiin on lähestytty oikeustapausten kautta. Erityistä huomiota saavat KHO:n uudet, debt push down -järjestelyjä koskevat, ratkaisut KHO 2016:71 ja KHO 2016:72 sekä Helsingin hallinto-oikeuden julkaisemattomat ratkaisut 17.6.2014 14/0568/4, 20.5.2014 14/0498/4, 17.6.2014 14/0373/4 ja 24.4.2017 17/0271/4.

1.4 Keskeiset käsitteet

Tutkielman keskeiset käsitteet ovat alikapitalisointi, debt push down -järjestely, veronkierto, konserni, sivuliike, kiinteä toimipaikka ja korko. Käsitteet on pyritty määrittelemään mahdollisimman laaja-alaisesti ja tuoden esiin tämän tutkielman kannalta oleelliset näkökulmat.

Alikapitalisointi on yksi peiteltyyn voitonsiirron muoto. Tuloksen siirtoa kahden tai useamman eri valtion alueella toimivan yhden taloudellisen kokonaisuuden sisällä kutsutaan peiteltyksi voitonsiirroksi (Myrsky & Linnakangas 2009, 266–267.) Alikapitalisoinnissa (thin capitalization) todellisuudessa oman pääoman ehtoinen rahoitus esitetään juridisesti vieraana pääomana. Tämä tarkoittaa, että yhtiön pääoma suhteessa vieraaseen pääomaan on liian pieni ja yhtiö on näin alipääomitettu. Syyt alikapitalisoinnin hyödyntämiseen löytyvät korkojen ja osinkojen erilaisesta verokohtelusta. Alipääomitetun yhtiön lainoista johtuvat korkokulut voidaan vähentää verotuksessa, jolloin ne pienentävät yhtiön kokonaisverorasitusta. (Karjalainen & Rautio 2007, 156; Myrsky & Linnakangas 2009, 294.) Käytännössä alikapitalisointi toteutetaan yleensä niin, että korkean veroasteen maassa toimiva apuyhtiö velkaannutetaan, jolloin sen tekemistä voitoista voidaan lyhentää niin velkojen korot kuin lainojen lyhennykset. Velan myöntää samaan konserniin kuuluva, matalan yritysverotuksen maassa sijaitseva toinen apuyhtiö. Apuyhtiö voi olla tytäryhtiö, sivuliike tai muu holdingyhtiö. Velkojana toimiminen synnyttää sille korkotuloja. Järjestelyn myötä voitot siirtyvät konsernin sisällä korkean veron maasta matalan verotuksen maihin. (Knuutinen 2005, 188–196; Helminen 2013, 304–306; Sørensen 2016.) Alikapitalisointinormi tai -säännös on lainsäädäntöön sisällytetty säännös, jolla pyritään rajoittamaan konsernien sisäisiä rahoitusjärjestelyjä. Yleensä ne estävät esimerkiksi toisen konserniyhtiön mahdollisuutta rahoittaa toista samaan konserniin kuuluvaa yhtiötä liiallisella velkarahoituksella.

Debt push down -järjestelyjä voidaan pitää yhtenä alikapitalisoinnin muotona. Niillä tarkoitetaan yrityskaupan yhteydessä tehtäviä järjestelyjä, jossa ostajan yrityskaupasta aiheutuva velka siirretään ostokohteen taseeseen, jolloin ostokohteen pääomarakenne saadaan muutettua aikaisempaa velkاپainotteisemmaksi. Perusideana on, että ostokohde maksaa tuloillaan

ostajan yrityskaupasta aiheutuneet kulut. (Nykänen 2016, 1–2.) Verohallinnon (2016a) mukaan debt push down -järjestelyitä voidaan arvioida veronkiertämisenä, kun konsernin sisäinen rahoitus on järjestetty suomalaista sivuliikettä tai apuyhtiötä käyttäen ja järjestelylle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta sekä järjestelyihin on ryhdytty tarkoituksena vapautua suoritettavasta verosta.

Veronkierrolla tarkoitetaan tässä tutkielmassa sen VML 28 §:n mukaista oikeudellista merkitystä. Veron kiertämisen ja verosuunnittelun raja on välillä häilyvä. Verosuunnittelua voidaan ajatella olevan sellainen toiminta, joka ei ole veron kiertämistä tai verovilppiä. Verosuunnittelun tarkoituksena on löytää eri toimintavaihtoehtoista veroseuraamukset sekä muut tekijät huomioon ottaen verovelvolliselle edullisen vaihtoehto (Nykänen 2016, 3).

Lainsäädännössä konserni on määritelty käsitteenä osakeyhtiölaissa (Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624, OYL 8: 12 §) ja kirjanpitolaissa (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336, KPL 1:5–6 §) (Ranta-Lassila 1999, 359–370). Konsernilla tarkoitetaan sellaista kahden tai useamman, juridisesti itsenäisen yhteisön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta, jossa osakeyhtiö omistaa enemmän kuin puolet toisesta osakeyhtiöstä, osuuskunnasta, kommandiittiyhtiöstä, avoimesta yhtiöstä tai yhdistyksestä, tai kun emoyhtiöllä on määräämisvalta tytäryhteisössä eli osakeyhtiöllä on oikeus tytäryhteisön yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai sääntöjen nojalla nimittää yli puolet tytäryhteisön hallituksen jäsenistä. Konsernin voidaan siis katsoa muodostuvan keskinäisen omistuksen perusteella. Vaikka liiketoiminnan harjoittamisen näkökulmasta konserni muodostaa yhden kokonaisuuden, verotuksessa ja pitkälti yhtiöoikeudessakin noudatettavan periaatteen mukaan kukin osakeyhtiö on erillinen oikeushenkilö ja erillinen verovelvollinen, jonka varojen jakamisessa toisille konserniyhtiöille on verotukseen vaikuttava tapahtuma. (Norri, 1997, 45; Raunio et al. 2014, 85; Tikka et al 2016; Äimä 2010a, 176.) Tässä tutkielmassa konserniyrityksistä puhuttaessa tarkoitetaan osakeyhtiömuotoisia konserneja. Kansainvälisellä konsernilla tarkoitetaan sellaista konsernia, joka toimii useammassa kuin yhdessä valtiossa, Tällainen tilanne syntyy, kun emoyhtiö perustaa, tai muutoin hankkii omistukseensa, tytäryhtiön tai sivuliikkeen toiseen valtioon. Konserniyhtiön verotus

tapahtuu lähtökohtaisesti sen valtion verolainsäädännön mukaan, jossa konserniyhtiöllä on kotipaikka. Tähän perustuu konserniyhtiöiden mahdollisuus valita sille suotuisin verojärjestelmä ja tulouttaa voitot matalan verokannan maassa.

Sivuliikkeellä tarkoitetaan tässä tutkielmassa ulkomaisen elinkeinonharjoittajan sivuliikettä. Sivuliike on ulkomaisen yhteisön osa, joka harjoittaa Suomessa sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta käsin jatkuvaa liike- tai ammattitoimintaa ulkomaisen yhteisön tai säätiön nimiin ja lukuun. Toisin kuin tytäryhtiö, sivuliike on ulkomaisen toimijan osa eikä itsenäinen oikeushenkilö. (Schreiber 2013, 17.)

Kiinteän toimipaikan määrittelyssä voidaan käyttää avuksi OECD:n malliverosopimusta sekä sen kommentaaria. Kiinteä toimipaikka on määritelty myös korko- ja rojaltdirektiivissä (Neuvoston direktiivi 2003/49/EY eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisiin korko- ja rojaltimaksuihin sovellettavasta järjestelmästä) ja tuloverolaissa (Tuloverolaki 30.12.1992/1535, TVL). OECD:n malliverosopimuksen mukaan kiinteä toimipaikka on pysyvä paikka, josta liiketoimintaa harjoitetaan kokonaan tai osittain (OECD 2014a). Sellainen voi olla erityisesti yrityksen johtopaikka, sivuliike, toimisto, tehdas, työpaja sekä muun muassa kaivos tai öljy- ja kaasulähde. Kiinteän toimipaikka voi myös muodostua rakennus-, asennus- tai kokoonpanourakasta, jos sen kesto ylittää 12 kuukautta. Malliverosopimuksen kommentaarin (OECD 2014b, 100) perusteella kiinteä toimipaikka voi olla myös toimisto, jos vieraassa maassa on pysyvä liikepaikka, josta harjoitetaan joko kokonaan tai osittain yrityksen tavanomaista liiketoimintaa. Korko-rojaltdirektiivi (3 artikla kohta c) määrittelee kiinteä toimipaikan jäsenvaltiossa sijaitsevaksi kiinteäksi liikepaikaksi, josta käsin toisessa jäsenvaltiossa olevan yhtiön liiketoimintaa osaksi tai kokonaan harjoitetaan. TVL 2 §:n 13a momentin mukaan kiinteä toimipaikka on elinkeinotoiminnan harjoittamista varten tarkoitettu pysyvä ja erityinen liikepaikka. Empiirisessä osassa käsitellyissä hallinto-oikeuden sekä KHO:n ratkaisuissa, lukuun ottamatta hallinto-oikeuden ratkaisu 24.4.2017 17/0271/4, puhutaan sivuliikkeestä, vaikka virallisesti kyseessä on kiinteä toimipaikka. Oikeustapausanalyysissä käytetään siten molempia termejä sekaisin, vaikka kyse on nimenomaan kiinteästä toimipaikasta.

Suomessa rahavelalle maksettavasta korosta säädetään korkolaissa (Korkolaki 20.8.1982/633, KorkoL). Korkolain säännökset ovat tahdonvaltaisia ja sallivat siten osapuolten välisen lainsäädännöstä poikkeavan sopimisen. Korkona pidetään vieraasta pääomasta maksettua, yleensä tietyn prosentin suuruista korvausta velan pääomasta. Korko määritellään myös ajan kulumisen perusteella. Maksetun erän luonnetta tarkastellaan aina tapauskohtaisesti, ottaen huomioon sen todellinen sisältö. Verotuksessa koroksi voidaan lukea muitakin kuin koroksi nimettyjä suorituksia, jos ne tosiasiallisesti ovat luonteeltaan korvausta vieraasta pääomasta. Velan korko tai muu suoritus voi olla kiinteä vuotuinen korko tai sidottu yhtiön toiminnan laajuuteen tai tulokseen. Elinkeinotoimintaa varten otetun vieraan pääoman ehtoisen pääomalainan korko katsotaan lainansaajan korkomenoksi. Koron määritelmän ulkopuolelle jäävät oman pääoman ehtoiselle sijoitukselle maksetut erät. Niin sanotuille hybridi-instrumenteille maksettujen erien osalta ratkaistaan aina tapauskohtaisesti, onko kyseessä korko. (Malmgrén 2013, 12; Verohallinto 2014.)

1.5 Tutkimusmenetelmät ja aineistot

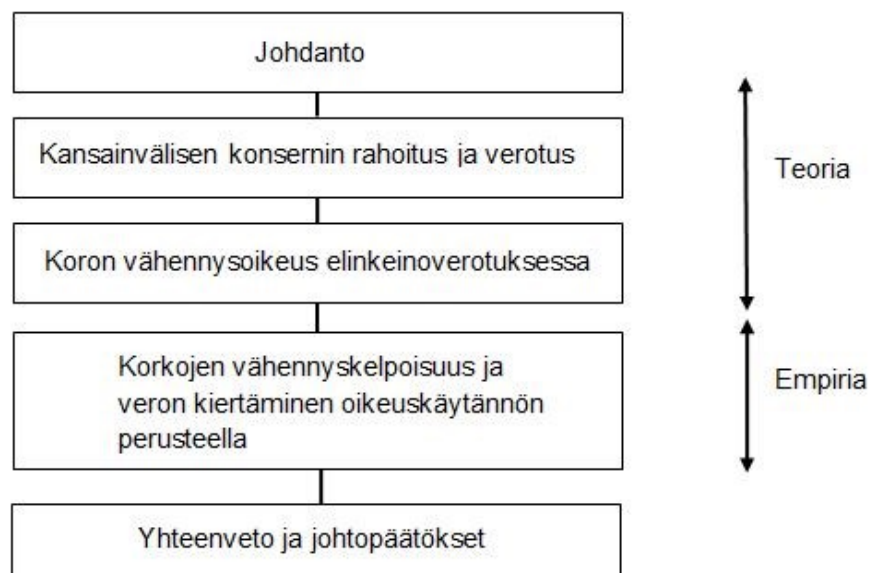
Tämä tutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa analysoidaan kansainvälisen konsernin rahoitus- ja verotusjärjestelyiden hyödyntämistä verosuunnittelussa sekä yleisen veronkiertosäännöksen (VML 28 §) soveltuvuutta konsernin sisäisten korkojärjestelyjen arviointiin. Lainsäädännöllisen viitekehyksen myötä työssä korostuu oikeusdogmaattinen näkökulma. Oikeusdogmaattisen tutkimuksen tai lainopin tarkoituksena on tulkita ja systematisoida voimassa olevaa lainsäädäntöä valmisteluaineistoinen sekä korkeimman oikeuden ratkaisuja (Siltala, 2001, 15–18).

Tutkielman lähtökohtana toimivat KHO:n toukokuussa 2016 antamat ennakkoratkaisupäätökset sekä hallinto-oikeuden vuonna 2014 ja vuonna 2017 antamat ratkaisut. VML 28 §:ää on harvemmin sovellettu korkovähennysten tulkintaan selviä väärinkäytöstapauksia lukuun ottamatta. Aikaisemmassa oikeuskäytännössä KHO ei ole puuttunut myöskään koron vähennyskelpoisuuteen yksinomaan alikapitalisoinnin perusteella. Tutkielman aineisto koostuu neljästä hallinto-oikeuden ja kahdesta KHO:n konsernin sisäisiä rahoitusjärjestelmiä ja erityisesti alikapitalisointi- sekä debt push down -tilanteita koskevasta ratkaisusta.

Vertailupohjan saamiseksi on lisäksi analysoitu tarkemmin kahta aiempaa KHO:n päätöstä alikapitalisointiin liittyen. Analysoitavia KHO:n päätöksiä on siten yhteensä neljä kappaletta. Analyysin tarkoituksena on päästä selville siitä, miten yleinen veronkiertosäännös VML 28 § soveltuu konsernien sisäisten korkojärjestelyiden arviointiin ja millä keinoilla viranomaisen on puuttunut korkojen vähennysoikeuteen.

1.6 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu viidestä pääluvusta. Tutkielman rakenne on kuvattu kuviossa 2. Tutkielman ensimmäinen kappale on johdanto tutkielman aiheeseen. Kappaleessa kuvataan tutkielman aihe, tavoite, rajaukset, tutkimusongelmat ja keskeiset käsitteet. Teoriaosio on jaettu kahteen osaan. Luvussa kaksi pureudutaan kansainvälisen konsernin rahoitukseen ja verotukseen sekä havainnoidaan sitä, millaisia järjestelyjä konsernit voivat hyödyntää verosuunnittelussaan. Luku kolme keskittyy koron vähennysoikeuteen elinkeinoverotuksessa. Luvussa avataan alikapitalisointia ja debt push down -järjestelyjä ja käsitellään työn aihepiiriä määrittelevää kansainvälistä sekä kansallista lainsäädäntöä.

Kuvio 2 Pro gradu -tutkielman rakenne

Luku neljä on tutkielman empiiristä osaa. Luvussa keskitytään analysoimaan korkojen vähennyskelpoisuutta ja veron kiertämistä oikeuskäytännön perusteella. Luvun viisi alaluvuissa esitellään ensin tutkimuksessa analysoitavat oikeustapaukset, jonka jälkeen esitetään näistä tehty pohdinta ja yhteenveto. Oikeustapaukset on jaoteltu niin, että ensin käsitellään aihepiiriin liittyvää vanhempaa oikeuskäytäntöä, jonka jälkeen siirrytään hallinto-oikeuden ratkaisuihin ja lopuksi KHO:n ratkaisuihin. Työn viimeinen luku sisältää koko tutkielman kokoavan yhteenvedon ja johtopäätökset. Luvussa vastataan myös asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

2 KANSAINVÄLISEN KONSERNIN RAHOITUS JA VEROTUS

Konsernin tavoitteena on yleensä luoda toimintansa kannalta sellainen rahoitusrakenne, joka takaa mahdollisimman suuret tulot ja optimoi verotuksen. Rahoitusteorian kannalta konsernin rahoitusrakenne on optimaalisin, kun konsernin arvo on suurin mahdollinen (Isomaa-Myllymäki 2014, 73). Tällainen tilanne toteutetaan koko konsernin etua ajatellen yksittäisten yksiköiden rahoitusvalintoja hyödyntäen. Kansainvälisten konsernien rahoituksen ja verotuksen linkittyminen sekä syiden ja seurauksien tutkiminen on ollut viime vuosikymmeninä suosittu tutkimuskohde. Kiinnostus on ymmärrettävää, sillä konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt ovat yksi yleisimmistä verosuunnittelun välineistä (Isomaa-Myllymäki 2016, 102).

Yritysrahoituksen tutkimuksen tunnetuinpiin teorioihin kuuluu Modiglianin ja Millerin (1958) pääomarakennetta koskeva teoria, jonka mukaan pääomarakenne ei vaikuta yrityksen arvoon täydellisillä pääomamarkkinoilla. Modiglianin ja Millerin mukaan pääomamarkkinat ovat täydelliset, kun niillä vallitsee talouden verottomuus, pääomamarkkinoiden kitkattomuus sekä informaation vapaa ja viiveetön liikkuvuus. Lisäksi tällaisilla markkinoilla konkurssikustannuksia ei ole, yritysjohto pyrkii maksimoimaan osakkeenomistajien varallisuuden, yksilöillä ja yrityksillä on mahdollisuus saada lainaa riskittömällä korkokannalla ja investointikohteet ovat riippumattomia rahoitusrakenteesta. Modiglianin ja Millerin tutkimuksen suurimpana puutteena on pidetty sitä, että se ei huomioi markkinoiden epätäydellisyyksiä, kuten verotusta ja konkurssikustannuksia (Ross, Westerfield & Jaffr 2005). Teoria on kuitenkin toiminut monien myöhemmin julkaistujen tutkimusten lähtökohtana ja viitekehystenä. Myöhemmin empiiristen tutkimusten avulla on todistettu, että yrityksen rahoitusasemalla on vaikutusta yrityksen arvoon, koska täydellisiä pääomamarkkinoita ei ole olemassa (Desai et al. 2004; Huizinga et al. 2008). Pääomarakennetta voidaankin pitää yhtenä tärkeimpänä yrityksen arvoon vaikuttavana tekijänä ja strategisena työkaluna.

Myös Modigliani ja Miller (1963) sekä Miller (1977) ovat huomioineet verojen merkittävyyden myöhemmissä tutkimuksissaan. Modiglianin ja Millerin mukaan yrityksen arvoa voidaan nostaa velkarahoitusta hyödyntämällä silloin, kun voittoa verotetaan ja velan korot ovat vähennyskelpoisia. Hovakimian et al. (2001)

mukaan yritykset valitsevat optimaalisen pääomarakenteen oman ja vieraan pääoman välillä punnitsemalla eri vaihtoehtojen hyötyjä suhteessa kustannuksiin. Tällöin velan hyötyinä voidaan pitää velan korkojen vähennyskelpoisuutta ja vapaan kassavirran ongelmien vähenemistä ja kustannuksina omistajien ja velkojien keskinäisiä agenttikustannuksia sekä konkurssista johtuvia kustannuksia (Fama & French 2002). Grahamin (2001) tutkimuksen mukaan verot vaikuttavat pääomarakenteeseen. Graham myös kannustaa yrityksiä hyödyntämään enemmän velkarahoitusta verosuunnittelussa. Tutkimuksen mukaan yritykset voisivat kaksinkertaistaa verohyödyn käyttämällä velkarahoitusta siihen pisteeseen asti, jossa marginaalinen verohyöty alkaa laskea.

2.1 Kansainvälisen konsernin rahoitus

Yrityksen toiminta ja investoinnit voidaan rahoittaa joko omalla tai vieraalla pääomalla. Rahoituksessa voidaan käyttää myös niin sanottuja hybridi-instrumentteja. Konsernirakenne mahdollistaa olemassa olevien rahoitusinstrumenttien mahdollisimman monipuolisen hyväksikäytön esimerkiksi konserninsisäisiä rahoitusjärjestelyjä hyödyntämällä. Konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt mahdollistavat sen, että ulkoisesti täysin velattomallakin konsernilla voi olla sisäisiä velkasuhteita ja niistä johtuvia konserniin kuuluvien yhtiöiden välisiä korkomenoja ja -tuloja. (Knuutinen 2015, 107–109.) Konsernin eri yhtiöiden rahoituksen tarpeeseen vaikuttavat sekä konsernin ulkoiset että sisäiset seikat, kuten konserniyhtiöiden toimiala, markkinatilanne, verokanta, tuottojen vaihtelevuus, korkovähennysten hyödyntäminen verotuksessa ja investointitarve. Kukin konsernijäsen voi osallistua koko konsernin rahoitusjärjestelyihin lainan antajan ja saajan ominaisuudessa sekä voitonjakamiskelpoisten varojen salliessa ja omistusrakenteen mukaisesti, myös osingonmaksajana ja -saajana. (Isomaa-Myllymäki 2014, 73; Mehtonen 2005, 218.)

2.1.1 Oman ja vieraan pääoman erot

Yritykseen ulkopuolelta tehtyjen sijoitusten jakaminen oman ja vieraan pääoman ehtoihin sijoituksiin perustuu niiden toisistaan poikkeaviin taloudellisiin ominaisuuksiin ja niitä koskevaan sääntelyyn. Näitä eroja voidaan hyödyntää verosuunnittelussa niiden erilaisesta verokohtelusta johtuen. (Helminen 2016;

Leppiniemi & Walden 2016; Malmgrén 2013, 6.) Vieraan pääoman hyödyiksi voidaan lukea se, että se luo yrityksen johdolle painetta maksimoida kassaan virtaavan rahan määrä. Vieraan pääoman suosimiseen kannustavat myös verotukseen liittyvät syyt, kuten korkojen vähennyskelpoisuus (Äimä 2010a, 188). Toisaalta vieraan pääoman korostunut osuus kokonaisrahoituksessa kasvattaa yrityksen maksukyvyttömyys- ja konkurssiriskiä. (Isomaa-Myllymäki 2014, 73.) Oman pääoman etuna taas voidaan pitää sen yrityksen vakavaraisuutta parantavaa vaikutusta (Äimä 2010, 135–136).

Taloudellisesta näkökulmasta katsoen oman ja vieraan pääoman merkittävimpiä eroja ovat kyseisiin rahoitusmuotoihin liittyvät riskit (Sørensen 2016). Omalla pääomalla riski on suurempi, sillä oma pääoma on takaisinmaksujärjestyksessä viimeisellä sijalla, mutta myös tuotto-odotukset ovat yleensä korkeammat. (Knuutinen 2015, 108.) Konsernitilanteissa riskinäkökulmasta tarkasteltaessa, sillä rahoittaako emoyhtiö tytäryhtiötään omalla vai vieraalla pääomalla, ei ole merkitystä, sillä emoyhtiö kantaa koko pääoman menettämiskärsivän sekä mahdollisen tuottopotentialin (Isomaa-Myllymäki 2014, 74; Knuutinen 2005, 188).

Oman ja vieraan pääoman elementtejä yhdisteleviä rahoitusinstrumentteja kutsutaan hybridi-instrumenteiksi. Tällaiseksi hybridirahoitusmuodoksi voidaan kutsua esimerkiksi pääomalainaa, joka luetaan kuitenkin vieraaksi pääomaksi. Hybridi-instrumenttien käyttöä perustellaan niiden ominaisuuksien suorien mahdollisuuksien perusteella. Hybridirahoituksen hyödyntäminen verosuunnittelussa perustuu maiden välisiin tulkintaeroihin. Kansainvälisissä tilanteissa hybridirahoitus voidaan lukea asuin- ja lähdevaltioiden toisistaan poikkeavista määritelmistä riippuen joko omaksi tai vieraaksi pääomaksi. Yrityksen kannalta parhaassa tapauksessa saatetaan tällöin päätyä nollaverotukseen. (Bundgaard 2010, 442; Äimä, 2009, 162.)

2.1.2 Konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt

Todellisuudessa yksittäisten konserninjäsenyritysten rahoitusrakenteen valitseminen voi olla hyvin rajoitettua, sillä tytäryhtiöt ovat usein täysin riippuvaisia emoyrityksistään. Suuryritysten emoyhtiöiden kokonaan omistamat tytäryhtiöt saattavat olla tappiollisia pitkiäkin aikoja ja niiden toimintakykyisenä pysyminen

vaatia jatkuvia konserniavustuksia, pääomalainoja ja pääomasijoituksia. Näin ollen ne eivät todennäköisesti kelpaisi ulkopuolisen rahoituksen kohteeksi. Tällaisen etuyhteisyrittäjän rahoitusrakenne ei välttämättä ole yhteneväinen vastaavassa tilanteessa olevan itsenäisen yrityksen kanssa. Etuyhteys syntyy, jos osapuolella on toisessa osapuolella määräysvalta tai kolmannella osapuolella on yksin tai yhdessä lähipiirinsä kanssa määräysvalta velkasuhteen molemmissa osapuolissa. Etuyhteisyrittäjät voivat hyödyntää vieraan pääoman ehtoista rahoitusta silloinkin, kun itsenäisille yrityksille sitä ei myönnettäisi tai se ei olisi taloudellisesti perusteltua. (Isomaa-Myllymäki 2014, 74–75.)

Onkin tavanomaista, että konsernit hyödyntävät rahoitusjärjestelyissään toiselta samaan konserniin kuuluvalla yhtiöltä otettua sisäistä lainaa, esimerkiksi emoyhtiön tytäryhtiölleen antamaa vieraan tai oman pääoman ehtoista lainaa. Tällaisen sisäisenä lainana toteutetun rahoitusjärjestelyn etuna ovat sen helppo saatavuus sekä hinta. On kuitenkin huomattava, että konsernien sisäiset rahoitusjärjestelyt eivät ole rahoitustieteen kannalta merkittäviä tarkasteltaessa koko konsernin pääomarakennetta, velkaisuutta tai korkomenoja, sillä sisäiset lainat ja korot eliminoiduvat konsernitalinpäätöksessä. Niillä on kuitenkin vaikutusta konserniyhtiöiden verotuksessa. (Knuutinen 2005, 188.)

2.2 Konsernirakenteiden hyödyntäminen rahoituksessa ja verosuunnittelussa

Kansainvälisen konsernin yhdeksi keskeisimmistä verosuunnitteluvälineistä voidaan lukea velkarahoituksen ja siihen liittyvien korkojen vähennysoikeuden hyödyntäminen (Nykänen 2016, 2). Penttilän mukaan (2013, 115–116) yrityskauppoja on verrattain tavallista toteuttaa siten, että hankkivana yhtiönä on nimenomaan hankintaa varten perustettu osakeyhtiö. Kyseistä yhtiöstä käytetään nimitystä apuyhtiö. Kaupan tapahtumisen jälkeen samaa yhtiötä voidaan hyödyntää niin sanottuna holdingyhtiönä tai sen kautta voidaan harjoittaa emoyhtiötoimintoja. Jos kyseinen yrityskauppa rahoitetaan vierasta pääomaa hyödyntäen, voi yhtiölle syntyä EVL:n tai TVL:n säännösten perusteella vähennyskelpoisia korkomenoja.

Ulkomaisen tahon ostaessa suomalaisen yrityksen, osto voi tapahtua joko ulkomaisen yhtiön nimiin tai Suomeen varta vasten yrityskauppaa varten perustetun yhtiön nimiin. Jos osto tehdään ulkomaisen yhtiön nimissä, tulevat yrityskaupan toteuttamisesta aiheutuneiden velkojen korot lähtökohtaisesti vähennettäväksi ostajayhtiön asuinvaltion verotuksessa. Suomeen perustettu yhtiö taas katsotaan täällä yleisesti verovelvolliseksi, joka tarkoittaa, että yhtiötä verotetaan Suomessa normaalilla tavalla TVL:n ja EVL:n säännösten mukaan ja yrityskaupasta aiheutuneiden velkojen korot voidaan vähentää Suomen verotuksessa. Penttilän (2016, 116) mukaan 2000-luvun alussa oli yleistä hyödyntää yrityskaupoissa rakennetta, jossa ulkomaalainen yhtiö hankki suomalaisen kohdeyhtiön osakkeet. Ulkomaiselle yhtiölle muodostui yritysoston ja siihen liittyvien järjestelyjen myötä Suomeen kiinteä toimipaikka. Kauppojen myötä kohdeyhtiön osakkeet sekä osakehankinnasta aiheutuneet velat allokoitiin kiinteään toimipaikkaan, jotta velkojen korot voitiin vähentää Suomessa verotettavasta kiinteän toimipaikan tuloksesta. Velan takaisinmaksu ja korkomenot katettiin suomalaisen kohdeyhtiön tai tytäryhtiön kiinteälle toimipaikalle kohdentamalla konserniavustuksilla. (Penttilä 2016b.)

Osittain tällaisten järjestelyiden rajoittamiseksi säädettiin EVL 18a §, joka soveltuu myös tilanteisiin, joissa hankintarakenteena on ulkomaisen yhtiön täällä sijaitseva kiinteä toimipaikka sekä sellaisiin järjestelyihin joissa yrityskaupan toteuttamista varten on perustettu Suomeen tytäryhtiö, joka rahoittaa kohdeyhtiön osakehankinnan etuyhteysvelalla. Edellä mainittujen tilanteiden mahdollistama korkovähennys on nähty etenkin kansainvälisissä tilanteissa valtioiden veropohjien rapautumiseen johtavaksi verosuunnitteluinstrumentiksi. (Penttilä 2016a, 116; Penttilä 2016b.)

2.2.1 Kiinteän toimipaikan muodostuminen

Kiinteän toimipaikan muodostuminen on olennaista määritettäessä sitä, mihin valtioon ulkomaisen yrityksen tulee tuloveronsa maksaa (OECD 2015, 9). Kiinteän toimipaikan muodostumisen arviointiin vaikuttavat muun muassa verovelvollisen fyysinen oleskelu lähdevaltiossa sekä harjoitetun toiminnan laajuus (Schäfer 2006, 95–96). Jos yhtiölle katsotaan muodostuvan Suomeen kiinteä toimipaikka, Suomella on laaja verotusoikeus ulkomaisen yhtiön täällä saamaan tuloon TVL 9

§:n 1 momentin perusteella, vaikka yhtiö olisikin Suomessa rajoitetusti verovelvollinen. Tämä tarkoittaa samalla myös, että yhtiön velkojen korot ovat vähennyskelpoisia Suomen verotuksessa (Nissinen 2010, 197).

2.2.2 Holdingyhtiöiden hyödyntäminen

Verosuunnittelunäkökulmasta on tavallista, että ulkomainen yhtiö perustaa yrityskauppaa varten Suomeen holdingyhtiön, joka on pääomitettu pääasiassa vieraan pääoman ehtoisella lainalla ja vakuutena on käytetty kohdeyhtiön varallisuutta (Konserniverokeskus 2009). Yhtiön rahoitusrakenne saadaan näin velkapainotteiseksi, mikä taas johtaa suurempiin korkovähennyksiin ja siten toiminnan kannattavuuden lisääntymiseen. (Lauriala 2008, 370–371.)

Holdingyhtiöllä tarkoitetaan eräänlaista hallintayhtiötä, jota käytetään toisen yhtiön tai yhtiöiden omistamiseen, hallitsemiseen ja valvomiseen (Ylönen 2014, 6). Holdingyhtiöstä voidaan käyttää myös nimitystä väliyhteisö (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta, HE 155/1994). Holdingyhtiön käyttäminen mahdollistaa epäsuoran omistusrakenteen muodostamisen ulkomaisen emoyhtiön ja tytäryhtiön välille. Tällöin emoyhtiön ja tytäryhtiön väliin perustetaan joko kotimainen tai ulkomainen holdingyhtiö. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (2009, liite 1, 11–12) mukaan väliportaina toimivat holdingyhtiöt mahdollistavat verosuunnittelua, sillä niitä voidaan hyödyntää omistuksen, rahoituksen ja toiminnan koordinointiin.

Holdingyhtiöiden avulla pyritään usein rakentamaan kuvio, jossa tavoitteena on nollatulos ja siten verojen välttäminen. Kohdeyhtiön hankintaa saatetaan rahoittaa holdingyhtiön ottamalla pankkilainalla sekä sisäisellä rahoituksella. Yrityskaupan toteutumisen jälkeen kohdeyhtiö maksaa holdingyhtiölle omassa verotuksessaan vähennyskelpoista konserniavustusta, jota vastaan holdingyhtiön ulkomaiselle emoyhtiölleen maksamat korot puolestaan voidaan vähentää. (Konserniverokeskus 2009, 1.) Juuselan (2003) mukaan ulkomaisen holdingyhtiön käyttö verosuunnittelussa perustuu pitkälti osakeluovutusten luovutusvoittojen verovapautteen monissa maissa. Lisäksi esimerkiksi EU-maissa sijaitsevien konserniyhtiöiden välisiä osinkoja, korkoja ja rojalteja kohdellaan veroneutraalisti, eikä niihin siten kohdistu lähdeveroja eikä kaksinkertaista verotusta. Tämä

mahdollistaa sen, että ulkomaisten holdingyhtiöiden avulla voidaan saavuttaa verotehokas ja joustava konsernirakenne.

2.2.3 Konserniavustus

Laki konserniavustuksesta verotuksessa (21.11.1986/825, KonsAvL) määrittelee konserniavustuksen liiketoimintaa harjoittavan osakeyhtiön tai osuuskunnan toiselle osakeyhtiölle tai osuuskunnalle sen harjoittamaa liiketoimintaa varten muuna kuin pääomansijoituksena suorittamaksi avustukseksi, jota ei EVL:n mukaan saa vähentää tulosta. Villan (2016, 324) mukaan konserniavustuksen tavoitteita voidaan pitää puhtaasti vero-oikeudellisina. Se on verotuksessa hyväksytty keino tasata konserniyhtiöiden välillä verotettavan voiton määrää. Konserniavustuksen verotuksellinen hyväksyttävyyden kriteerit edellyttävät, että konserniavustukseen liittyvät kirjaukset on tehty molempien osapuolten kirjanpidossa tulosvaikutteisesti ja että se sisällytetään tulosvaikutteisena eränä hyväksyttävään tilinpäätökseen. Lisäksi edellytyksenä on konserniavustuksen vastikkeettomuus.

KonsAvL:n mukaan konserniavustus on rajattu mahdolliseksi ainoastaan kotimaisten, elinkeinotoimintaa harjoittavien yhteisöjen välillä. Tikka, Nykänen & Juusela (2016, luku 18) kuitenkin toteavat, että konserniavustusta voidaan hyödyntää myös yritysjärjestelyissä, joissa ulkomainen emoyhtiö perustaa Suomeen holdingyhtiön suomalaisen kohdeyhtiön ostoja varten ja joissa tulosta halutaan tasata viimeksi mainittujen suomalaisten yhtiöiden kesken, koska liiketoimintaa harjoittavan konsernin apuyhtiönä tai emoyhtiönä toimivaa holdingyhtiötä pidetään yleensä elinkeinotoiminnan harjoittajana. Oikeuskäytännön mukaan konserniavustusta voidaan antaa myös ulkomaisen yhtiön Suomessa sijaitsevalle kiinteälle toimipaikalle (KHO 2003:79).

2.3 Kansainvälisen konsernin verotus

Kansainvälisen yrityksen kannalta verotuksella on sen käyttäytymiseen ja päätöksentekoon useita eri vaikutuksia. Verot voivat vaikuttaa muun muassa yrityksen rahoitukseen kotimaisella sekä kansainvälisellä taholla (Hovakimian et al. 2001), yritysstruktuuriin ja organisaatioon, osinkopolitiikkaan ja palkkiojärjestelmiin, riskienhallintaan sekä verosuunnitteluun ja erilaisten verojen

välttelykeinojen käyttöön. (Graham 2006, 573–574.) Monet tutkimukset todistavat, että verotuksella on vaikutusta monikansallisten yhtiöiden rahoitusratkaisuihin (kts. esim. Desai et al. 2004; Huizinga et al. 2008; Arena & Roper 2010.) Feld et al. (2013) mukaan sama koskee myös kansallisella tasolla toimivia yrityksiä. Toisaalta Egger et al. (2010) todistavat, että monikansallisten yhtiöiden velka-pääomasuhde on huomattavasti kansallisia yhtiöitä suurempi etenkin maissa, joissa yritysverotus on kovempaa. Beuselinck, Deloof ja Vanstraelen (2014) osoittavat, että yksityiset monikansalliset yhtiöt hyödyntävät rahoituksen suomia verosuunnittelumahdollisuuksia julkisia monikansallisia yhtiöitä useammin.

Helmisen (2016) mukaan kansainvälinen yritys muodostuu useista eri valtioiden rajojen sisällä toimivista, saman taloudellisen kokonaisuuden osista ja samaan konserniin kuuluvista muodollisjuridisesti itsenäisistä yhtiöistä. Taloudellisesta yhteydestä johtuen niillä on yhteinen intressi konsernin menestymiseen. Samoin yhden konserniyhtiön vaikeudet saattavat vaikeuttaa myös muiden konserniin kuuluvien yhtiöiden tai koko konsernin toimintaa. Kansainvälisen konsernin verotus perustuu lähtökohtaisesti erillisyyden periaatteelle, mikä tarkoittaa, että taloudellisessa etuyhteydessä toisiinsa olevia, samaan konserniin kuuluvia juridisesti itsenäisiä yhtiöitä käsitellään erillisinä niiden muodostamasta taloudellisesta kokonaisuudesta huolimatta (OECD 2010; Tikka et al. 2016). Erillisyyden periaatteen tärkeys korostuu etenkin kansainvälisissä konserneissa, koska tällöin veronsaajina on kaksi tai useampi eri valtio omine veropohjan säilyttämisentresseineen. Kansainväliset rajat ylittävissä tapauksissa tulisikin erityisesti kiinnittää huomiota, että konserniin kuuluvien eri yhtiöiden tulot ja menot kohdistetaan todellisen toteutuman mukaan. Tämä merkitsee sitä, että konserniin kuuluva yhtiö ei voi luopua tulostaan tai ottaa kantaakseen kustannuksia, joita se ei riippumattomana yhtiönä olisi valmis kantamaan toisen konserniyhtiön hyväksi. Tällaista tulojen ja kustannusten keinottelua kutsutaan peitellyksi voitonsiirroksi. (Knuutinen 2015, 108; Knuutinen 2005, 188; Malmgrén 2013, 7.) Kansainvälisen konsernin sisällä konserniyhtiöiden kesken tapahtuvan peitellyn voitonsiirron yleisin syy liiketaloudellisten syiden lisäksi on konserniin kuuluvien yhtiöiden ja koko konsernin verotuksen minimointi (Egger et al. 2010, 97).

Peiteltyyn voitonsiirron vaikutuksesta voittoa siirtäneen yhtiön verotettava tulos saattaa jäädä yhdessä valtiossa todellista alhaisemmaksi ja toisessa suuremmaksi, jonka seurauksena toisen yhtiön asuinvaltion verotulot vähenevät perusteettomasti. Tämä johtaa siihen, että konsernin eri yhtiöiden verotusoikeus ei toteudu asianmukaisesti. Verotuksessa edellytetäänkin konserniyhtiöiden noudattavan sisäisissä liiketapahtumisissaan vastaavia ehtoja kuin toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat noudattaneet samanlaisessa tilanteessa. (Helminen 2016; Helminen 2000, 85.)

Konsernin sisäisissä rahoitussuhteissa ei usein ole taloudellista merkitystä sillä, kutsutaanko rahoitusta omaksi vai vieraaksi pääomaksi. Vaikka emoyhtiö voi rahoittaa tytäryhtiötään sekä vieraalla että omalla pääomalla, nimityksellä ei ole vaikutusta sijoitetun pääoman riskin suuruuteen. Erot korostuvat vasta verotuksessa. (Nykänen 2016, 4) Oman pääoman tuotto, kuten osinko, ei ole yleensä osinkoa maksavan yhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen, kun taas vieraan pääoman kulut, kuten korkokulut, ovat yleensä vähennyskelpoisia velallisen verotuksessa (Sørensen 2016). Oman ja vieraan pääoman erilainen verotuksellinen asema mahdollistaa rahoitusrakenteen käyttämisen verosuunnittelukeinona. (Knuutinen 2015, 109; Malmgrén 2013, 6; Valtiovarainministeriö 2009, 4.)

Oman ja vieraan pääoman vero-oikeudellinen rajanveto konkretisoituu hybridi-instrumenttien kohdalla. Velallisen ja velkojan asuinvaltiot saattavat käsitellä hybridi-instrumenttia ja siitä maksettua tuottoa verolainsäädännöissään eri tavalla. Tällöin esimerkiksi velkojan asuinvaltio voi pitää instrumenttia pääomaan rinnastettavana ja velallisen asuinvaltio sitä vastoin velkana. Suomessa velkana annettua hybridirahoitusta on kohdeltu yleensä verotuksessa vieraana pääomana. (Knuutinen 2015, 109; Malmgrén 2013, 6–7; Valtiovarainministeriö 2009, 4.)

Oman ja vieraan pääoman verokohtelun erot konkretisoituvat erityisesti kansainvälisissä tilanteissa, sillä velkarahoituksesta toiseen valtioon maksettavat korot pienentävät veropohjaa. Tämä voi johtaa kansainvälisten konsernien kohdalla sisäisissä rahoitusratkaisuihin alikapitalisointiin, eli vieraan pääoman painottamiseen oman pääoman kustannuksella (Sørensen 2016). Konsernin verotuksella on siten vaikutusta verotulojen jakautumiseen eri valtioiden välillä,

koska pääomarakenteet määrittävät sitä, mikä valtio saa verottaa voitot. (Knuutinen 2015, 108; Knuutinen 2005, 188; Malmgrén 2013, 7.)

2.4 Kansainvälisen konsernin toiminta ja verosuunnittelu

Kansallisten verojärjestelmien yhteensopimattomuutta hyödyntävillä kansainvälisillä konserneilla on yleensä katsottu olevan yhden valtion rajojen sisällä operoivia konserneja paremmat mahdollisuudet verosuunnitteluun. (Nykänen 2016, 1). Eri maissa harjoitettava taloudellinen toiminta avaa mahdollisuuksia verosuunnittelulle, sillä verotukseen vaikuttavat muun muassa yrityksen asuinvaltio sekä valtio, jossa toimintaa varsinaisesti harjoitetaan, liiketoiminnan harjoittamisen muoto ja rahoitustapa sekä voittojen kotiuttamistapa. Koko konsernin verotusta voidaan minimoida hyödyntämällä eri valtioissa sijaitsevien emo- ja tytäryhtiöiden verotuksessa yhtiöiden välisissä tulonsiirroissa kokonaisuudessaan mahdollisimman lievästi verotettava tulotyyppi. Verosuunnittelu perustuu tältä osin korkojen ja osinkojen verotuksen eroihin (Isomaa-Myllymäki 2016, 101–102; Äimä 2009, 163). Korkomenot voidaan esimerkiksi vähentää valtioissa, joissa hyöty on verotuksellisesti suurin (Egger et al. 2010, 97; Nykänen 2016, 1). Korkotulot taas kerätään valtioon, jossa ne ovat verovapaita, ja tulo kotiutetaan lopulta verovapaana suorasijoitusosinkona (Nykänen 2016, 1). Vieraalle pääomalle maksettu korko on pääsääntöisesti maksajalle vähennyskelpoinen erä ja sitä verotetaan usein saajayhtiön tulona ainoastaan saajan asuinvaltiossa. Konsernin tytäryhtiön voittojen kotiuttaminen emoyhtiöön korkona on edullista etenkin silloin, kun tytäryhtiö sijaitsee korkeamman verokannan valtiossa verrattaessa emoyhtiön asuinvaltioon. (Arena et al. 2010, 637–638; Leppiniemi & Walden 2016; Helminen 2016.)

2.5 Verosuunnittelua vai veron kiertämistä

Verotuksen yksi klassisimmista ongelmista on rajanveto hyväksyttävän verosuunnittelun ja veron kiertämisen välillä (Urpilainen 2008, 536). Verosuunnittelun lähtökohtana voidaan pitää verovelvollisen pyrkimystä verotuksen minimoimiseen ja siten voiton maksimoimiseen valittavissa olevin lainmukaisin keinoin (Nykänen 2016, 3). Yritykset suunnittelevat verotustaan, koska vero on yritykselle voittoa pienentävä kulu. Keskeisiä keinoja verotuksen

minimoimiseen ovat muun muassa rahoitusmuodon valinta, siirtohinnoittelu ja sisäinen velanotto (VATT 2009, liite 1, 2). Nykäsen (2016, 3) mukaan verosuunnitteluna voidaan pitää vero-oikeudellisesti hyväksyttävää toimintaa, joka liittyy kiinteästi verovelvollisen yritystoimintaan ja muuhun taloudelliseen toimintaan liittyvään valinnanvapauteen. Knuutisen (2014, 172–173) mukaan niin kauan, kun keinot ovat verolakien tarkoituksen mukaisesti hyväksyttäviä, kyse on verosuunnittelusta. Aggressiivisesta verosuunnittelusta puhutaan, kun käytetyt keinot ovat lainsäädännön mukaisia, mutta eivät sen hengen mukaisia. Aggressiivisen verosuunnittelun voidaan katsoa sijoittuvan verosuunnittelun ja veron kiertämisen välimaastoon (Nykänen 2016, 4). Aggressiivisen verosuunnittelun keinoilla tarkoitetaan esimerkiksi verojärjestelmän muutoseikkojen tai kahden tai useamman verojärjestelmän keskinäisten erojen hyödyntämistä veron välttämistarkoituksessa. Nykäsen (2016, 4) mukaan myös korkojen vähennysoikeuden hyväksikäyttö apuyhtiöiden tai kiinteiden toimipaikkojen avulla voidaan usein katsoa sijoittuvan aggressiivisen verosuunnittelun kategoriaan. Verolainsäädännön tarkoituksen vastaiset keinot kuuluvat veronkierron alueelle. Tällöin käytetyt keinot ovat yleensä keinotekoisia. Puhtaasti verovilpin tai verorikosten alueelle kuuluvat rikoslain vastaiset toimet, kuten tulon ilmoittamatta jättäminen. (Malmgrén 2013, 5–6.)

Verosuunnittelun ja veron kiertämisen fiskaaliset näkökohdat korostuvat etenkin kansainvälisissä tilanteissa, joissa maiden välinen intressiristiriita koskee oman veropohjan suojaamista (Malmgrén 2013, 5–6; Nykänen 2016, 4; Urpilainen 2008, 536). Erot eri maiden verotusten välillä ovat osaltaan johtaneet siihen, että kansainvälisen konsernien rahoituksessa vieraan pääoman rahoitus saattaa ylikorostua verrattuna oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen. Vieraan pääoman ylimitoitettu käyttö eli alikapitalisointi aiheuttaa tytäryhtiön asuinvaltiolle verotulojen menetyksiä (Helminen 2016; Sørensen 2016).

Euroopan unionin tai Suomen lainsäädäntöön ei sisälly tai siitä ei ole vaikeuksista johdettavissa yleistä veron kiertämisen määritelmää (Knuutinen 2016, 818). Verotusta koskevassa direktiivissä viitataan jäsenvaltioiden toimivaltaan estää väärinkäytöksiä. EU:n perustamissopimuksen taloudelliset perusvapaudet ja niitä turvaavat syrjintä- ja rajoituskiellot kuitenkin nimenomaisesti kannustavat

kansainväliseen, usean valtion alueella tapahtuvaan liiketoimintaan. Siten kansainvälisen toiminnan mukanaan tuomia etuja, kuten hyötymistä toisen jäsenvaltion kevyemmästä verotuksesta, ei voida sellaisenaan katsoa veronkierroksi. (Urpilainen 2008, 537–538.) Puuttumiskynnyksen ylittävänä veronkiertona voidaan EU-lainsäädännön mukaan sen sijaan pitää puhtaasti keinotekoisia järjestelyjä, joiden ainoana tarkoituksena on jäsenvaltion verolainsäädännön kiertäminen (Urpilainen 2008, 539).

Verosuunnittelulla voidaan nähdä olevan myös yhteiskuntavastuullinen näkökulma (Knuutinen 2014a; Nykänen 2016, 3–4). Etenkin Suomessa verojen maksua pidetään jopa jonkinlaisena kansalaisvelvollisuutena ja julkisessa keskustelussa yrityksen verosuunnittelua on pidetty yleensä tuomittavana toimintana. Verosuunnittelu voikin kääntyä yritystä vastaan tahriintuneena maineena, kuten on nähty käyvän esimerkiksi Mehiläiselle tai Nordealle (kts. esim. Helsingin Sanomat 2016). Verosuunnittelussa puhuttaessa tulisi silti muistaa, että siihen ei välttämättä liity mitään laitonta eikä kaikki verosuunnittelu ole veron kiertoa. Knuutisen mukaan vastuullisesti toimivan yrityksen verostrategiaa tulisi määrittää verojen välttelyn tai mahdollisimman pienen veron määrän tavoittelun sijaan sen konkreettinen liiketoiminta. Vastuullinen yritys toimii verolainsäädännön hengen mukaisesti eikä pyri hyötymään verojärjestelmistä löytyvistä puutteista. Tällöin yritys voi harjoittaa yhteiskuntavastuullista verosuunnittelua, joka kestää myös yrityksen yhteistyökumppaneiden sekä julkisesti tapahtuvan lähemmän tarkastelun. (Knuutinen, 2014a.)

3 KORON VÄHENNYSOIKEUS ELINKEINOVEROTUKSESSA

Korkojen vähennysoikeuteen vaikuttava kansainvälinen vero-oikeus voidaan jakaa kansalliseen lainsäädäntöön, toisten valtioiden kanssa solmittuihin verosopimuksiin ja EU-vero-oikeuteen (Helminen 2016). Suomessa toimivien kansainvälisten konsernien verosuunnittelua ja korkojärjestelyjä rajoittavat myös OECD:n malliverosopimus sekä siirtohinnoitteluohjeet soveltuvien osin. Konsernin sisäisten liiketoimien hinnoittelu määrittelee, mihin konserniyhtiöön ja siten mihin maahan, tuloa kertyy (Anttila & Laaksonen 2007, 31). OECD:llä on ollut keskeinen rooli siirtohinnoittelua koskevien toimintatapojen vakiinnuttamisessa. OECD:n ohje etuyhteyksyritysten siirtohintojen määrittelemisestä perustuu ajatukselle, että verotusoikeus tulisi turvata sille valtiolle, jolle sen katsotaan kuuluvan. Ohjeen perustana on markkinaehtoperiaate. (Myrsky & Linnakangas 2005: 247; OECD 2010.)

EU:ssa on voimassa useita verotukseen vaikuttavia direktiivejä. Tämän tutkielman aiheen kannalta niistä tärkeimpinä voidaan pitää emo-tytäryhtiödirektiiviä (Neuvoston direktiivi 90/435/ETY eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä) ja korko- ja rojaltidirektiiviä (Neuvoston direktiivi 2003/49/EY eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisiin korko- ja rojalTIMaksuihin sovellettavasta järjestelmästä). (Kukkonen & Walden 2010, 166.) EU-jäsenvaltiot ovat solmineet myös erityisen, EU-oikeuden ulkopuolelle jäävän, erillisen monenkeskisen arbitraatiosopimuksen. Sopimus koskee siirtohinnoittelu-oikaisuun liittyvää vastaoikaisua ja sillä pyritään välttämään kaksinkertaisen verotus. (Yleissopimus kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta etuyhteydessä keskenään olevien yritysten tulonoikaisuun yhteydessä 90/436/ETY; Karjalainen & Raunio 2007, 42)

Tässä luvussa käydään läpi pääpiirteissään korkojärjestelyjä ja alikapitalisointi- ja debt push down -tilanteita sekä niihin liittyvää lainsäädäntöä kansainvälisen lainsäädännön ja sopimusten sekä kotimaisen lainsäädännön osalta.

3.1 Alikapitalisointi ilmiönä

Alikapitalisoinnilla tarkoitetaan tilannetta, jossa vieraan pääoman osuus yrityksen rahoitusrakenteesta on ylikorostunut ja velkapääoman määrä katsotaan verotuksessa liialliseksi (OECD 2012). Monikansallisilla yrityksillä on yleensä parhaimmat mahdollisuudet hyödyntää alikapitalisointia verosuunnittelussa. Erityisesti emo- ja tytäryhtiöistä koostuvat monikansalliset konsernit voivat pyrkiä välttämään verojen maksua suosimalla rahoituksessa vierasta pääomaa ja siten siirtämällä varoja yhtiöistä toiseen tälle lainalle maksettujen korkojen maksun muodossa. Rahoitusmuodon valinta saattaa kuitenkin johtaa ongelmiin verotuksen näkökulmasta, sillä valtioiden alikapitalisointinormit eroavat toisistaan. (Vapaavuori 2003, 65.)

Varsinaiseksi alikapitalisoinniksi ei voida laskea tilannetta, jossa suomalainen tytäryhtiö maksaa ylisuurta korkoa emoyhtiöltä saadulle lainalle. Kyseessä on silloin siirtohintongelma, johon voidaan puuttua VML 31 §:n sekä OECD:n malliverosopimuksen 9.1 artiklan perusteella. Alikapitalisointitilanteeksi voidaan katsoa esimerkiksi tapaus, jossa etuyhteydessä toisiinsa olevien yritysten välillä rahoitussuhteissa käytetään ehtoja, jollaisia ei käytettäisi toisistaan riippumattomien yritysten välillä. Tällainen ehto voi olla esimerkiksi käypään korkotasoon nähden liian korkea korko. Alikapitalisointi voi myös ilmetä tapauksena, jossa laina on katsottava omaksi pääomaksi VML 28 §:n nojalla sen ominaisuuksien vuoksi. (Andersson 2003, 462.)

Alikapitalisointi voidaan jaotella eri tasoihin, selviin veronkiertotapauksiin sekä lievempiin tulkinnallisiin tapauksiin, kuten tilanteisiin, jossa tytäryhtiö on taloudellisessa mielessä alikapitalisoitu täysin omavaraisen konsernin rahoitusrakenteeseen nähden, mutta jota ei vero-oikeudellisesti katsota alikapitalisoiduksi. Lisäksi alikapitalisointi voidaan jakaa horisontaaliseen ja vertikaaliseen alikapitalisointiin. Vertikaalisesti alikapitalisoidun tytäryhtiön pääomarakenne ei vastaa konsernin todellista tilannetta. Horisontaalisen alikapitalisoinnin tarkastelussa yrityksen rahoitusrakennetta verrataan muihin valtiossa toimiviin yrityksiin. Näistä horisontaalinen alikapitalisointi on se, jota käytetään yleensä alikapitalisointia arvioitaessa, sillä markkinaehtoperiaate sekä

alikapitalisointinormit suosivat molemmat horisontaalista katsontakantaa. (Knuutinen 2005, 189.)

Alikapitalisoinnilla pyritään yleensä saavuttamaan mahdollisimman laaja varojen liikkuvuus mahdollisimman pienin verokustannuksin konsernin sisällä. Verohyöty saadaan konsernitasolla silloin, kun korkotulo on saajalle alhaisen verokannan alaista tai kokonaan verovapaata tuloa. Alikapitalisointi voi myös toimia kansainvälisen konsernin strategiana ulkomaisten suorien investointien tekemiseen (Wamser 2014, 764). Fuestin ja Hemmelgarnin (2004) mukaan yleistynyt alikapitalisointi on saanut maat laskemaan yritysten tuloveroprosenttia ja laajentamaan veropohjaansa. Tytäryhtiön asuinvaltion näkökulmasta, alikapitalisointi johtaa myös valtion verotulojen menetykseen (Helminen 2013, 305). Koska emoyhtiö voi rahoittaa, myös ulkomaisia, tytäryhtiötään sekä osakepääomalla että lainoilla, nousee alikapitalisoinnin sääntelyyn vaikuttavaksi keskeisiksi tekijöiksi sekä lainojen hyväksyttävä määrä että niille maksettavan koron hyväksyttävä taso (Knuutinen 2005, 188). Tästä johtuen monissa valtioissa on otettu käyttöön erityisiä alikapitalisointinormeja, joihin perustuen osa vieraan pääoman rahoituksesta voidaan katsoa omaksi pääomaksi, jolloin myöskään maksetut korot eivät ole vähennyskelpoisia (Helminen 2013, 305).

3.2 Alikapitalisointinormit

Yritysten rahoitusrakenteen käännyttyä velkapainotteiseksi verosuunnittelun johdosta, monet maat ovat ryhtyneet säättämään alikapitalisointia rajoittavaa lainsäädäntöä turvatakseen omaa veropohjaansa. (Beuselinck et al. 2014, 710–711; Helminen 2013, 304; Maßbaum & Sureth 2009, 147; Sørensen 2016, 1.) Keen & De Mooijin (2012) mukaan alikapitalisointisäännökset voidaan nähdä osittain myös seurauksena 2000 -luvun finanssikriisistä. Sen myötä valtiot ovat heränneet velkapainotteisen rahoituksen aiheuttamiin riskeihin, kuten markkinoiden heilahteluiden aiheuttamaan yritysten talouden epävakauteen. Buettner, Overesch, Schreiber & Wamser (2006), Overesch & Wamser (2006) sekä Overesch & Wamser (2009) ovat tutkineet osakkeenomistajien velkasijoituksista annettujen säännösten vaikutuksia kansainvälisten konsernien rahoituspäätöksiin. Tutkimuksen mukaan näiden rajoitusten voidaan olettaa toimivan kuten alikapitalisointisäännösten. Maßbaum & Surethin (2009) tutkimus

käsittelee alikapitalisointisäännösten vaikutusta osinko- ja rahoituspäätöksiin ja niiden vaikutusta yritysten rahoitusrakenteen selittäjänä. Tutkimus nojaa vahvasti Millerin (1977) aiempaan tutkimukseen ja päättyy lopputulemanaan korostamaan verojen vahvaa vaikutusta rahoitusrakenteeseen.

Alikapitalisointisäännöksillä tai -normeilla tarkoitetaan lainrahoitusta sääteleviä normeja eli pääasiassa lainsäädäntöä, jolla on tarkoitus rajoittaa tytäryhtiön maksaman koron vähennyskelpoisuutta. Alikapitalisointinormien mukaan ylisuuri osa lainrahoituksesta voidaan tulkita verotuksellisesti omaksi pääomaksi. Siten korkoa ei tältä osin katsota vähennyskelpoiseksi. (Knuutinen 2005, 189.) Alikapitalisointinormeille ei ole olemassa mitään maailmanlaajuista standardia. Samoista lähtökohdista huolimatta, lähes jokainen valtio on valinnut oman yksilöllisen tapansa puuttua alikapitalisointitilanteisiin. Joissakin maissa verolakeihin on sisällytetty täsmälliset säännökset alikapitalisointinormien muodossa, kun taas osassa maita alikapitalisointiin liittyviä korjauksia tehdään tapauskohtaisen harkintaan perustuen. On olemassa myös maita, jotka eivät puutu alikapitalisointiin ollenkaan. (Andersson 2003, 460.)

Alikapitalisointinormeja voidaan ryhmitellä sen mukaan, miten valtiot ovat asiaa lähestyneet. Perinteisesti näistä on voitu muodostaa neljä ryhmää (Knuutinen 2005, 189; Vapaavuori 1996, 528–529). Ensimmäisenä tapana voidaan pitää vieraan ja oman pääoman suhdelukuun perustuvaa lähestymistapaa. Tavasta käytetään termejä fixed ratio approach tai debt-to-equity ratio. Tähän ryhmään kuuluvat valtiot vahvistavat ennalta sitovan tai ohjeellisen pääomarakenteen suhdeluvun. Seuraava lähestymistapa on subjektiivinen (subjective approach). Tavassa pyritään ottamaan kantaa siihen, onko kyseessä ei hyväksyttävänä pidettävä alikapitalisointitapaus, huomioimalla kaikki tapauksia koskevat tosiasiat. Tapa antaa erityistä painoarvoa liiketoimien markkinaehtoisuudelle. Kolmannelle lähestymistavalle ominaista on erityisen alikapitalisointinormin puuttuminen. Alikapitalisointia voidaan arvioida soveltamalla muita säännöksiä, kuten peiteltyä osingonjakoa koskevia lakipykälä. On myös mahdollista, että valtion lainsäädännössä ei ole mitään ilmiöön soveltuvaa normia. (Vapaavuori 1996, 528–529.)

Alikapitalisointinormeja voidaan luokitella myös sen perusteella, miten niiden avulla perustellaan alikapitalisointiin puuttumista. Alikapitalisointiin on mahdollista puuttua esimerkiksi niin sanottujen EBITDA-mallin sekä siirtohint- ja hybridimallin avulla. EBITDA-malli perustuu korkovähennysten sallitun maksimimäärän rajoittamiseen sitomalla se yhtiön vuositulokseen (Wamser 2008, 24). Siirtohintamallissa kyse on korkotason markkinaehtoisuudesta sekä lainojen hyväksyttävästä suhteellisesta määrästä yhtiön taseessa. Hybridimalli on yhdistelmä edellä mainituista malleista (Ghosh 2008, 743).

OECD-maista jo noin kahdella kolmasosalla on alikapitalisointisäännöksiä lainsäädännössään (Buettner, Overesch & Wamser 2015, 786). Tällä on ollut vaikutuksia kansainvälisten yhtiöiden rahoitukseen. Buettner et al. (2012) ja Blouin et al. (2014) mukaan niissä maissa, joissa alikapitalisointisäännökset ovat huomattavasti tiukemmat, tytäryhtiöiden rahoituksessa käytetään vähemmän sisäistä velkaa. Tätä tukee myös Buettner et al. (2015) tutkimus, jonka mukaan alikapitalisointisäännöksillä voidaan tehokkaasti poistaa kannustimia käyttää sisäistä rahoitusta verosuunnittelukeinona. Toisaalta Buettner et al. myös toteavat, että monikansallisille yhtiöille jää sisäisen rahoituksen verosuunnitteluhoukuttelevuuden poistamisen jälkeenkin monia muita keinoja verosuunnitteluun.

Alikapitalisointinormeja kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Äimän (2009, 378) mukaan alikapitalisointinormit voivat heikentää yritystoiminnan tehokkuutta ja aiheuttavaa taloudellista kaksinkertaista verotusta. Lisäksi normeista johtuva liiallinen vieraan pääoman käyttömahdollisuuksien rajoittaminen voi aiheuttaa sen, että alikapitalisointinormien tulkitaan olevan markkinaehtoperiaatteen vastaisia. Joidenkin maiden omat, perinteiset alikapitalisointinormit on todettu Euroopan unionin tuomioistuimessa (EUT) EU-oikeuden vastaisiksi (kts. esim. Lankhorst-Hohorst ja N.v. Lammers & Van Cleeff). Tämä on johtanut useissa EU-maissa erilaisten tuloslaskemaan tai tase-eriin perustuvien korkovähennysrajoitusten käyttöönottoon (Helminen 2016; Malmgrén 2013, 5, 10–11; Valtionvarainministeriö 2009, 17–23).

3.3 Debt push down –järjestelyt

Debt push down -järjestelyjä voidaan pitää yhtenä alikapitalisoinnin muotona. Järjestely perustuu pääomamuotojen erilaiseen verokohteluun. Verotuksellisesti tarkoituksenmukaista järjestelystä tulee, kun osa konsernin toiminnoista, esimerkiksi tytäryhtiö tai apuyhtiö, on sijoittunut korkean verorasituksen maahan, joissa korkomenot ovat vähennyskelpoisia, ja konsernin emoyhtiö on matalan verorasituksen maassa. Järjestelyn kannalta on olennaista myös, että ulkomaille maksettavista koroista ei peritä tytäryhtiön asuinvaltiossa lähdeveroa. (Nykänen 2016, 5; Penttilä 2007, 110–112.) Edellä mainittu järjestely voidaan toteuttaa muun muassa niin, että Suomeen perustetaan vieraalla pääomalla rahoitettu apuyhtiö, kun ulkomainen taho ostaa suomalaisen kohdeyhtiön osakekannan. Kohdeyhtiön osakkeet hankitaan apuyhtiön nimissä tai osakkeet voidaan myös siirtää apuyhtiölle konsernin sisäisin järjestelyin konsernissa muuta kautta tapahtuneen oston jälkeen. Kohdeyhtiön tulos siirretään konserniavustuksena apuyhtiölle, jonka tulos saadaan alas ulkomaille suoritettavilla korkomenoilla. (Nykänen 2016, 8; Penttilä 2007, 110–112.) Järjestely muistuttaa holdingyhtiöiden kautta tehtäviä rahoitusjärjestelyjä. Perusideana on, että ostokohde maksaa tuloillaan ostajan yrityskaupasta aiheutuneet kulut. Verohallinnon (2016) mukaan KHO:n ratkaisuihin perustuen debt push down -järjestelyitä voidaan arvioida veronkiertämisenä, kun

- *”konsernin sisäinen rahoitus on järjestetty suomalaista sivuliikettä tai apuyhtiötä käyttäen ja*
- *järjestelylle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta sekä*
- *järjestelyihin on ryhdytty tarkoituksena vapautua suoritettavasta verosta.”*

Äimän (2009, 180) mukaan debt push down -järjestelyt ovat olleet melko yleisiä Suomessa. Lainsäädäntöömme sisältynyt laaja korkojen vähennysoikeus ja KHO:n luoma oikeuskäytäntö on mahdollistanut ulkomaisten sijoittajien melko vapaat velkapainotteiset sijoitukset Suomeen. KHO on aiemmin ratkaisuihinsa hyväksynyt huomattavan velkapainotteisia pääomarakenteita tapauksissa, joissa ulkomainen emoyhtiö on rahoittanut suomalaista tytäryhtiötä lainalla (kts. esim. KHO 1999:19). Tällaiset sijoitukset ovat yhteisöverokertymän kannalta

ongelmallisia. Koska korkomenot ovat Suomessa sijaitsevan tytäryhtiön tai ulkomaisen yhtiön kiinteän toimipaikan verotuksessa vähennyskelpoisia menoja tietyin rajoituksin, sijoitusten tuotto palautuu verovapaasti emoyhtiön asuinvaltioon. Äimän (2009, 163) mukaan debt push down -järjestelyihin ei aina tarvitse liittyä velkasuhdetta, sillä voidaan toteuttaa myös muodostamalla konsernin sisäisiä saamisia.

3.4 Korko sisäisessä lainsäädännössä ja kansainvälisissä tilanteissa

Rahoitustapahtumiin liittyy korvaus saadusta pääomasta, joka maksetaan usein korkona. Suomessa rahavelalle maksettavasta korosta säädetään korkolaissa, jonka säännökset ovat tahdonvaltaisia ja sallivat siten osapuolten välisen lainsäädännöstä poikkeavan sopimisen. Lähiyhtiöiden välinen koron maksamisvelvollisuus voidaan johtaa VML 31 §:ään sisältyvästä markkinaehtoperiaatteesta (Äimä 2009, 243). Etuyhteysosapuolten toisilleen myöntämien lainojen tulee olla korollisia aina, mikäli vastaavassa riippumattomien osapuolten välisessä velassa perittäisiin korkoa. (Äimä 2009, 246–245). Oikeuskäytännössä koroton lainaa on pidetty peiteltynä osinkona (kts. esim. KHO:1985-B-I-54).

Suomessa EVL 18 §:n 1 momentin niin sanotun erityissäännöksen mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneen velan korko on vähennyskelpoinen myös silloin, kun korko riippuu liikkeen tuloksesta. Kansainvälisellä tasolla suhtautuminen hybridi-instrumentteihin ja korkoon, jonka määrä on sidottu yrityksen voittoon, sekä lainsäädännössä että verotuskäytännössä vaihtelee valtioittain, sillä koron ja osingon tai luovutusvoiton erottaminen toisistaan ei ole aina yksinkertaista (Knuutinen 2009, 397).

Hybridi-instrumentteja voidaan pitää verotuksessa joko osinkoina tai korkoina, valtiosta riippuen. Valtiot tulkitsevat lainsäädäntönsä kautta eri tavoin esimerkiksi lainan ehtoja. Lainaehdot saattavat muistuttaa vieraan pääoman ehtoja, vaikka laina olisi yhtiön taseessa luettu omaksi pääomaksi. Laina voi olla ehdoiltaan myös niin sanottu ikuinen laina ja sen korko voi olla sidottu yhtiön tulokseen. Kansainvälisissä tilanteissa voidaan päätyä lopputulemaan, jossa sama rahoitusinstrumentti verotetaan eri valtioissa eri tavalla joko osinkona tai korkona.

Tämän niin sanotun kvalifikaatiokonfliktin johdosta syntyy usein moninkertainen verotus tai nollaverotustilanne (Helminen 2013, 312–313). Edellä mainitusta syystä voidaan päätyä tilanteeseen, jossa rahoitusinstrumentti verotetaan lopulta taloudellista sisältöänsä vastaamattomalla tavalla. (Knuutinen 2009, 397, 401.)

3.5 Etuyhteisyriyten rahoitusrakenteen valintaa rajoittavat tekijät

Yrityksen johdolla ja sen omistajilla on viime käden oikeus valita yrityksen rahoitusrakenne (Isomaa-Myllymäki 2014, 75). Kansainvälisten konsernien kohdalla optimaalisten rahoitusmuotojen valinta verohyötyjen saavuttamiseksi saattaa kuitenkin loukata veronsaajavaltioiden veropohjan turvaamiseen liittyviä intressejä. Siten, vaikka yrityksellä on periaatteessa vapaus valita oikeudellisten, taloudellisten ja verotuksellisten kriteerien perusteella optimaalisin suhde oman ja vieraan pääoman rahoituksen välillä, saattaa rahoitusmuotojen valintaa rajoittaa niiden hyväksyttävyyden verotuksessa. (Isomaa-Myllymäki 2014, 75–76; Mehtonen 2005, 210; Sørensen 2016.)

Konsernin sisäisissä liiketoimissa tulee käyttää käypää arvoa eli markkinaehtoista hintaa. Markkinaehtoisuudesta poikkeaminen voi johtaa siirtohinnoitteluoikaisuun. Tämä johtaa luovutusvoiton tai -tappion realisoitumiseen, kun konserniyhtiö myy tai luovuttaa omaisuutta toiselle konserniyhtiölle. Tilanteessa konserni ei saa vastiketta ulkopuoliselta taholta, mutta sen tulee tästä riippumatta joka maksaa luovutusvoittovero tai vähentää luovutustappio. (Kukkonen & Walden 2010, 16.) Konsernin sisäisissä liiketoimissa tuleekin ottaa huomioon niiden hyväksyttävyyttä koskevat säännökset, kuten siirtohinnoitteluoikaisua ja -dokumentointia koskevat säännökset, markkinaehto- ja erillisyhtiöperiaate sekä erilaiset korkojen vähentämiseen ja hyväksymiseen liittyvät rajoitukset (Tikka et al. 2016).

3.6 OECD:n mallit ja standardit luovat suuntaviivoja korkojen vähennysoikeudelle

OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) luo malleja sekä standardeja, joiden pohjalta valtiot voivat tehdä sopimuksia keskenään. Lisäksi se julkaisee erilaisia suosituksia, kuten verosopimuksia koskevia mallisopimuksia ja siirtohinnoittelua koskevia ohjeita, jotka eivät sido jäsenmaita

oikeudellisesti. Nämä ohjeet ja mallisopimukset ovat niin sanottua soft law - oikeutta, joka kuitenkin sitoo jäsenmaiden verohallintoja poliittisesti. Osassa jäsenmaita mallisopimukseen ja ohjeisiin on tehty viittaus laintasolla, jolloin ne tulevat oikeudellisesti sitoviksi. (Äimä 2009, 5, 443.) Osa valtioista on lisännyt verosopimuksiinsa tai niiden liitteisiin viittauksen malliverosopimuksesta ja sen kommentaarista. Siten yhteys verosopimukseen on selkeämpi tulkinnallisissa tilanteissa.

Niemisen (2014, 4–33) mukaan valtiot noudattavat OECD:n suosituksia niiden sitomattomuudesta huolimatta, sillä niiden noudattaminen lisää oikeusvarmuutta ja varmistaa aseman osana OECD:n päätöksentekoa. Esimerkiksi Suomi ei ole implementoinut OECD:n malliverosopimuksen kommentaarin sisältöä lainsäädäntöön eikä OECD:n jäsenvaltioiden kahdenvälisissä verosopimusneuvotteluissa ole velvollisuutta noudattaa OECD:n malliverosopimusta tai sen kommentaaria. Tulkittaessa OECD:n malliverosopimuksen mukaisia verosopimuksen määräyksiä Suomessa, on kuitenkin lähtökohtaisesti perusteltua antaa merkitystä sille, mitä OECD:n malliverosopimuksen kommentaarissa on sopimuksen tulkinnasta lausuttu riippumatta siitä, onko sopimuksen toinen osapuoli OECD:n jäsen vai ei (Nieminen 2014, 4; KHO 2011:101; Vapaavuori 2003, 45–51).

3.6.1 OECD:n malliverosopimus ja kommentaari korkorajoitusten näkökulmasta

Alikapitalisoinnin ja korkojärjestelyiden kannalta OECD:n malliverosopimuksen artikloista olennaisia ovat erityisesti markkinaehtoperiaatteen ja etuyhteyden määritelmän sisältävä artikla 9, korkotuloa käsittelevä artikla 11 sekä malliverosopimuksen 24 artikla, jonka kohdat 4 ja 5 sisältävät yhtiöihin liittyvän syrjintäkiellon. Artiklan 24 kohtien 4 ja 5 mukaan yhtiötä ei saa syrjiä sen perusteella, onko sen omistaja kotimainen vai ulkomainen. Kohdan 4 perusteella toisessa sopimusvaltiossa sijaitsevalla yhtiöllä tulee lähtökohtaisesti olla oikeus vähentää lainalle maksettu korko, jos valtion sisällä annetun lainan korko olisi myös vähennyskelpoinen. Kohdassa 5 todetaan, että yhtiötä ei saa syrjiä sen perusteella, että sen omistajat ovat ulkomaisia. EU-oikeuden määrittelemään syrjintäkieltoon verrattuna ero on siinä, että EU:n syrjintäkieltoon sisältyy vapaan liikkuvuuden oletus (OECD 2014a).

OECD:n malliverosopimuksen 11 artiklan 3 kappaleen mukaan koroksi katsotaan kaikenlaisista saamisista saatu tulo. Saamisten ei tarvitse olla turvattuja kiinteistökiinnityksellä eikä niihin tarvitse liittyä oikeutta velallisen voittoon. Koron käsite on määritelty korko- ja rojaltidirektiivin 2 artiklassa samantapaisesti. Sekä malliverosopimuksessa että direktiivissä todetaan erikseen myös, että maksun viivästymisen vuoksi maksettavia sakkomaksuja ei tule pitää korkona. OECD:n malliverosopimuksen korkotuloa käsittelevän 11 artiklan 6 kappaleen mukaan korkotuloa voidaan tarvittaessa oikaista samalla tavoin kuin artiklassa 9 määritellään, jos velan osapuolten välisten erityisten suhteiden katsotaan vaikuttaneen korkotasoon. (OECD 2010.)

Lisäksi OECD:n malliverosopimus ja sen kommentaari määrittelevät kiinteän toimipaikan käsitettä ja sen muodostumista. Lähes kaikissa Suomen verosopimuksissa kiinteä toimipaikka on yleensä määritelty OECD:n malliverosopimuksen 5 artiklan mukaisesti. (OECD 2014a; Verohallinto 2017.)

3.6.2 Malliverosopimukseen sisältyvä markkinaehtoperiaate ja etuyhteyden määritelmä

OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen mukaan yritysten katsotaan olevan keskenään etuyhteydessä, jos sopimusvaltiossa oleva yritys välittömästi tai välillisesti osallistuu toisessa sopimusvaltiossa olevan yrityksen johtoon tai valvontaan tai omistaa osan sen pääomasta. Yritykset ovat etuyhteydessä myös silloin, kun sopimusvaltioiden yritysten välitön tai välillinen johto tai valvonta on samoilla henkilöillä tai samat henkilöt omistavat osan niiden pääomasta. Artiklassa ei määritellä omistusosuudelle mitään erityistä alarajaa, vaan lähtökohtana pidetään tosiasiallista vaikutusvaltaa. Artiklan mukaan, toisiinsa etuyhteydessä olevien yritysten keskinäisissä liiketoimissa tulee soveltaa yhtäläisiä ehtoja, joita toisistaan riippumattomat yritykset olisivat vastaavissa olosuhteissa soveltaneet. Jos ehdot poikkeavat siitä, mistä riippumattomien yritysten välillä olisi sovittu, voidaan kaikki tulo, joka näiden ehtojen vuoksi on jäänyt kertymättä, lukea tämän yrityksen tuloon ja verottaa tämän mukaisesti. Tämä niin sanottu markkinaehtoperiaate sisältyy kaikkiin Suomen tekemiin verosopimuksiin, pitkälti OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklan mukaisesti. Se sisältyy myös VML 31 §:ään. (OECD 2010; Verohallinto 2015a.)

Konsernin rahoituksessa oman ja vieraan pääoman suhteen kokonaisrahoitukseen nähden on täytettävä markkinaehtoisuuden ehdot, eli oltava sen toimintaan ja taloudelliseen tilanteeseen nähden sopiva (Knuutinen 2015, 1058–1060). Verotettavaa tuloa voidaan Suomessa oikaista siirtohinnoitteluoikaisuna vastaamaan markkinaehtoperiaatetta, jos verovelvollinen yritys ei ole noudattanut markkinaehtoperiaatetta. Markkinaehtoperiaatteen noudattamatta jättäminen tarkoittaa yleensä, että yrityksen verotettava tulo jää pienemmäksi tai tappio muodostuu suuremmaksi kuin tilanteessa, jossa transaktiot suoritetaan markkinaehtoisesti. (Auressalmi 2014, 122–125; Äimä 2010a, 177–178.)

Markkinaehtoperiaate tulee ottaa huomioon verotuksen näkökulmasta erityisesti silloin, kun rahoitukseen käytetään etuyhteisyryykseltä saatua rahoitusta. Markkinaehtoisuutta arvioitaessa joudutaan usein ottamaan kantaa rahoituksen tosiasialliseen taloudelliseen luonteeseen. Etuyhteystilanteessa tehdyn rahoitukseen liittyvän liiketoimen markkinaehtoisuutta määrittävät korkotaso, lainaehdot sekä etuyhteysvelan määrä ja lainanottajayrityksen lainojen kokonaismäärä. Edellä mainittujen ominaisuuksien perusteella voidaan yrittää arvioida, onko kyseessä ylipäänsä vieraan pääoman ehtoinen laina vai oman pääoman ehtoinen sijoitus. Pääomalajilla taas on vaikutusta korkojen vähennysoikeuteen. (Auressalmi 2014, 122, 128–129; Isomaa-Myllymäki 2014, 75–77; Verohallinto 2015a.) Isomaa-Myllymäen (2014, 77) mukaan konsernin rahoitusrakenteen tulee olla markkinaehtoinen ennen kaikkea yrityksen toimintaan ja taloudelliseen tilanteeseen nähden. Markkinaehtoperiaate voi tämän vuoksi vaikuttaa verotuksessa hyväksyttävän vieraan pääoman määrän myös silloin, kun voimassa olevia erityisiä alikapitalisointisäännöksiä ei ole. Etuyhteystilanteessa tulee erityisesti huomioida myös siirtohinnoitteludokumentointiin liittyvä vaatimus, jonka mukaan etuyhteysuhteessa tehtyihin merkittäviin liiketoimiin liittyvät tiedot, kuten sisäisten korkojen ja muiden rahoitusehtojen hinnoitteluperiaatteet, tulee olla kirjallisesti dokumentoituja (Äimä 2010a, 179).

3.6.3 Siirtohinnoitteluohjeet

OECD:n siirtohinnoitteluohjeita on julkaistu vuodesta 1995 lähtien. Ohjeita on päivitetty ja laajennettu useasti. Viimeisimpänä päivityksenä OECD julkaisi vuonna 2013 Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) -nimisen

toimintasuunnitelman. Siirtohinnoitteluohjeita voidaan pitää markkinaehtoperiaatteen tärkeimpänä tulkintalähteenä (Helminen 2013, 220) ja niissä määriteltyjä siirtohinnoittelumenetelmiä varmuimpana keinona markkinaehtoperiaatteen toteuttamiseen. (Karjalainen & Raunio 2007, 65)

OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden mukaan etuyhteisyriyten tekemät toimet tulisi yleensä hyväksyä verotuksellisesti ja vain poikkeuksellisissa tilanteissa uudelleenluokitella transaktion luonne verotusta toimitettaessa. Poikkeustilanteella tarkoitetaan liiketoimia, joiden muoto ja taloudellinen luonne eivät vastaa toisiaan. Tällainen liiketoimi voi OECD:n mukaan olla tilanne, jossa velallisen olosuhteet huomioon ottaen läheisyhtiölle myönnetään lainaa, vaikka sitä ei toisistaan riippumattomien yritysten välillä myönnettäisi. Lisäksi OECD:n mukaan kyseeseen voi tulla tilanne, jossa transaktion ehdot kokonaisuudessaan estävät käytännössä veroviranomaisia arvioimasta sen markkinaehtoisuutta. (Karjalainen & Rautio 2007, 156.) Siirtohinnoitteluongelmat ja alikapitalisointi liittyvätkin toisiinsa juuri konserniyhtiöiden välisten lainojen hyväksyttävän määrän ja kyseiselle lainalle maksettavan koron hyväksyttävän tason arvioinnin kautta (Knuutinen 2005, 188). Markkinaehtoperiaatteen noudattamatta jättäminen voi johtaa verotuottojen vääristymiseen (Mehtonen 2005, 84; Helminen 2008, 201).

OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin sisältyvän periaatteen mukaan konsernilla on oikeus järjestellä toimintansa omien tavoitteidensa ja tarpeidensa mukaisesti ja sen liiketoimia on arvioitava sen muodon mukaan, missä ne on toteutettu. Veroviranomaisella ei ole oikeutta puuttua konsernin rakenteen suunnitteluun tai liiketoimintojen sijoitteluun. Isomaa-Myllymäen (2014, 73–75) mukaan periaatteesta voidaan kuitenkin poiketa VML 31 §:n sisältyvän markkinaehtoperiaatteen pohjalta, jos liiketoimien taloudellinen sisältö poikkeaa sille annetusta muodosta. Tällöin etuyhteisosapuolten liiketoimea koskeva luonnehdinta voidaan ohittaa ja liiketoimi voidaan uudelleen luokitella vastaamaan sen taloudellista sisältöä. Poikkeama pätee Isomaa-Myllymäen (2014, 73–75) mukaan esimerkiksi, kun etuyhteisyriyteen tehdään korollinen, vieraan pääoman ehtoinen sijoitus tilanteessa, jossa yrityksen taloudelliset olosuhteet ovat sellaiset, että riippumattomat osapuolet eivät tekisi vastaavaa sijoitusta yritykseen. Tällaisessa tilanteessa sijoitus saatetaan luokitella taloudellisen luonteensa

mukaisesti oman pääoman ehtoiseksi sijoitukseksi. Menettelyn soveltaminen johtaa yleensä korkojen vähennysoikeuden poistamiseen.

Uudelleenluokitteluun ovat ottaneet kantaa myös Haapaniemi ja Juusela sekä Helminen ja Knuutinen. Haapaniemi ja Juusela ovat suhtautuneet uudelleenluokitteluun torjuvasti. Heidän näkemyksensä perustuvat ennen kaikkea vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön ja verovelvollisen oikeussuojaan (Haapaniemi 2013, 33–35; Juusela 2014, 59–62). Helmisen (2014, 95) mukaan uudelleenluokittelua ei tulisi tehdä vain VML 31 §:n perusteella, lainsäätäjän tahto ja oikeuskäytäntö huomioon ottaen. Knuutinen (2015a, 107–124; 2015b, 1054) toteaa KHO:n ratkaisun 2014:119 mukaisesti, että uudelleenluokittelu ei ole VML 31 §:ään nojautuen mahdollista, vaikka tällaiseen mahdollisuuteen OECD:n siirtohinnoitteluoheissa viitataan.

Konserniyhtiöiden ollessa kyseessä on riskinä se, että yhtiöiden tulot ja menot kohdistuvat väärin. Todellisuudessa tulot ja menot tulisi kohdistaa kyseessä olevalle konserniyhtiölle (Kukkonen & Walden 2010, 15–16). Konsernissa toimivien yritysten rahoitusrakenteen arviointiin vaikuttavat EVL 7 §:stä ja OECD:n siirtohinnoitteluperiaatteista ilmenevä erillisyhtiöperiaate. Periaatteen mukaan konsernin sisäisen rahoitusrakenteen ja sen hinnoittelun tulee vastata yksittäisen yrityksen taloudellista asemaa. Toisin sanoen, rahoitusrakenteen ja korkotason tulee olla linjassa kyseisen yrityksen luottoluokituksen ja taloudellisen aseman kanssa, eikä tästä poikkeavaa ratkaisua voida perustella konsernin sisäisen rahoituksen yksinkertaistamisella tai koko konsernin hyödyllä. (Isomaa-Myllymäki 2014, 76.)

3.6.4 BEPS aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisemisessä

EU:n ja OECD:n piirissä on tehty pitkään työtä haitallisten verokäytäntöjen, kuten kansainvälisen vajaaverotuksen estämiseksi, veropohjien suojaamiseksi ja kansainvälisen verosopimusjärjestelmän toimivuuden parantamiseksi. Yhä aggressiivisemmaksi käynyt verosuunnittelu ja esimerkiksi siirtohinnoittelun väärinkäyttö (OECD 2013) sai OECD:n reagoimaan ongelmaan julkaisemalla laajan toimintasuunnitelman BEPS, jolla pyritään estämään verojärjestelmien eroja hyödyntävä aggressiivinen verosuunnittelu sekä valtioiden veropohjaa

murentavien kansainvälisten konsernien peiteltyt voitonsiirrot. (Kosonen 2013, 394; OECD 2016; Urpilainen 2016, 271–278.)

BEPS -hankkeen keskiössä ovat veroparatiisien sijaan ensisijaisesti OECD -maiden omat verotuskäytännöt ja OECD:n malliverosopimukseen perustuva verosopimusjärjestelmä. Se keskittyy kansainväliseen toimintaan liittyvään vajaaverotuksen ongelmaan, erityisesti kansainvälisten konsernien liiketoimintaan, sekä verosopimusoikeuteen ja siirtohinnoitteluperiaatteisiin. (Urpilainen 2016, 273.) Tämän tutkielman aiheen kannalta toimintasuunnitelman kiinnostavimmat kohteet ovat erityisesti verojärjestelmien epäyhtenevyyksiin perustuvien hybridijärjestelyjen veroseuraamusten neutralisoimiseen ja siirtohinnoittelua koskevien sääntöjen selventämiseen ja parantamiseen liittyvät toimenpiteet sekä kahdenvälisen verosopimusten säännöstöä koskevat kehitysehdotukset. Kahdenvälisen verosopimusten kehittämisen tarkoituksena on estää verosopimusten väärinkäyttö verosuunnittelun välineenä. (Kosonen 2013, 394.) BEPS -raporttien päivitykset eivät sisällä perustavanlaatuisia muutoksia, eikä malliverosopimuksen 9 artiklaa ole katsottu aiheelliseksi muuttaa samassa yhteydessä. Päivityksen johdosta markkinaehtoperiaatteen tulkinta kuitenkin täsmentyy monelta osalta. (Verohallinto 2015a.) Urpilaisen (2016, 273) mukaan BEPS -hanke on merkittävä myös kotimaisen vero-oikeuden kannalta ja se voi myöhemmin vaikuttaa epäsuorasti muun muassa siihen, miten Verohallinto ja tuomioistuimet tulkitsevat verolainsäädäntöä, esimerkiksi siirtohinnoittelu- ja verokiertosäännösten osalta.

3.7 Koron vähennysoikeuteen vaikuttavat Euroopan unionin säädökset

EU-oikeuden perustan luovat Sopimus Euroopan unionista (SEU) ja Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT). Näiden unionin toimintaa määrittelevien sopimusten ja erillisten verosopimusten lisäksi Euroopan unionin maita sitovat myös unionin laatimat direktiivit sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Direktiivien tarkoituksena on EU-valtioiden lainsäädännön harmonisointi ja siten ne sivuuttavat kansalliset lait ja kaventavat valtioiden vapautta ylipäänsä laatia verolakeja.

Kansallisten verojärjestelmien on oltava EU-oikeuden mukaisia (Helminen 2008, 26).

Perustamissopimusten mukaan verotus kuuluu jaetun toimivallan alueeseen, mikä tarkoittaa, että EU:lla on oikeus puuttua välitöntä verotusta koskevaan sääntelyyn ainoastaan, kun se katsotaan sisämarkkinoiden toteutumisen ja toimivuuden kannalta tarpeelliseksi. (SEU; SEUT.) Jotta sisämarkkinat voisivat toimia halutulla tavalla, ei verotus saa olla esteenä vapaalle liikkumiselle EU:n sisällä. Siten välittömän verotuksen ja näin ollen myös siirtohinnoitteluun ja korkojärjestelyihin liittyvien kysymysten kannalta olennaisia SEUT:n säännöksistä ovat kansalaisten syrjinnän kieltävä 18 artikla, sekä vapaan sijoittautumisoikeuden takaava 49 artikla, pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden takaava 63 artikla sekä palveluiden vapaan tarjoamisoikeuden takaava 56 artikla. (Helminen 2008, 32.)

3.7.1 EU:n perusvapauksiin kuuluva syrjintäkielto korkojärjestelyiden tulkinnassa

Euroopan unionin perustamissopimuksen artikla 49 turvaa kaikille unionin kansalaisille lisäksi sijoittumisvapauden. EUT:n luoman oikeuskäytännön perusteella artiklaa 49 sovelletaan unionin sisällä eri valtioissa sijaitsevien konsernien sijoittautumista koskeviin kysymyksiin sekä konsernin sisäisiin korkoihin. EU:n jäsenmaiden sääntelyyn vaikuttaa erityisesti myös EUT:n oikeuskäytäntö (Terra & Wattel 2005, 37). Erityishuomiota saaneena ja myös Suomen lainsäädäntöön vaikutteena päätöksenä voidaan muun muassa pitää tuomioistuimen päätöstä Lankhorst-Hohorst C-324/00. Ratkaisussa EUT katsoi, että Saksan verolainsäädännössä olleen alikapitalisointinormin ja sen perusteella tehdyn markkinaehtoperiaatteen mukaisen oikaisun yhtiön verotukseen, olevan yhteen sopimaton perustussopimuksessa taatun sijoittautumisvapauden kanssa (Andersson 2003, 464). Tapauksen ratkaisusta voitiin vetää johtopäätös, jonka mukaan kansalliset alikapitalisointinormit eivät saa olla kansalaisuuden tai kotipaikan perusteella syrjiviä (kohdat 29 ja 32).

Tuomion seurauksena viime vuosina EU-maissa on alikapitalisointisäännösten rinnalle tai tilalle tehty korkojen vähennyskelpoisuuteen perustuvaa sääntelyä (Äimä 2009, 379). Esimerkiksi

Suomi on ottanut korkovähennysrajoitukset lainsäädäntöönsä EVL 18a §:n muodossa varsinaisen alikapitalisointinormin sijaan.

Perustamissopimuksen artiklan 18 ilmaisemaa syrjäntäkieltoa sovelletaan toissijaisesti suhteessa perusvapauksia koskeviin artikloihin (C-105/07, N.V. Lammers & Van Cleeff vs. Belgian valtio). Syrjäntäkielto liitetään yleensä kansainvälisiin tilanteisiin ja sen periaate edellyttää, että kahta keskenään verrannollisessa asemassa olevaa verosubjektia kohdellaan verotuksessa samalla lailla (Äimä 2009, 38). Malmgrenin (2009, 1) mukaan alikapitalisointisääntelyn kannalta tämä voi tarkoittaa, että esimerkiksi koronvähennysoikeuden rajoituksia ei voida kohdistaa pelkästään suomalaisen tytäryhtiön ulkomaiselle emoyhtiölle maksamiin korkoihin, vaikka tämän on voitu tulkita olevan intressinä keskusteluissa ennen varsinaisen korkorajoitussäännöksen säätämistä.

3.7.2 Koron vähennysoikeutta määrittävät direktiivit ja muu sääntely

Korko- ja rojaltdirektiivi on implementoitu Suomen oikeusjärjestelmään muutoksina ja lisäyksinä lähdeverolakiin (Laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta 11.8.1978/627, LähdeVL) ja menetelmälakiin (Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta 18.12.1995/1552, MenetelmäL). Korko- ja rojaltdirektiivin avulla pyritään poistamaan samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välillä maksettuja korkojen kaksinkertainen verotus velvoittamalla tulon lähdevaltio vapauttamaan maksetut korot mahdollisesta verosta, riippumatta saajayhtiön asuinvaltion tai kiinteän toimipaikan sijaintivaltion verotuksen tasosta (Verohallinto 2015b).

Korko- ja rojaltdirektiivissä säädetään myös poikkeuksellisista tilanteista, kuten tilanteista joissa korko on todellisuudessa peiteltyä osinkoa tai markkinaehtoperiaatteen vastaista (artikla 4 kohta 2). Tällöin verotusoikeus on teoriassa korkotulon lähdevaltiolla. Alikapitalisointitilanteessa verotusoikeus jäisi siten tytäryhtiön sijaintivaltiolle. Käytännössä verotusoikeuden muodostumiseen vaikuttavat sekä kansallinen lainsäädäntö että voimassa olevat verosopimukset. Ongelmia peitellyn osingonjaon verottamiseen tällaisissa tapauksissa luo myös valtioiden toisistaan poikkeava korkotulon kategorisointi osinkoon ja korkotuloon sekä jäsenvaltioiden korko- ja rojaltdirektiivin sekä emo-tytäryhtiödirektiivin

erilainen tulkinta erityisesti hybridilainoja koskien (Bundgaard 2010, 442; Äimä, 2009, 162).

Emo-tytäryhtiödirektiivin mukaan emo-tytäryhtiösuhteessa maksettuja osinkoja ei lähdeveroteta. Sen perusteella unionin jäsenvaltioissa asuvien yhtiöiden välinen voitonjako on mahdollista suorittaa ilman veroseuraamuksia. Tämä taas mahdollistaa toimintojen siirron verotuksellisesti edullisimpaan paikkaan unionissa (Verohallinto 2016c).

Molempia edellä mainittuja direktiivejä kohtaan on esitetty kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa. Terra & Wattelin (2005, 640) mukaan korko- ja rojaltidirektiivi voi johtaa tytäryhtiöiden kasvavaan lainarahoitukseen ja siten matalan yhteisöverokannan jäsenmaiden suosimiseen. Tämä taas voi johtaa uusiin, tiukempiin alikapitalisointisäännöksiin. Helminen (2008, 120) arvioi, että emo-tytärdirektiivi edesauttaa yhtiöitä siirtämään tulostaan unionin sisällä mahdollisimman edullisen verotuksen piiriin ja edelleen mahdollisimman vähin veroseuraamuksin EU:n ulkopuolelle.

EU-komissio voi perussopimuksien nojalla antaa direktiivien lisäksi välitöntä verotusta koskevia suosituksia sekä suuntaviivoja, tiedoksiantoja ja käytännesääntöjä (Helminen 2008). Komissio julkaisi vuonna 2007 tiedonannon koskien veronkiertosäännösten soveltamista EU-alueella ja suhteessa kolmansiin maihin. (COM/2007/785). Tiedonannon mukaan alikapitalisointisääntely on EUT:n oikeuskäytännössä hyväksytty sinänsä sallituksi lainsäädäntökeinoksi, kunhan sääntelyn soveltaminen rajoittuu ainoastaan keinotekoisiiin rahoitusrakenteisiin. Valtioiden omat, esimerkiksi vieraan ja oman pääoman suhteen enimmäissäännöksiin perustuvat sääntelyt, ovat sinänsä sallittuja. Verovelvolliselle tulee tällöin kuitenkin antaa mahdollisuus osoittaa tapauskohtaisesti järjestelyn aito liiketoiminnallinen luonne. Komission tiedonannon mukaan veronkiertosäännöksiä voidaan soveltaa myös EU:n ulkopuolisiin maihin.

Alikapitalisoinnin sekä korkojärjestelyjen hyödyntämismahdollisuuksien osalta tulee jatkossa huomioida myös niin sanottu veronkiertodirektiivi. Direktiiviä sovelletaan viimeistään verovuodesta 2019 alkaen. (Viitala 2016, 347.) OECD:n BEPS -hankkeessa annettuihin suosituksiin koskien aggressiivista

verosuunnittelua perustuvan veronkiertodirektiivin tarkoituksena on saada kaikki EU-valtiot säätämään verosuunnitteluun puuttumista helpottavaa lainsäädäntöä (Verohallinto 2016d). Esimerkiksi Finnwatch (2016b) on jo kuitenkin etukäteen arvioinut direktiivin pettymykseksi.

Tämän tutkielman kannalta direktiivin toimenpide-ehdotuksista kiinnostavimmat koskevat korkojen vähennyskelpoisuuden rajoittamista, hybridisääntelyä sekä ulkomaisia väliyhteisöjä koskevia säännöksiä. (Juusela et al. 2016, 437.) Viitalan (337–338) mukaan direktiivissä säädetään EU:ssa noudatettavasta veronkierron vastaisen lainsäädännön vähimmäissuojatasosta. Tosin sanoen se mahdollistaa direktiiviä tiukemman kansallisen sääntelyn. Direktiivi ei siten estä soveltamasta kansallisia tai sopimusperusteisia määräyksiä, jotka takaavat korkeatasoisemman suojan kotimaisille yhteisöveropohjille.

Direktiiviehdotuksen korkojen vähennysoikeuden rajoitusmalli on rakenteeltaan samankaltainen kuin Suomen EVL 18a §:ään perustuva korkorajoitussäännös. Sääntelyn yksityiskohdat kuitenkin eroavat Suomen vastaavasta säännöksestä. Merkittävimpänä erona voidaan pitää sitä, että direktiivi rajaa myös muiden kuin etuyhteydessä suoritettujen korkojen korkovähennysoikeutta. Koska direktiivin määräämä taso on Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä korkeampi, tarkoittaa direktiivin voimaantulo, että Suomi ei voi jatkossa rajata vähennysoikeutta koskemaan vain etuyhteyslainoja. (Viitala 2016, 339–340.)

3.8 Verosopimukset

Verosopimukset ovat tulos valtioiden välisestä kompromissista jakaa verotusoikeus asuin- ja lähdevaltioiden välillä (Helminen 1999, 44; Schäfer 2006, 31–32). Verosopimusten tarkoitus on kaksinkertaisen verotuksen poistamisen lisäksi yhdenmukaistaa OECD -maiden verojärjestelmiä (Myrsky & Linnakangas 2009, 40). Verotulojen jakamisessa ongelma syntyy yleensä useiden, mahdollisesti epäsymmetristen, verojärjestelmien yhteensovittamisesta. Tämä saattaa joskus johtaa siihen, että tietty tulolaji jää kokonaan sopimuksen ulkopuolelle. Kansainvälisten liiketoimien kohdalla valtioiden voi ylipäättään olla vaikeaa selvittää, missä maassa konserniyhtiön verotettava tulo on muodostunut ja siten mille valtiolle verotusoikeus kuuluu (COM 2015, 3–4).

Suurin osa Suomen solmimista verosopimuksista pohjautuu OECD:n malliverosopimukseen (Kansainvälisen verotuksen käsikirja 2015, 138). Verohallinnon (2016b) mukaan Suomella on vahvistettu verosopimus noin 85 valtion kanssa. Suomen tekemät verosopimukset poikkeat jonkin verran toisistaan, sillä eri valtiot korostavat sopimusneuvotteluissa eri asioita.

Suomen sisäinen lainsäädäntö ja verosopimukset eroavat toisistaan periaatteellisesti. Suomen lait määrittävät verovelvollisuuden laajuuden, kun taas verosopimuksissa keskitytään siihen, missä määrin kyseisessä tapauksessa luovutaan Suomen lainsäädännön luomasta verotusoikeudesta. Rajoittaessaan sisäisen lainsäädännön perusteella muodostuvaa verotusoikeutta, verosopimukset ohittavat aina sisäisen lainsäädännön. Verosopimuksien määräyksiä noudatetaan myös aina, jos niiden soveltaminen johtaa veronmaksajan kannalta edullisempaan lopputulokseen. (Helminen 2013, 43; Äimä 2009, 306.) Verosopimuksilla ei voida kuitenkaan rajoittaa kansalaisten oikeuksia. Jos verosopimuksissa sovittu on ristiriidassa SEUT -sopimuksen tai direktiivien kanssa, sovelletaan ensisijaisesti SEUT -sopimuksen tai direktiivien säännöksiä (Malmgren 2010, 277).

3.9 Verosopimusten syrjäntäkieltoartikla

Useimmat Suomen solmimista verosopimuksista sisältävät OECD:n malliverosopimuksen mukaisen syrjäntäkieltoartiklan (Andersson 2003, 463). Artiklan mukaan *”toisen sopimusvaltion kansalaiseen ei saa kohdistaa ankarampaa verotusta tai verotukseen liittyvää velvoitetta kuin sopimusvaltion omaan kansalaiseen”* (OECD 2010, s. 35–36; Malmgren 2010, 280; Äimä 2010, 52). EUT on ottanut kantaa syrjäntäkieltoartiklan soveltamiseen alikapitalisointitapauksissa aiemmin selostetussa tapauksessa Lankhorst-Hohorst (C-324/00).

Oman ja vieraan pääoman sijoituksista maksettavien korvausten erilainen verokohtelu johtaa usein siihen, että kansainväliseen konserniin kuuluvan tytäryhtiön rahoitusrakenne suunnitellaan siten, että yhtiön verotuksellinen asema on paras mahdollinen. Helmisen (2016) mukaan kysymykseen tulee tällöin se, voidaanko yhtiön sijaintivaltion veronsaajaa estää puuttumasta liian pieneen oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen verosopimukseen sisältyvän syrjäntäkieltoartiklan

nojalla. Anderssonin (2003, 463) mukaan muun muassa koron vähennysoikeuden rajaaminen sekä muut alikapitalisointiin liittyvät seuraamukset ovat selvästi syrjiviä niiden kohdistuessa vain ulkomaalaisten omistamiin yrityksiin. Tällöin verosopimukseen sisältyvä syrjinnän kieltävä lauseke estää sekä Suomen että verosopimusvaltion veroviranomaisten ryhtymästä soveltamaan alikapitalisoinnista johtuvia koron vähennysrajoituksia tai käsittelemästä maksettua korkoa osinkona. Knuutisen (2005, 192) mukaan verosopimukseen sisältyvän syrjintäkiellon ja alikapitalisointisäännösten välisen suhteen tulkinta onkin yksinkertaisimmillaan silloin, kun valtioiden väliseen verosopimukseen on liitetty varauma alikapitalisointinormin soveltamisesta verosopimuksen olemassa olosta huolimatta.

3.10 Korkojen vähennysoikeutta rajaava suomalainen sääntely

Suomessa liiketoimintaan liittyvät korot ovat laajasti vähennyskelpoisia. Tämä koskee myös konsernin sisäisiä korkoja, silloin kun koron on katsottu olevan markkinaehtoinen (Helminen 2013, 305). Korkojen vähennysoikeuden arviointiin vaikuttavia Suomen verolainsäädännön säännöksiä sisältyy muun muassa TVL:ään, EVL:ään ja VML:ään.

Tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet elinkeinotoiminnan menot ovat vähennyskelpoisia, kun kyse on vähennystä vaativan verovelvollisen korkomenoista (EVL 7§). EVL:n 18 §:n 1 momentin 2 kohdan erityissäännöksen mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneiden velkojen korot ovat vähennyskelpoisia myös silloin, kun korot riippuvat liikkeen tuloksesta. Tämä säännös mahdollistaa osittain konsernien sisäisiä lainajärjestelyjä (Äimä 2010b, 303, Äimä 2010a, 180). EVL 23 §:n mukaan korot ovat sen verovuoden kuluja, jolta ne suoritetaan.

TVL 9 §:n 2 momentin mukaan rajoitetusti verovelvollisen ei tarvitse maksaa Suomeen lähdeveroa korkotuloistaan. Tämä ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa korkoa on maksettu ulkomailta Suomeen otetulle, oman pääoman ehtoiseksi sijoituksesi tulkittavalle lainalle. (Knuutinen 2005, 190). Vaikka säännöstä voidaan teoriassa soveltaa alikapitalisointiin, käytännössä lähdeverovapauden epääminen ei vaikuta korkojen vähennyskelpoisuuteen. Konsernin suomalainen tytäryhtiö on verovelvollinen Suomeen syntyneeseen kiinteään toimipaikkaan kuuluvaksi

katsotusta tulosta TVL 9 §:n 3 momentin perusteella. Myrskyn ja Linnakankaan (2009, 255) mukaan säännöstä voidaan soveltaa konsernin sisäisistä lainoista saatuihin korkotuloihin.

Korkojen vähennyskelpoisuus Suomessa on konsernien sisäisissä rahoitusjärjestelyissä voitu evätä lähinnä VML 31 §:n tai 28 §:n perusteella, kun niiden sovellusedellytykset ovat täyttyneet (Helminen 2013, 305; Knuutinen 2005, 190). VML:n 31 §:n siirtohinnoittelusäännöksen soveltaminen edellyttää, että lainaa ei pidetä markkinaehtoisena. Tällöin liiketoimen hintaa tai muita ehtoja ei pidetä sellaisina, mitä riippumattomat osapuolet olisivat vastaavassa tilanteessa oletettavasti sopineet (Knuutinen 2015, 1059). Knuutisen mukaan VML 31 § on tekstinä lyhyt, muotoilultaan avoin ja tulkinnanvarainen. Siksi käytännössä sekä Suomessa toimivat monikansalliset yritykset että Verohallinto nojaavat siirtohinnoittelu- ja veroratkaisuissaan OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin (2015, 1060). VML 28 §:n eli niin sanotun veronkiertopykälän soveltaminen on tullut kyseeseen verotus- ja oikeuskäytännössä konsernin sisäisissä yritysjärjestelyissä syntyneiden korkomenojen vähennyskelpoisuuden arviointiin lähinnä tilanteissa, joissa järjestely on katsottu toteutetuksi verotuksellisista syistä ja ilmeisesti verosta vapautumisen tarkoituksessa. (Helminen 2016; Malmgrén 2013, 15; Verohallinto 2014.) Korkojen laaja vähennyskelpoisuus ja varsinaisten alikapitalisointinormien tai muun korkojen vähennysoikeutta rajaavan lainsäädännön puuttuminen on johtanut Suomessa etenkin kansainvälisten konsernien kohdalla alikapitalisointitilanteisiin ja korkojen vähennysoikeuden käyttämiseen aggressiivisessa verosuunnittelussa.

3.10.1 EVL 18a § -korkorajoitussäännös

Suomessa ei ole ollut ennen vuotta 2014 voimassa verotuksessa vähennyskelpoisiksi katsottujen lainan korkomenojen vähennysoikeutta rajoittavia erityisiä verosäännöksiä. Sen sijaan lähtökohtana on ollut koron laaja vähennysoikeus tuloverotuksessa. Valtiovarainministeriön vuonna 2009 julkaistussa selvityksessä tämän niin sanotun laajan vähennysoikeuden katsottiin kuitenkin johtavan siihen, että etenkin kansainvälisissä yrityskauppa- ja yritysjärjestelytilanteissa korkoja ohjattiin Suomen verotuksessa vähennettäväksi, sillä yritykset pyrkivät hyödyntämään velkavetoista verosuunnittelua.

(Valtionvarainministeriö 2009, 17–23.) Ongelmaan on pyritty puuttumaan uudella sääntelyllä. Nykäsen (2016, 37) mukaan EVL 18a §:n avulla on pystytty ainakin jossakin jo nyt määrin hillitsemään kansainvälisten konsernien korkoihin liittyvää verosuunnittelua. Tosin laajamittaista seurantietoa asiasta ei vielä ole.

Hallituksen esitykseen (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta, HE 146/2012vp) perustuvat niin sanotut korkorajoitussäännökset (EVL 18a § ja EVL 16 § 7 k) tulivat voimaan 1.1.2013. Niitä sovellettiin ensimmäistä kertaa vuoden 2014 verotuksessa kaikkiin vuoden 2014 aikana päättyviin tilikausiin (Nykänen 2016, 25). Korkovähennysoikeuden rajoitukset sisältyvät EVL 18a §:ään ja niitä sovelletaan vain elinkeinotulolähteeseen. Vastaavia säännöksiä ei ole tuloverolaissa. (Helminen 2016; Malmgrén 2013, 5, 10–11.)

Verohallinnon (2014) ohjeen mukaan rajoituksen piiriin kuuluvat elinkeinotoiminnan tulolähteestä verotettavat yhteisöt, erityisesti osakeyhtiöt, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt sekä vastaavat ulkomaiset yhtiöt ja yhteisöt, jos niillä on Suomessa kiinteä toimipaikka tai ne saavat muutoin tuloa Suomessa olevasta elinkeinotoiminnan tulolähteestä. Säännöksen soveltamisen ulkopuolelle on rajattu luotto- vakuutus ja eläkelaitokset. Sitä ei myöskään sovelleta yksityisen elinkeinonharjoittajan verotukseen. Korkovähennysrajoitusta sovelletaan etuyhteydessä maksettuihin elinkeinotoiminnan nettokorkomenoihin sekä kotimaisissa että rajat ylittävissä tilanteissa. Helminen (2016) ja Malmgrén (2013, 5, 10–11) toteavat, että rajoitusta voidaan soveltaa huolimatta siitä, onko lainalla ja sen korolla liiketaloudellinen peruste tai onko järjestely tehty veronkiertämistarkoituksessa. Nettokorkomenoilla tarkoitetaan korkotuotot ylittäviä korkokuluja. Ulkopuoliselta osapuolelta otettua lainaa pidetään etuyhteyksilainana, jos etuyhteysosapuolella on saatava tältä ulkopuoliselta osapuolelta ja saatavalla on yhteys velkaan tai jos ulkopuoliselta taholta otetun lainan vakuutena on etuyhteysosapuolen saatava. (Verohallinto 2014.) Näin ollen sääntely kattaa myös niin sanotut back-to-back -järjestelyt ja sen tarkoitus on estää rajoitussäännöksen kiertäminen kolmatta osapuolta hyödyntämällä. (Helminen 2016; Malmgrén 2013, 12–13)

Korkovähennysrajoituksen mukaan korkomenot ovat vähennyskelpoisia täysmääräisesti korkotuloihin saakka. Korkotuloja suuremmat korkomenot, eli nettokorkomenot, ovat vähennyskelpoisia, jos ne ovat verovuonna enintään 500 000 euroa (Verohallinto 2014). Nettokorkomenojen ylittäessä verovuonna edellä mainitun määrän nettokorkomenot eivät ole vähennyskelpoisia siltä osin kuin

- *”ne ylittävät 25 prosenttia EVL 3 §:ssä tarkoitetusta elinkeinotoiminnan tuloksesta, johon on lisätty korkomenot ja verotuksessa vähennettävät poistot sekä konserniavustuksesta verotuksessa annetussa laissa tarkoitettu saatu konserniavustus ja josta on vähennetty annettu konserniavustus; ja*
- *25 prosentin rajan ylittävien nettokorkomenojen määrä on enintään yhtä suuri kuin etuyhteydessä olevien velkasuhteen osapuolten väliset nettokorkomenot”.* (Verohallinto 2014.)

Penttilän (2016, 116) mukaan kyseisen säännöksen korkojen vähennyskelpoisuuden rajoitukset soveltuvat lisäksi tilanteisiin, joissa yrityskaupan toteuttamista varten Suomeen on perustettu tytäryhtiö, joka rahoittaa kohdeyhtiön hankinnan etuyhteyksellä sekä, jos hankintarakenteena on ulkomaisen yhtiön Suomessa sijaitseva kiinteä toimipaikka.

3.10.2 Korkorajoitussäännöksen suhde muihin säännöksiin

Verohallinnon (2014) korkovähennysoikeuden rajoituksia elinkeinotoiminnassa käsittelevän ohjeen mukaan elinkeinotulolähteen korkojen vähennysoikeutta rajoittava EVL 18a §:n soveltaminen ei edellytä veronvälttämistarkoitusta. Säännöstä voidaan soveltaa sen edellytysten täytyessä riippumatta korkojen maksamistarkoituksesta (Helminen 2016). EVL 18a § on erityissäännös, jolla rajoitetaan elinkeinotulolähteessä muutoin vähennyskelpoisia korkomenoja.

Korkomenojen vähennyskelpoisuutta koskeva säännös, veronkiertopykälä ja siirtohinnoittelusäännös tulevat ensisijaisesti sovellettavaksi säännösten edellytysten täytyessä. Elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön korkomenojen vähennyskelpoisuus verotuksessa edellyttää EVL 7 §:n ja 18 § 1 momentin 2 kohdan mukaan, että velka on johtunut elinkeinotoiminnasta ja kyse on korkoja

vähentävän yhtiön menoista. VML 31 §:n mukaan korkomenojen tulee olla määrältään markkinaehtoisia. Markkinaehtoperiaate koskee sekä rajat ylittäviä että kotimaisia tilanteita. Veronkiertotilanteisiin voidaan myös puuttua VML 28 §:n yleisellä veronkiertosäännöksellä, vaikka erityinen korkovähennysrajoitussäännös ei korkojen vähennyskelpoisuutta estäisikään (Helminen 2016). Verohallinnon ohjeen (2014) mukaan VML 28 §:ä eli niin sanottua veronkieropykälää, voidaan soveltaa *”keinotekoisiiin järjestelyihin, joilla ei ole verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita”*. EVL 18a § taas voidaan soveltaa vasta sen jälkeen, kun korkomenot ovat muutoin katsottu vähennyskelpoiksi. Edellä mainittu pykälä ei kuitenkaan rajoita veronkierto- tai siirtohinnoittelusäännöksen soveltamista, koska niiden soveltamisalat eroavat toisistaan. Verotuskäytännössä on kiinnitetty huomiota etenkin koron markkinaehtoisuusvaatimuksen toteutumiseen. Sen sijaan oikeuskäytännössä sekä verotuskäytännössä ei ole tähän saakka puututtu koron vähennyskelpoisuuteen yksinomaan alikapitalisoinnin tai yleisen veronkiertosäännöksen perusteella. (Malmgrén 2013, 15.)

3.10.3 VML 28§ -veronkiertopykälä

VML 28 §:n 1 momentin mukaan, *”jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.”*

Toisessa momentissa todetaan, että *”jos on ilmeistä, että verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, on verotusta toimitettaessa huolellisesti tutkittava kaikki ne seikat, jotka voivat vaikuttaa asian arvostelemiseen, sekä annettava verovelvolliselle tilaisuus esittää selvitys havaituista seikoista. Mikäli verovelvollinen ei tällöin esitä selvitystä siitä, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta taikka ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, verotusta toimitettaessa on meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.”*

Nykäsen (2016, 9) mukaan veron kiertäminen ei ole vero-oikeudellisesti hyväksyttävää toimintaa. Veron kiertämisessä ei ole kuitenkaan kysymys varsinaisesti verolainsäädännön sanamuodon vastaisesta toiminnasta, vaan lain tarkoituksen kiertämiseen tähtäävästä menettelystä. Täten VML 28 §:n soveltaminen edellyttää, että verovelvollisella voidaan katsoa olleen ilmeisesti tarkoitus kiertää veroa. Pykälän soveltamisedellytysten täyttymistä arvioitaessa näyttövelvollisuus on Verohallinnolla tai veronsaajalla. Verovelvollisen tulee kuitenkin voida esittää toimiensa liiketaloudelliset, verotuksesta riippumattomat syyt.

VML 28 §:ää voidaan soveltaa, jos järjestelyä on pidettävä keinotekoisena eikä sen oikeudellinen muoto vastaa taloudellista sisältöä ja valitulle oikeudelliselle muodolle ei ole liiketaloudellista syytä, vaan se on valittu lain tarkoituksen vastaisten veroetujen saamiseksi. Anderssonin (2003, 462) mukaan konsernin sisällä lainaksi katsotulla rahoitusinstrumentilla voi olla huomattava määrä oman pääoman ominaisuuksia, jolloin sitä tulisi käsitellä VML 28 §:n perusteella omana pääomana. Oman pääoman ehtoiseen lainaan viittaavia lainaehtoja voivat olla esimerkiksi koron maksun ja sen määrän kytkeminen voittoon tai muunlainen oman pääoman riski sekä lainan pitkäaikainen lyhentämättömyys. Anderssonin mukaan kyseessä on tällöin tapahtuma, jossa olosuhteelle on annettu VML 28 §:n mukainen *”sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta”*, ja siten verotuksessa on meneteltävä *”niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa”*. Kutakin lainaa ja siihen liittyvää sopimusta tulisi arvioida yksittäin, sillä Anderssonin mukaan on vaikea esittää kaikkiin tapauksiin soveltuvia yleisiä kriteerejä. (2003, 462.)

Knuutinen (2015, 123) toteaa, että korkojen vähennysoikeuden epäasianmukaiseen hyödyntämiseen on mahdollista puuttua VML 28 §:n nojalla. Säännöstä sovellettaessa oleellisia ovat ns. yleissäännöksen omat soveltamisedellytykset, eli subjektiivisen veron kiertämisen tai verosta vapautumisen tarkoituksen olemassaolo. Äimän (2010b, 303) mukaan, vaikkakin korkomenojen vähentäminen kuuluu nettotuloon perustuvaan elinkeinoverotukseen, laaja koron vähennysoikeus voi johtaa verosuunnitteluun. Tällöin yritykset voivat vähennysoikeutta hyväksikäyttäen siirtää korkotuloja

matalan verotuksen maihin veroetujen saavuttamiseksi. Alikapitalisointiin voitaisiin Äimän mukaan soveltaa veronkiertämistä koskevaa VML 28 §:ää, peitellyn osingonjaon määrittelevää VML 29 §:ää sekä markkinaehtoperiaatteen sisältävää VML 31 §:ää tapauksissa, joissa riippumaton osapuoli ei myöntäisi lainaa etuyhteystilanteessa sovelletuin ehdoin (Äimä 2010b, 303). Verohallinnon (2013) mukaan veronkiertoa koskevaa 28 §:ää sovelletaan yleensä toissijaisesti siten, että ensin tutkitaan peitellyn osingonjaon mahdollinen soveltaminen. Jos VML 29 §:ää ei voida soveltaa, sen jälkeen tutkitaan 28 §:n soveltuminen. Äimän (2009, 381) itsensä mukaan yhteisön verottaminen peittelystä osingosta on kuitenkin melko harvinaista, joten sovellettavaksi jäävät lähinnä VML 28 § ja 31 §.

Verohallinnon (2013) mukaan yleislausekkeen sisältö on väljä ja sen merkitys täsmentyy vasta oikeuskäytännön avulla. Myös Nykänen (2016, 9) toteaa VML 28 §:n olevan luonteeltaan joustava normi, jonka soveltamisen rajat eivät ole täysin selvät. Tämä johtaa rajanveto-ongelmiin. Kynnys soveltaa VML 28 §:ää onkin ollut varsin korkea (Andersson 2003, 461). Oikeuskäytännössä on tähän saakka ollut ainoastaan joitakin yksittäisiä, eri oikeusasteiden ratkaisuja, joissa korkojen on katsottu olevan vähennyskelvottomia VML 28 §:n perusteella. Samanaikaisesti on olemassa ratkaisuja, joissa on hyväksytty monikymmenkertainen vieraan ja oman pääoman suhde (KHO:1999:19). Oikeuskäytännön sekavuus on vaikeuttanut puuttumista konsernin sisäisiin korkomaksuihin ja alikapitalisointiin (Konserniverokeskus 2009, 5). Nykäsen (2016, 10) mukaan tilanne on kuitenkin muuttumassa ja jatkossa Suomessa olevan kiinteän toimipaikan sekä mahdollisesti Suomessa olevan tytäryhtiön korkojen vähennysoikeuden epäminen debt push down -järjestelyissä VML 28 §:ää soveltaen olisi mahdollista. Nykänen viitanee tässä tuoreimpiin KHO:n päätöksiin, joiden ainakin Verohallinto (2016) on tulkinnut olevan sovelluskelpoisia myös muihin vastaaviin tapauksiin.

4 KORKOJEN VÄHENNYSKELPOISUUS JA VERON KIERTÄMINEN OIKEUSKÄYTÄNNÖN PERUSTEELLA

Tämän pro gradu -tutkielman kirjallisuussosiossa tarkasteltiin konsernien sisäisten korkojärjestelyjen hyödyntämistä verosuunnittelussa. Asiaa lähestyttiin teoreettisesta näkökulmasta perehtymällä kansainvälisten konsernien rahoitukseen ja verotukseen, korkojen vähennysoikeuteen ja niitä rajaavaan lainsäädäntöön. Empiirinen osio jatkaa kirjallisuussosiossa käsiteltyä korkojärjestelyiden hyödyntämisen teemaa pohtimalla korkojen vähennysoikeuden ja VML 28 §:n soveltamisen ongelmakohtia oikeuskäytännön perusteella. Tässä luvussa keskitytään analysoimaan sekä aiheeseen liittyvää aiempaa oikeuskäytäntöä että tuoreiden hallinto-oikeuden ja KHO:n päätösten merkityttävyyttä ja vaikutusta. Empiirinen osio nojautuu kahteen merkittävään KHO:n ratkaisuun koskien ulkomaisen yhtiön Suomessa olevan kiinteän toimipaikan debt push down -järjestelyyn liittyvien korkomenojen vähennysoikeuden epäämistä. Kolme analysoitavaksi nostettua hallinto-oikeuden päätöstä on annettu samana päivänä ja ne käsittelevät samaa asiaa kuin KHO:n käsittelyyn edenneet ja vuosikirjaratkaisuna julkaistut päätökset. Neljäs analysoitava hallinto-oikeuden päätös koskee osakkeiden allokointia holdingyhtiölle. Lisäksi analysoitavana on vanhempia KHO:n ratkaisuja korkojärjestelyitä koskien.

4.1 Tutkimusmetodologia ja tutkimusaineisto

Tutkielman aineistoa on analysoitu laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuskohteen ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti peilaamalla sitä esiintymisympäristöön ja taustaan (Jyväskylän yliopisto 2013). Tutkielman tutkimusmenetelmä on oikeusdogmatiikka eli lainoppi, jonka avulla analysoidaan korkojärjestelyiden sääntelyä ja soveltamista Suomen verolainsäädännössä ja oikeuskäytännössä (Hirvonen 2011, 21–26).

Lainopillisen tutkimuksen tarkoituksena on tulkita ja systematisoida voimassa olevaa oikeutta (Hirvonen 2011, 21) ottamalla kantaa lakien ja muiden oikeudellisten tekstien merkityssisältöön. Kannanotot koskevat sitä, kuinka

oikeutta pitää tulkita, punnita ja systematisoida. Tulkintakannanottoja perustellaan vallitsevan oikeuslähdeopin ja tulkintateorioista johdettujen perusteiden avulla. (Helsingin yliopisto 2003.) Systematisoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen materiaalien järjestämistä mahdollisimman ristiriidattomaksi kokonaisuudeksi, josta voidaan johtaa yhtenäinen ja johdonmukainen oikeusjärjestelmä. Systematisointi ja tulkintatehtävät liittyvät toisiinsa, sillä säännösten systematisointi on samalla niiden tulkintaa tietyssä tulkintakontekstissa. (Hirvonen 2011, 21–24.)

Lainopillisessa tutkimuksessa painottuu voimassa olevan lainsäädännön analysointi. Voimassa oleva lainsäädäntö on sitovaa oikeutta ja etusijassa muihin oikeuslähteisiin verrattuna. Lisäksi lainoppi tulkitsee sitä, mikä merkitys muista oikeuslähteistä, kuten lainvalmistelumateriaaleista ja eri oikeusasteiden päätösteksteistä löytyvällä materiaalilla on. (Hirvonen 2011, 23.) Tämän tutkielman näkökulma on oikeuskäytäntöpainotteinen ja siinä korostuu erityisesti tuomioistuinten luoman oikeuskäytännön merkitys, sillä tutkielman empiirinen osa perustuu korkojärjestelyjä koskevien oikeustapausten analysointiin.

Analysoitava aineisto koostuu kaikkiaan neljästä KHO:n ja neljästä hallinto-oikeuden päätöksestä. Kaikki KHO:n ratkaisut on kerätty Edilex -tietokannasta helmikuussa 2017. Tapaukset on löydetty Edilex -tietokannasta käyttämällä hakusanoja korkojärjestely ja alikapitalisointi. Hallinto-oikeuden tekemiä päätöksiä ei ole julkaistuja ja ne on saatu analysoitavaksi Helsingin hallinto-oikeudesta pyytämällä sähköpostitse. Hallinto-oikeuden vuonna 2014 tekemät ja peiteltyinä versioina toimittamat päätökset on saatu 21.4.2017. Hallinto-oikeuden vuonna 2017 tekemä päätös on saatu sähköpostitse 25.4.2017.

Oikeuskäytännössä on tähän saakka ollut ainoastaan yksittäisiä eri oikeusasteiden ratkaisuja, joissa korkojen vähennyskelpoisuus on evätty VML 28 §:n perusteella. Täten aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä löytyy yleisesti ottaen todella vähän. Helsingin hallinto-oikeus käsitteli kuitenkin vuonna 2014 kaikkiaan viisi sivuliikeallokointia koskevaa tapausta. Tapausten numerot ovat 7.3.2014 14/0213/4, 17.6.2014 14/0568/4, 20.5.2014 14/0508/4, 17.6.2014 14/0373/4 ja 20.5.2014 14/0498/4. KHO antoi kahteen tapauksista valitusluvan (7.3.2014 14/0213/4 ja 17.6.2014 14/0568/4) ja julkaisi ne 19.5.2016 vuosikirjapäätöksinä. Päätöksissä oli kysymys korkokulujen vähentämisoikeudesta. Kolmessa muussa

tapauksessa, joissa KHO ei antanut yhtiöille valituslupaa hallinto-oikeuksien päätöksistä, kyse oli hyvin samankaltaisista verojärjestelyistä. Näissä tapauksissa järjestelyt oli katsottu hallinto-oikeudessa veronkiertämiseksi. Julkaistut vuosikirjaratkaisut 2016:71 ja 2016:72 sekä hallinto-oikeuden päätökset käsittelivät erityisesti 2000-luvun alussa käytettyä yrityshankintarakennetta, jossa konserniin hankitun tytäryhtiön osakkeet ja niiden hankintaan liittynyt velka kohdistettiin osakkeet hankkineen ulkomaisen yrityksen Suomessa sijaitsevaan kiinteään toimipaikkaan (Isomaa-Myllymäki 2016, 365). Lisäksi kuluvalta vuodelta 2017 on tähän mennessä olemassa yksi hallinto-oikeuden päätös, numero 24.4.2017 17/0271/4, korkojen vähentämisestä holdingyhtiön verotuksessa. Päätöksessä on sovellettu VML 28 §:ää korkojen vähennysoikeuden epäämiseen.

Edellä mainitut tapaukset on nostettu analysoitavaksi niiden ajankohtaisuuden ja tuoreuden vuoksi. Vertailukohtana saamiseksi analysoitavaksi on otettu lisäksi oikeuskirjallisuudessa merkittäviksi katsotut tapaukset korkojen vähennysoikeudesta ja VML 28 §:n soveltamisesta KHO 1999:19 ja KHO 2014:119. Lisäksi empiirisessä osassa sivutaan lyhyesti vanhempia alikapitalisointiin liittyviä tapauksia KHO 1983-B-II-515 ja KHO 1986/642. Vaikka Suomi ei ole kuulunut EU:hun vuosina, joina nämä vanhimmat päätökset on tehty, ja niissä sovellettava lainsäädäntö eroaa siten osittain tuoreimmista päätöksissä sovellettavasta lainsäädännöstä, saa edellä mainituista päätöksistä kuvan siitä, miten velkapainotteisia pääomaratkaisuja oikeuskäytännössämme on aiemmin hyväksytty ja miten VML 28 §:n soveltamista on perusteltu Suomessa.

Tutkielman empiirisessä osiossa on käsitelty ensin oikeuskirjallisuudessa esiin nostettuja, edellisessä kappaleessa eriteltyjä KHO:n, päätöksiä alikapitalisoinnista vuosilta 1983–2014. Seuraavassa alaluvussa on analysoitu hallinto-oikeuden päätökset, jonka jälkeen näistä on nostettu yhteenvetona tärkeimpiä esiin nousseita asioita omaan alalukuunsa. Tämän jälkeen omissa alaluvuissaan on keskitytty analysoimaan KHO:n ratkaisuja 2016:71 ja 2016:72 ja niiden merkitystä. Viimeisenä empiirisen osan kappaleena on tulosten yhteenveto ja pohdinta.

4.2 Aiempi oikeuskäytäntö

Kuten edellä todettiin, tutkielman aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä löytyy yleisesti ottaen vain vähän. Knuutisen (2016, 812) mukaan tämän voidaan ajatella johtuvan muun muassa verosopimusten ja EU-oikeuden syrjäntäkieltovaatimuksista, vaikka monissa muissa unionin jäsenvaltioissa on ollut käytössä alikapitalisointisääntelyä. Samaan johtopäätökseen on tullut myös Andersson (2003, 461), jonka mukaan osasyynä siihen, että verotuskäytännössä ei ole juurikaan puututtu korolla tapahtuvaan verosuunnitteluun, voidaan pitää sitä, että useisiin Suomen kannalta tärkeisiin verosopimuksiin on sisällytetty niin sanottu kvalifioitu syrjäntäkieltolauseke. Andersson tulkitsee, että lausekkeen tarkoituksena on estää alikapitalisointiseuraamusten soveltaminen. Suomen verolainsäädäntö ei ole myöskään ennen EVL 18a §:n voimaantuloa sisältänyt varsinaisia korkovähennyksiä rajoittavia säädöksiä.

Alikapitalisointiin on puututtu 1960-luvulla tapauksissa KHO 1962-II-696 ja 1968-II-564, joissa osa korkovähennyksistä on evätty soveltamalla silloista varallisuusverolain 36 §:ää (Varallisuusverolaki 30.12.1992/1537 (kumottu), VVL). Vastaavaa periaatetta sovellettiin myös tuloverotuksen puolella. VVL 36 §:n mukaan ulkomaisesta yrityksestä riippuvainen verovelvollinen ei voinut vähentää varoistaan sitä osaa velasta, jota on pidettävä pääomansijoituksena Suomessa sijaitsevaan liikkeeseen. (Myrsky & Linnakangas 2009, 295.) Myöhemmin alikapitalisointiin ei ole puututtu. Ratkaisuissa KHO 1983-B-II-515, KHO 1986/642 ja KHO 1999:19 korkovähennykset on hyväksytty elinkeinotoiminnan vähennyskelpoisina menoina. Ratkaisujen perusteluissa viitataan Suomen lainsäädännön lisäksi verosopimusten syrjäntäkieltomääräyksiin. Tikka et al. (2016, luku 9) mukaan kansainvälisissä tilanteissa tuleekin ottaa huomioon myös mahdollisen verosopimuksen vaikutus korkojen vähennyskelpoisuuden rajoittamiseen. Tapauksessa KHO 1983-B-II-515 KHO vetosi ratkaisussaan verosopimuksen syrjäntäkieltoartiklaan sekä yhtiön pääomarakenteessa tapahtuneisiin muutoksiin. Tapauksen perusteella voitaneen tulkita, että KHO:n mielestä yleisestä syrjäntäkieltoartiklasta johtuen alikapitalisointiin on turvallisempaa olla puuttumatta ainakin sellaisessa tilanteessa, jossa myös muut seikat puoltavat korkojen vähennysoikeuden hyväksymistä. Tapauksessa KHO

1986/642 yhtiön pääomarakenne, lainojen lyhentäminen ja se, että lainoista peritty korko oli ollut alhainen verrattuna Suomen olosuhteissa osakepääomasta yleisesti maksettuihin osinkoon huomioon ottaen katsottiin, että lainasta maksettuja korkoja voitiin pitää yhtiön vähennyskelpoisina menoina, vaikka yhtiön kyseisen vuoden taseen mukainen oman ja vieraan pääoman suhde oli 1:2,25. Perusteluissa KHO viittasi muun muassa yhtiön pääomarakenteessa verovuonna tapahtuneisiin muutoksiin ja muuhun selvitykseen emoyhtiön sijoituksesta yhtiöön samoin kuin asianomaisen verosopimuksen syrjäntäkieltoartikklaan (Tikka et al 2016, luku 9). Tapausta KHO 1999:19 on käsitelty erikseen omassa luvussa.

4.2.1 KHO 1999:19

KHO:n ennakkoratkaisu KHO 1999:19 käsittelee korkomenojen vähennyskelpoisuutta ja alikapitalisointitilannetta. Asiassa leasingtoimintaa Suomessa harjoittavan A Oy:n osakekannan omisti alankomaalainen yhtiö, jolla oli tytäryhtiöitä useissa muissakin maissa. Yhtiö A:llä oli kotimaassaan myös pankkioikeudet. A Oy:n elinkeinotoiminta oli rahoitettu sekä osakepääomalla että konsernin sisäisellä rahoituksella. Konsernin sisäinen rahoitus koostui lyhyt- ja pitkäaikaisista luotoista. Järjestelyn tarkoituksena oli saada vieraan ja oman pääoman suhteeksi 15:1. Noin puolet yhtiö A:n luotoista oli lyhytaikaista luottoa, joka erääntyi alle vuodessa ja jonka korkokanta oli sidottu Helibor-korkoon. Pitkäaikaisissa, yli 12 kuukauden luotoissa oli käytetty kansainvälistä swap -korkokurssia. Yhtiön mukaan konsernin sisäinen lainarahoitus yhtiölle ei ollut itsestäänselvyys, vaan sen tuli olla vähintään yhtä edullista kuin Suomen rahoitusmarkkinoilla. A Oy maksoi korkoa silloinkin, kun sen tulos muodostui tappiolliseksi. Konsernin sisäisiltä lainoilta ei ollut vaadittu vakuutta ja laina oli mahdollista irtisanoa velallisen sopimusriikkeen vuoksi.

Yhtiö A oli hakenut Keskusverolautakunnalta ennakkoratkaisua siitä, olivatko sen kanssa samaan konserniin kuuluvan alankomaalaisen rahoitusyhtiön A Oy:lle elinkeinotoimintaa varten myöntämille luotoille maksetut markkinaehtoperusteiset korot yhtiön verotuksessa vähennyskelpoisia menoja. Ennakkoratkaisussa korot oli katsottu A Oy:n vähennyskelpoisiksi menoiksi. Keskusverolautakunta vetosi perusteluissaan EVL 18 §:n 1 momenttiin sekä yleisiin olosuhteisiin ja ehtoihin,

joissa laina oli annettu. Keskusverolautakunnan mukaan lainan ehdot katsottiin sellaisiksi, että niitä voitiin pitää vieraana pääoman annetun lainan ehtoina.

Veroasiamies haki muutosta keskusverolautakunnan päätökseen ja esitti valituksessaan, että hakemuksessa selostetuissa olosuhteissa, kun muodostettava lainasuhde oli konsernin sisäinen ja vakuudeton sekä yhtiön vieraan pääoman ja oman pääoman välinen suhde oli 15:1, eivät konserniin kuuluvalla alankomaalaiselle rahoitusyhtiölle maksetut korot olleet hakijayhtiön vähennyskelpoisia kuluja. Veroasiamies vetosi valituksessaan muun muassa siihen, että järjestelyn tarkoituksena oli hakijayhtiön tarkoituksenmukainen alikapitalisointi, mistä johtuen yhtiö oli maksanut ulkomaille paljon Suomessa mahdollisesti vähennyskelpoisia korkoja ja lainan lyhennyksiä.

Ratkaisussaan KHO katsoi, että olosuhteet ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 18:1 §:n 2 kohdan sekä Alankomaiden kanssa tehdyn verosopimuksen syrjintäkieltomääräykset koron vähennyskelpoisuudesta huomioon ottaen, A Oy:n saamia konserniluottoja oli pidettävä luonteeltaan vieraana pääomana ja lainojen korkoja vähennyskelpoisina elinkeinotoiminnan menoina. KHO kuitenkin sisällytti päätökseensä toteaman, että verotusta toimitettaessa tuli tutkia, ettei maksettava korko ylitä käypää, kohtuullisena pidettävää korkotasoa ja oli näin markkinaehtoperiaatteen mukainen.

Olenneista ratkaisussa on tämän tutkielman kannalta hyväksytty vieraan ja pääoman suhde sekä se, millä perusteilla kyseessä oleva laina katsottiin vieraaksi pääomaksi ja sen korot siten vähennyskelpoisiksi. Alikapitalisointiin ei puututtu, vaikka vieraan pääoman määrä omaan pääomaan verrattaessa on moninkertainen ja tilanne vaikuttaa selkeältä alikapitalisaatiolta. Tikka et al. (2016, luku 9) mukaan ratkaisua voidaan pitää esimerkkitapauksena varovaisesta korkojen vähennysoikeuteen puuttumisesta. KHO:n esittämissä perusteluissa viitattiin asianomaisen verosopimuksen syrjintäkieltoartiklaan ja annettiin painoarvoa myös sille, että lainasta puolet oli lyhytaikaista. Alankomaiden kanssa tehdyssä verosopimuksessa lausutaan nimenomaan muun muassa korkojen vähennysoikeudesta. Ratkaisussa laina katsottiin vieraaksi pääomaksi, koska luottojen korkokannat oli sidottu viitekorkoon tai kansainväliseen korkokurssiin, suomalainen tytäryhtiön olisi tullut maksaa korkoa, vaikka se olisi tehnyt tappiota,

konsernin sisäisiltä lainoilta ei vaadittu vakuutta ja lainojen sopimuksiin sisältyi irtisanomislauseke.

Huomion arvoista on myös se, että vaikka KHO hyväksyi tapauksessa korkojen vähennysoikeuden, se velvoitti erikseen tutkittavaksi sen, oliko lainasta maksettava korko markkinaehtoista. Konsernien sisäiset rahoitusjärjestelyt saavat usein huomiota, sillä konsernin sisäisen rahoitusta ja sen keskittämistä voidaan hyödyntää verosuunnittelun välineenä. Konsernin sisäiseltä rahoitukselta edellytetään kuitenkin lähtökohtaisesti kaikissa tapauksissa markkinaehtoisuutta.

4.2.2 KHO 2014:119

KHO antoi heinäkuussa 2014 vuosikirjaratkaisun KHO 2014:119 koskien hybridilainalla maksettavaa korkovähennystä. Tapaukseen on analysoitu oikeuskirjallisuudessa ensisijaisesti VML 31 §:n soveltamisalaa rajaavana ja siirtohinnoittelun puitteita määrittävänä ratkaisuna, mutta se voidaan myös katsoa viimeaikaisen oikeuskäytännön osalta yhdeksi harvoista tapauksista, jossa käsitellään koron vähennysoikeutta rajat ylittävässä tilanteessa (Knuutinen 2015, 1054).

Tapauksessa A Oy oli saanut luxemburgilaiselta pääomistajaltaan, yhtiö B:ltä, 15 miljoonan euron suuruisen lainan vuonna 2009. A Oy:n mukaan lainan myöntäminen perustui pankkien vaatimukseen lisärahoituksesta, jonka tuli olla maksusaantijärjestyksessä toissijainen pankkilainoihin nähden ja luonteeltaan IFRS -tilinpäätöksessä omana pääomana käsiteltävä niin sanottu IFRS-hybridilaina. Yhtiön oman selvityksen mukaan se ei ollut enää vallitsevasta taloudellisesta ja yhtiön taloudellisesta tilanteesta johtuen saanut pankkirahoitusta markkinoilta entisenlaisin ehdoin. Yhtiö B:n myöntämä laina oli vakuudeton ja eräpäivätön ja sen kiinteä vuosittainen korko oli 30 prosenttia. Korko lisättiin lainan pääomaan. Laina voitiin maksaa takaisin vain A Oy:n vaatimuksesta. Yhtiö A:n vaatimuksen mukaan kysymyksessä olevaa hybridilainaa oli pidettävä verotuksessa vieraan pääoman luonteisena ja se vaati verotuksessaan 1 337 500 euron korkovähennystä.

Asiassa oli ratkaistava, oliko Konserniverokeskus voinut VML 31 §:n 1 momentin nojalla sivuuttaa kyseisen lainajärjestelyn ja käsitellä lainaa verotuksessa oman

pääoman ehtoisena sijoituksena, jolloin korot eivät olleet vähennyskelpoisia. Konserniverokeskus mielestä rahoitusjärjestely, yhtiön taloudelliset olosuhteet, lainan eräpäivättömyys, takasijaisuus ja vakuudettomuus sekä lainan takaisinmaksulle asetetut ehdot kokonaisuudessaan olivat kokonaisuutena arvioiden sellaisia, että vastaavaa lainaa ei riippumattomien osapuolten välillä vastaavilla ehdoilla myönnettäisi, eivätkä korot siten olisi vähennettävissä.

KHO katsoi Konserniverokeskuksen päätöksestä poiketen lainan korot vähennyskelpoisiksi ja piti voimassa hallinto-oikeuden päätöksen lopputuleman, jonka mukaan asia palautettiin Verohallinnolle lainan koron markkinaehtoisuuden arvioimista varten. Ratkaisussaan KHO katsoi, että osapuolten sopiman liiketoimen sivuuttaminen ja uudelleenluonnehdinta olisi tällaisen menettelyn seuraamukset huomioon ottaen vaatinut verotusmenettelystä annettuun lakiin sisältyvää nimenomaista valtuutusta uudelleenluonnehdintaan. KHO ei katsonut VML 31 §:n 1 momentin sisältävän sellaista valtuutusta, jonka perusteella kyseisen liiketoimen muoto olisi voitu sivuuttaa verotuksessa, vaikka tällaiseen mahdollisuuteen viitataan OECD:n siirtohinnoitteluoheissa (Knuutinen 2015, 110).

Tapauksen analysoinnin kannalta ensin nousee esiin kysymys siitä, luokitellaanko hybridi-instrumentti verotuksen näkökulmasta omaksi vai vieraaksi pääomaksi. Konsernin sisäisissä rahoitussuhteissa rahoituksen luokittamisella omaksi tai vieraaksi pääomaksi ei useinkaan ole taloudellista eroa. Erot korostuvat vasta verotuksessa vieraan ja oman pääoman korkojen erilaisen verokohtelun myötä erityisesti rajat ylittävissä tilanteissa, joissa velkarahoituksesta toiseen valtioon maksettavat korot pienentävät veropohjaa. Luokittelu vaikuttaa siten sekä konsernin eri yhtiöiden verotukseen että verotulojen jakautumiseen valtioiden kesken. (Knuutinen 2015, 108.) KHO tulkitsi lainan tässä tapauksessa Suomessa yleisesti valinneen periaatteen mukaisesti vieraan pääoman ehtoiseksi. Knuutisen (2015, 109) mukaan Suomessa tällaisissa tulkinnallisissa kysymyksissä ratkaisevaa on ollut rahoitusinstrumentin oikeudellinen muoto. Siten velaksi nimetystä rahoitusinstrumentista maksetut korvaukset on yleensä katsottu vähennyskelpoisiksi koroiksi. KHO:n päätöksestä voidaan tulkita, että oman pääoman piirteitä omaavaa vakuudetonta ja eräpäivätöntä, mutta vieraaksi

pääomaksi katsottua lainaa ei voida luokitella omaksi pääomaksi VML 31 §:n 1 momentin perusteella.

Toiseksi asiassa on kysymyksenä ollut se, voidaanko siirtohinnoitteluvoikaisua koskevaa VML 31 §:ää soveltaa etuyhteystilanteissa myös pääomarakenteen tarkasteluun ja pääoman muodon verotukselliseen uudelleenluokitteluun. Hallinto-oikeuden ratkaisussa todetaan, että lainan oikeudellisen muodon sivuuttaminen ei ollut mahdollista siirtohinnoitteluvoikaisuna vallitsevissa olosuhteissa. KHO ei muuttanut hallinto-oikeuden ratkaisua. Mielenkiintoinen seikka on myös päätöksessä esiin noussut kysymys VML 31 §:n ja 28 §:n yhtäaikaista soveltamisesta. Päätöksen perusteluissa todetaan, että oikeustoimen oikeudellisen muodon sivuuttamiseen siirtohinnoitteluvoikaisuna ilman VML 28 §:n soveltamista on suhtauduttava varauksellisesti, kun otetaan huomioon kyseisen pykälän 1 momenttiin sisältyvä nimenomainen säännös oikeudellisen muodon sivuuttamisesta ja erityisesti saman pykälän 2 momenttiin sisältyvät, verovelvollisen oikeusturvaa turvaavat säännökset.

VML 28 §:n ja 31 §:n suhdetta ovat pohtineet muun muassa Helminen (2014) ja Knuutinen (2015). Helmisen (2014, 86) mukaan VML 31 § pykälää voidaan soveltaa sellaisissakin tapauksissa, joissa verovelvollinen ei ole toiminut veronvälttämistarkoituksessa. Myös Isomaa-Myllymäki (2014, 83) toteaa, että 31 §:n soveltamisedellytykset eivät vaadi nimenomaista veron kiertämisen tarkoitusta. Kuitenkin, jos markkinaehtoperiaatteesta on poikettu veronkiertotarkoituksessa, voidaan asiaan soveltaa VML 28 §:ää yhdessä VML 31 §:n kanssa. Uudelleenluokitteluun voidaan myös ryhtyä pelkästään VML 28 §:n perusteella, jos VML 31 §:n soveltamisedellytykset eivät täyty. Uudelleenluokittelun toteuttaminen VML 28 §:n perusteella edellyttää, että on ilmeistä, että asiassa on käytetty veronkiertotarkoituksessa rahoituksen muotoa, joka ei vastaa sen varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Helminen (2014, 88) kuitenkin toteaa, että tuoreita lainvoimaisia julkaistuja päätöksiä VML 28 §:n soveltamisesta hybridilainan uudelleenluokitteluun ei ole ja siten kynnys uudelleenluokitteluun edes pelkän VML 28 §:n perusteella näyttäisi olevan korkea. Helminen myös muistuttaa, että pelkkä hybridilainan käyttö ei merkitse VML 28 §:n tarkoittamaa veronkiertoa. Knuutisen (2015, 115) mukaan VML 28 §:n soveltamisala ja -kriteerit eivät kerro mitään 31

§:n soveltamisalasta ja -kriteereistä. Knuutisen mukaan verotuksessa joudutaan jatkuvasti pohtimaan kriittisesti, vastaako asian sisältö sen otsikkoa. Se, että asiassa poiketaan liiketoimelle annetusta nimityksestä tai otsikoinnista ei ainakaan periaatteessa edellytä VML 28 §:n tukeutumista. Asian tosiasiallista oikeudellista sisältöä voidaan arvioida myös osana tavanomaista laintulkintaa.

Tapausta tarkasteltaessa tulee myös ottaa huomioon se, että vaikka tapauksessa on kyse korkojen vähennysoikeudesta verotuksessa, eroavat sekä tapauksen varsinaiset asiakysymykset että tapaukseen sovellettava lainsäädäntö KHO:n tuoreista päätöksistä 2016:71 ja 2016:72 koskien korkokulujen vähentämistä. Ratkaisussa KHO 2014:119 oli ensisijaisesti kysymys siirtohinnoittelu-oikeudesta ja etuyhteyksilainan uudelleenluonnehdinnasta VML 31 §:ään perustuen, kun taas päätökset KHO 2016:71 ja 2016:72 koskevat korkojen vähennyskelpoisuuden lisäksi konsernin sisäisiä rahoitusjärjestelyjä, konserniavustusta, veron kiertämistä ja VML 28 §:n soveltamista edellä mainittuihin tilanteisiin. Oikeuskirjallisuudessa tapauksen myötä esiintynyt, esimerkiksi Knuutisen (2015) ja Helmisen (2014) esittämä pohdinta VML 28 §:n ja 31 §:n suhteesta pohjautuu hallinto-oikeuden käyttämiin perusteluihin.

4.3 Hallinto-oikeuden päätökset koskien sivuliikealokaatiota

Helsingin hallinto-oikeus antoi vuonna 2014 ratkaisun kaikkiaan viiteen tapaukseen, joissa ulkomaisen yhteisön omistamat tytäryhtiön osakkeet, hankintavelka sekä niistä aiheutuneet vähennyskelpoiset korot oli kohdennettu Suomessa sijaitsevalle kiinteälle toimipaikalle. Ratkaisuissa kiinteästä toimipaikasta käytetään termiä sivuliike. Näistä kahteen KHO myönsi valitusluvan. KHO:n vuosikirjapäätöksinä annetut ratkaisut, on julkaistu 19.5.2016. Hallinto-oikeuden päätös 24.4.2017 17/0271/4 poikkeaa edellisistä siten, että sen osalta järjestelyssä on hyödynnetty holdingyhtiötä.

4.3.1 Hallinto-oikeuden päätös 20.5.2014 14/0508/4

Päätöksessä oli kyseessä konsernin ulkopuolelta tehty yrityshankinta, joka oli rahoitettu osittain konsernin ulkopuolisella velkarahoituksella. Jotta hankitun kohdeyhtiö B:n osakkeiden hankintavelan korkokustannukset voitiin hoitaa kohdeyhtiön myöntämällä konserniavustuksilla, ulkopuolelta otettu hankintavelka oli

kohdennettu konsernirakenteessa hankintaa varten perustetulle holdingyhtiölle eli sivuliikkeelle konsernin sisäisiä lainoja hyödyntäen. Osakkeet oli myyty sivuliikkeelle konsernin sisäisellä kaupalla.

Sivuliike vetosi vastineessaan muun muassa siihen, että niin sanottu apuyhtiörakenne on normaali tapa toteuttaa yrityskauppoja. Samaa toteaa myös Penttilä (2016, 115), jonka mukaan suhteellisen tavanomainen tapa toteuttaa yrityskauppoja on rakenne, jossa hankkivana yhtiönä on hankintaa varten perustettu osakeyhtiö. Perustettua yhtiötä voidaan kutsua muun muassa sivuliikkeeksi tai holdingyhtiöksi. Sivuliikkeen mukaan yrityskauppaan ja sen jälkeen tehtyihin konsernin sisäisiin omistus- ja rahoitusjärjestelyihin ei oltu myöskään ryhdytty nimenomaisesti veronvälttämistarkoituksessa, joten VML 28 §:n soveltamiselle ei ollut perustetta. Sivuliikkeen mukaan järjestelyn liiketoiminnallinen peruste oli ulkoinen yrityskauppa. Lisäksi sivuliike vetosi EU-oikeuden suomaan sijoittautumisvapauteen ja verosopimusten syrjintäkieltoon.

Tapauksessa osakkeiden ja hankintavelan kohdistaminen liittyi välillisesti konsernin ulkopuolelta tehtyyn yrityskauppaan sekä erilaisiin, yrityskaupan jälkeen tehtyihin, konsernin sisäisiin omistus- ja rahoitusjärjestelyihin. Tapauksen kohdistamisongelmalla ei siis ollut välitöntä liitántää konsernin ulkopuolella tehtyyn osakekauppaan ja sitä varten hankittuun ulkopuolisen pankin myöntämään rahoitukseen ja Isomaa-Myllymäen (2016, 367) mukaan se muistuttaa siten KHO:n käsittelyyn ottamia tapauksia 7.3.2014 14/0213/4 ja 17.6.2014 14/0568/4.

Hallinto-oikeus hylkäsi sivuliikkeen valituksen ja katsoi, että B Oy:n omistuksen uudelleenjärjestelyllä ei ollut tosiasiallista taloudellista merkitystä sivuliikkeen tai B Oy:n kannalta, muuten kuin rakenteella saavutettujen verovaikutusten osalta. Hallinto-oikeuden mukaan järjestelylle oli annettu tapauksessa sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta. Lisäksi järjestelyihin oli hallinto-oikeuden mielestä ryhdytty yksinomaan verotuksellisesti syistä, joiden tarkoituksena oli vapautua suoritettavasta verosta Suomen konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennystä hyödyntämällä vailla verotuksesta riippumattomia liikeloudellisia perusteita. Syrjintävaihteiden osalta hallinto-oikeus totesi päätöksessään, että korkojen vähennysoikeus voidaan evätä niin sanotuissa apuyhtiötapauksissa, jos katsotaan, että järjestelyä on pidettävä

täysin keinotekoisena ja kun vastaavaa periaatetta noudatetaan sekä Suomessa että muualla asuviin. Tällöin kyseessä ei ole EU-oikeuden sijoittautumisvapauden tai verosopimusten syrjintäkiellon vastainen tulkinta.

4.3.2 Hallinto-oikeuden päätös 20.5.2014 14/0498/4

Päätöksessä 20.5.2014 14/0498/4 ja seuraavassa luvussa käsitellyssä päätöksessä 17.6.2014 14/0373/4 sivuliikealokaatio ei perustunut suoraan konsernin sisäisiin järjestelyihin. Kohdistaminen tapahtui niin sanotusti suoraan riippumattomien osapuolten välisen osakekaupan yhteydessä (Isomaa-Myllymäki 2016, 368).

Päätöksessä 20.5.2014 14/0498/4 ulkomainen rahasto perusti ruotsalaisen apuyhtiön. Apuyhtiö hankki konsernin ulkopuolelta ostetut osakkeet. Ruotsalainen apuyhtiö oli niin sanottu holdingyhtiö, jolla ei ollut lainkaan operatiivista toimintaa. Osakkeet kohdistettiin Suomeen yrityshankinnan jälkeen muodostuneelle kiinteälle toimipaikalle. Koko toiminta tapahtui Suomen sivuliikkeessä. Sivuliikkeelle kohdistettiin myös ruotsalaisen pääliikkeen nimissä otettu pankkilaina ja omistajien antama pääomalaina. Samaan konserniin kuuluva yhtiö oli antanut sivuliikkeelle konserniavustusta, jolla oli katettu sivuliikkeelle kohdennetuista veloista aiheutuneet korkokulut.

Sivuliike vetosi valituksessaan lähes samoihin asioihin kuin edellä mainitussa ratkaisussa 20.5.2014 14/0508/4 oli vedottu. Perusteluissa mainittiin muuan muassa se, että niin sanottu apuyhtiörakenne on normaali tapa toteuttaa yrityskauppoja ja että yrityskauppaan ja sen jälkeen tehtyihin konsernin sisäisiin omistus- ja rahoitusjärjestelyihin ei oltu myöskään ryhdytty nimenomaisesti veronvälttämistarkoituksessa. Sivuliikkeen mukaan VML 28 §:n soveltamiselle ei ollut perustetta, koska järjestelyn liiketoiminnallinen peruste oli ulkoinen yrityskauppa. Lisäksi sivuliike vetosi EU-oikeuden suomaan sijoittautumisvapauteen ja verosopimusten syrjintäkieltoon.

Hallinto-oikeus toisti ratkaisussaan samat perustelut kuin aiemmassa tapauksessa. Sen mukaan omistuksen uudelleenjärjestelyllä ei ollut tosiasiallista taloudellista merkitystä, muuten kuin rakenteella saavutettujen verovaikutusten osalta. Hallinto-oikeuden mukaan järjestelylle oli annettu tapauksessa sellainen

oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta ja että ilmeinen syy järjestelyyn ryhtymiseen oli ollut se, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin. Syrjintäväitteiden osalta hallinto-oikeus totesi päätöksessään kuten edellä, että korkojen vähennysoikeus voidaan evätä täysin keinotekoisien järjestelyiden osalta, kun vastaavaa periaatetta noudatetaan sekä Suomessa että muualla asuviin ilman, että sitä on pidettävä EU-oikeuden sijoittautumisvapauden tai verosopimusten syrjintäkiellon vastaisena tulkintana.

4.3.3 Hallinto-oikeuden päätös 17.6.2014 14/0373/4

Päätöksessä 17.6.2014 14/0373/4 konsernin ulkopuolelta tehty yrityskauppa oli rahoitettu konsernin ulkopuolisella pankkirahoituksella. Pankin myöntämä luotto oli nostettu suoraan sivuliikkeeseen. Ulkomainen yhtiö perusti kauppaa varten suomalaisen apuyhtiön, jonka nimiin osakkeet hankittiin. Edellä mainitun suomalaisen apuyhtiön osakkeet kohdistettiin kyseisen ulkomaisen yhtiön suomalaiselle kiinteälle toimipaikalle. Yhtiön toimintaa harjoitettiin sivuliikkeen kautta, yhtiön ulkomaisessa pääliikkeessä ei ollut toimintaa.

Päätöksessä sekä sivuliikkeen valitus perusteluineen että hallinto-oikeuden ratkaisu ja sen perustelut toistuvat lähes sanasta sanaan samanlaisina kuin kahdessa aiemmassa hallinto-oikeuden ratkaisussa. Hallinto-oikeus hylkäsi sivuliikkeen valituksen ja katsoi järjestelyn VML 28 §:n mukaiseksi veron kierroksi. On huomattavaa, että toisin kuin muissa hallinto-oikeuden ratkaisemissa tapauksissa, tässä tapauksessa hankintaan ei liittynyt konsernin sisäistä lainanantoa. Kyseessä oleviin osakekauppoihin ei myöskään liittynyt konsernin sisäisiä kauppia.

Tapauksessa hallinto-oikeus teki ratkaisun äänestämällä. Eri mieltä olleen hallinto-oikeuden tuomarin mielestä osakkeet oli kohdistettu oikein ja käytetylle rakenteelle oli liiketaloudelliset perusteet. Tuomarin mielestä VML 28 §:n soveltamiselle ei siten ollut perusteita, toisin sanoen osakehankintaa ei voitu pitää puhtaasti keinotekoisena järjestelyinä. Äänestyslauseunnossaan eri mieltä oleva tuomari olisi siten hyväksynyt sivuliikkeen maksamat korkomenot sen EVL 7 §:n mukaisina vähennyskelpoisina menoina.

4.3.4 Hallinto-oikeuden päätös 24.4.2017 17/0271/4

Helsingin hallinto-oikeus antoi 24.4.2017 osakkeiden allokoointia koskevan ratkaisun, jonka järjestelyt ovat hyvin samankaltaisia aiemmin esiteltyjen hallinto-oikeuden ratkaisujen kanssa. Ratkaisusta tekee merkittävän se, että kyseinen ratkaisu on ensimmäinen nimenomaan holdingyhtiötä koskeva hallinto-oikeuden ratkaisu koskien varojen kohdentamista ja korkojen vähennysoikeutta. Kaikissa aiemmissa hallinto-oikeuden ja KHO:n ratkaisuissa järjestelyissä on hyödynnetty sivuliikerakenteita. Koska päätös poikkeaa aiemmista ratkaisuista, olisi toivottavaa, että KHO antaisi asiassa valitusluvan ja linjaisi siten päätöksessään sitä, miten vastaaviin holdingyhtiöitä hyödyntäviin järjestelyihin tulisi suhtautua.

Ratkaisussa K-konsernissa tytäryhtiöiden omistus ja ohjaus keskitettiin E Oy:lle. Yhtiö hankki konsernin suurimmat ja taloudellisesti merkittävimmät tytäryhtiöt K Oyj:ltä. Osakekaupat rahoitettiin pääomasijoituksella ja lainalla. Järjestelyä varten E Oy sai 630 miljoonaa euroa pääomalainaa alankomaalaiselta konsernin rahoitusyhtiöltä 8,5 prosentin korolla ja 51 vuoden laina-ajalla. E Oy:n rooli oli tytäryhtiöohjauksessa. Se tarjosi muun muassa laki-, talous, rahoitus, verotus- ja liikkeenjohdon ohjaustoimintoja sekä raaka-ainehankintoihin liittyviä strategisia palveluita K Oyj:lle. Tehdyn järjestelyn myötä konsernissa pystyttiin hyödyntämään Alankomaissa vanhenemassa olleet 137 miljoonan euron suuruiset verotappiot.

Hallinto-oikeuden mukaan ratkaistavana oli, että voidaanko konsernin sisäisen omistus- ja rahoitusjärjestelyn yhteydessä syntynyttä korkomenoa pitää EVL 7 §:ssä ja 18 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna elinkeinotoiminnan tulonhankkimis- ja säilyttämistarkoituksessa suoritettuna menona vai onko järjestelyyn ryhdytty VML 28 §:n mukaisesti verosta vapautumistarkoituksessa. Lisäksi tapauksessa oli arvioitava sitä, oliko E Oy:n osalta toteutetulle omistus- ja rahoitusjärjestelylle ollut olemassa liiketaloudelliset perusteet. Hallinto-oikeuden mukaan korot eivät olleet vähennyskelpoisia. Näin ollen se kumosi aiemman oikeuslautakunnan päätöksen ja saattoi asiassa toimitetun säännönmukaisen verotuksen voimaan. Hallinto-oikeus totesi perusteluissaan, että Suomen verojärjestelmä perustuu verovelvollisten erillisyyden periaatteelle myös konsernitilanteissa. Hallinto-oikeuden mukaan tapauksessa yhtiön edustajien tai henkilöstön ei selvitetty tai edes väitetty käyttäneen itsenäisesti tytäryhtiöiden

osakkeiden tuottamaa tosiasiallista määräysvaltaa tai harjoittaneen alakonsernin osalta sellaista strategista johtamista, johon liittyy osakeomistuksen tuottaman määräysvallan käyttäminen. E Oy:n alakonsernin tytäryhtiöiden omistamiseen liittyvien hallinnollisten ja taloudellisten edellytyksien ja intressien oli katsottava olevan edelleen K Oyj:llä. Tapauksessa oli siten jäänyt näyttämättä siirrosta mahdollisesti koituneet liiketaloudelliset hyödyt eikä tytäryhtiöosakkeiden omistuksen uudelleenjärjestelyllä ollut tosiasiallista taloudellista merkitystä E Oy:n kannalta, jollei oteta huomioon rakenteella saavutettuja verovaikutuksia. Tapauksessa E Oy:lle oli siirretty tytäryhtiöiden osakkeita ja niihin kohdistuva hankintavelka. Koska korkomenot voitiin vähentää konserniavustusta vastaan, järjestelyllä oli saavutettu konsernitasolla verohyötyä Suomessa. Konsernin alankomaalaiselle rahoitusyhtiölle muodostuneet korkotulot, jotka olivat alun perin E Oy:n alakonsernin voittoja, voitiin siirtää Suomeen verovapaina osinkoina. Järjestelyllä saatiin siten virkistettyä Alankomaissa vanhenemassa olevat tappiot.

Hallinto-oikeuden mukaan tässäkin tapauksessa monivaiheista järjestelyä tuli arvioida kokonaisuutena. Hallinto-oikeus katsoi, että tapauksessa osake- ja rahoitusjärjestelylle, jossa tytäryhtiöiden osakkeet oli myyty konsernin sisäisesti E Oy:lle, oli annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta ja että järjestelyihin oli ryhdytty verotuksellisista syistä tarkoituksena vapautua suoritettavasta verosta lähinnä konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennysoikeutta hyödyntämällä, vailla verotuksesta riippumattomia riittäviä liiketaloudellisia perusteita. Yhtiö ei ollut esittänyt riittävää selvitystä siitä, miksi tytäryhtiöiden osakkeet oli liiketaloudellisesti, verotuksesta riippumattomista syistä, tarpeen siirtää E Oy:lle. Siten hallinto-oikeus tulkitsi, että toteutettua omistusjärjestelyä ja sen seurauksena syntyneitä korkomenoja oli pidettävä VML 28 §:ssä tarkoitettulla tavalla keinotekoisina, yhtiön elinkeinotoimintaan kuulumattomina, vähennyskelvottomina menoina.

4.3.5 Yhteenvetoa hallinto-oikeuden päätöksistä ja niiden merkityksestä

Finérin (2016, 80) mukaan kaikkien vuonna 2014 hallinto-oikeudessa käsiteltyjen tapausten tosiasiat ovat muistuttaneet pääpiirteiltään toisiaan. Kuten edellä todettiin, vuonna 2017 annettu päätös poikkeaa kuitenkin muista siten, että

järjestelyssä on hyödynnetty holdingyhtiötä. Tapauksissa on tehty yritysjärjestely, jossa ulkomainen yhtiö B on ostanut suomalaisen liiketoimintaa harjoittavan tytärikonserni A:n emoyhtiön osakkeet. Yritysjärjestelyn jälkeen tytärikonserni A:n Suomessa toiminut johto on siirretty ulkomaisen osakkeita hallinnoivan yhtiö B:n palkkalistoille. Järjestelyn jälkeen johto on ollut B:n palkkalistoilla ja tarjonnut edelleen A:n liiketoimintaan liittyviä hallinto- ja muita palveluja A:lle. Täten B:n toiminta on muodostanut sille kiinteän toimipaikan Suomeen. Tosiasiassa B:n kiinteän toimipaikan työntekijöillä ei ole ollut yksin valtuutuksia päättää A:n osakkeiden ostamisesta ja myynnistä. Tällaiset päätökset ovat kuuluneet emoyhtiön osakkaille ja hallitukselle toimivan johdon sijaan. Lisäksi päätös A:n osakkeiden hankinnasta on voitu tehdä jo silloin, kun johto työskenteli A:n palveluksessa eikä B:lle ollut syntynyt kiinteää toimipaikkaa Suomeen. Kyseiset osakkeet, niiden hankintavelka sekä hankintavelan korot oli kohdennettu osakkeita hallinnoivan B:n veroilmoituksella kiinteälle toimipaikalle. Isomaa-Myllymäki (2016, 367) puolestaan näkee tapausten tosiseikoissa huomattaviakin eroavaisuuksia ja on sitä mieltä, että näiden eroavaisuuksien tarkempi analysoiminen ja niiden huomioon ottaminen olisi voinut olla tarpeellista ratkaisujen lopputulemien kannalta.

Kiinteän toimipaikan tulon kohdentamiseen voidaan puuttua Suomen sisäisessä lainsäädännössä EVL:n säännöksiin, siirtohinnoittelua koskevan VML 31 §:n tai veron kiertämistä koskevan VML 28 §:n perusteella. Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisujen mukaan kaikissa tapauksissa järjestelyt oli toteutettu yksinomaan veron kiertämistarkoituksessa eikä järjestelyille ole ollut siten liiketaloudellisia perusteluja (Finér 2016, 80). Hallinto-oikeuden ratkaisun perusteella osakkeiden hankintavelkojen korot lisättiin kiinteän toimipaikan verotettavaan tuloon ja lisäksi yhtiöille määrättiin veronkorotus. Ratkaisujen päätöstekstit ovat lähes samanlaiset kaikissa tapauksista.

Helsingin hallinto-oikeus sovelsi perusteluissaan VML 28 §:ää. Isomaa-Myllymäen (2016, 373) mukaan VML 28 § ei sovellu sinällään verovelvollisen tekemän kohdentamisratkaisun arviointiin, koska kohdentamisratkaisussa on kyseessä puhtaasti vero-oikeudellinen toimi, eikä sille edes voi olla mitään oikeudellista muotoa, sillä kyse ei ole muodon ja sisällön välisestä ristiriidasta. Myös Penttilä

(2016b) toteaa, että kohdistamiskorjaus ja VML 28 §:n soveltaminen ovat kaksi erillistä kysymystä. VML 28 §:ää voidaan kuitenkin soveltaa tilanteessa, jossa kohdistamisen lopputuloksen sijaan arvioidaan koko järjestelyä ja siinä käytettyä rakennetta ja todetaan niiden olleen VML 28 §:ssä tarkoitettulla tavalla veron kiertämistarkoituksessa tehtyjä. Hallinto-oikeudessa ratkaistuissa tapauksissa arvioitavana on ollut sivuliikkeen perustamisen tarkoituksenmukaisuus ja siihen liittyvät muut kohdentamiseen johtaneet toimet. Ratkaisuissaan hallinto-oikeus nimenomaan katsoi, että järjestelyt, joissa osakkeet oli myyty konsernin sisäisellä kaupalla konserniyhtiölle ja kohdennettu yhtiön Suomessa sijaitsevalle sivuliikkeelle, oli toteutettu niin, että niiden oikeudellinen muoto ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta. Lisäksi järjestelyihin oli ryhdytty yksinomaan verotuksellisista syistä. Järjestelyiden tarkoituksena oli välttää suoritettava vero konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennystä hyödyntämällä ilman järjestelyihin liittyviä verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita.

Hallinto-oikeus myös totesi, että kun pääliikkeen ja sivuliikkeen välinen varojen ja velkojen allokointi toteutetaan OECD:n ohjeiden mukaisesti, suomalaisen yhtiön osakkeiden on katsottava kuuluvan pääliikkeen taloudelliseen omistukseen eikä osakkeita ja niiden hankkimiseen otettua lainaa tule varojen kohdentamista koskevien ohjeiden mukaan kohdentaa sivuliikkeelle. Isomaa-Myllymäen (2016, 367) mukaan edellä mainittujen OECD:n ohjeiden soveltaminen johtaisi samaan lopputulokseen kuin veron kiertoa koskevien säännösten soveltaminen.

Isomaa-Myllymäki (2016, 374) huomauttaa, että tytäryhtiöosakkeiden kohdistaminen kiinteään toimipaikkaan tulee arvioida aina tapauskohtaisesti. Kiinteän toimipaikan vähäinen liiketoiminta ja minimaalinen substanssi voivat johtaa väitteeseen veron kiertämisestä. Pelkkää sivuliikerakenteen käyttämistä ei voida kuitenkaan tulkita automaattisesti veron kiertämiseksi. Asiaan ei vaikuta Penttilän (2016b, 4) mukaan myöskään se, että hankintavelan korko maksetaan ulkomaille. Penttilän mukaan KHO:n ratkaisuista 2016:71 ja 2016:72 ei voida tehdä sitä johtopäätöstä, että kiinteää toimipaikkaa ei jatkossa voi hyödyntää yrityskaupan hankintarakenteessa ja että kiinteä toimipaikka ei voisi vähentää kiinteän toimipaikan veloiksi kohdennettuja velkojen korkoja. Tällaista päätelmää voitaisiin pitää EU-oikeuden sijoittautumisvapauden sekä verosopimuksen

syrijintäkiellon vastaisina. Samaa ajatusta voitaneen soveltaa myös hallinto-oikeuden päätöksiin. On myös huomattava, että vaikka merkittävimmät verosuunnittelumahdollisuudet vaikuttavat liittyvän holdingyhtiörakenteisiin ja hybridirahoitukseen, ei Verohallinnolla ole myöskään oikeutta kieltää holdingyhtiöratkaisujen käyttöä yritysjärjestelyissä, ainakaan niin kauan, kun lainsäädäntöömme ei sisälly vastaavanlaisien ratkaisujen käytön kieltävää säännöstä.

4.4 Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätökset

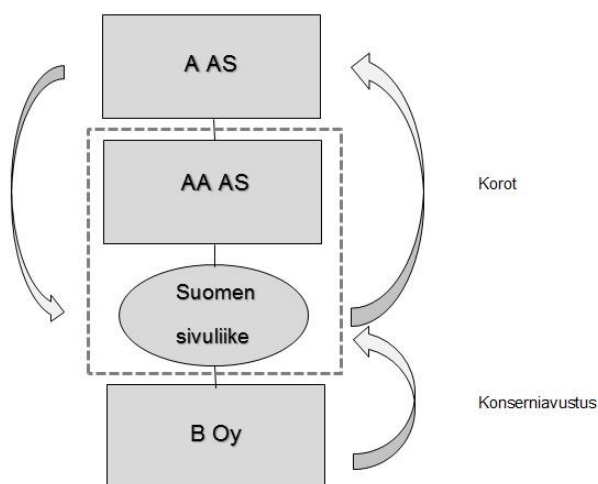
KHO:n 19.5.2016 julkaisemat vuosikirjapäätökset käsittelevät hallinto-oikeudessa käsiteltyjen tapausten tavoin korkokulujen vähennysoikeutta niin sanotuissa sivuliikerakenteissa. Ratkaisut koskevat tapauksia, jotka ovat tapahtuneet ennen EVL 18a §:n voimaantuloa. Penttilän (2016, 116) mukaan ratkaisuissa on otettu kantaa verotuksessa ja eri muutoksenhakuasteissa esillä olleeseen kysymykseen, voiko verolain säännönmukainen tulkintatapa johtaa kiinteän toimipaikan käyttämiseen pohjautuvissa hankintarakenteissa korkojen vähennyskelvottomuuteen tai voidaanko vähennyskelpoisuus evätä VML 28 §:n nojalla. Päätöksessä KHO 2016:71 velan ei katsottu kuuluvan korot suorittaneelle verovelvolliselle ja päätöksessä KHO 2016:72 rahoitusjärjestelyä pidettiin veronkiertämisenä. Molemmissa tapauksissa korkoja pidettiin vähennyskelvottomana. Molemmat ratkaisut olivat lisäksi äänestysratkaisuja.

4.4.1 KHO 2016:71

Tapauksessa KHO 2016:71 oli kyse siitä, olivatko suomalaisen liiketoimintaa harjoittaneen B Oy:n osakkeet ja niiden hankintaan liittyvä velka A-konserniin kuuluvan tanskalaisen AA A/S:n Suomessa olevan kiinteän toimipaikan varoja ja oliko velasta maksettu korko vähennyskelpoinen kiinteän toimipaikan verotuksessa. Toisin sanoen, voitiinko tytäryhtiöosakkeiden hankintavelka kohdistaa verotuksessa Suomessa olevalle kiinteälle toimipaikalle. (Knuutinen 2016, 800.) A-konsernissa toteutettiin vuonna 2006 konsernin sisäinen järjestely, jossa tanskalainen A A/S:n täysin omistama tanskalainen tytäryhtiö AA A/S perusti ensin Suomeen asiassa valittajana olevan sivuliikkeen. Tämän jälkeen A A/S myi konsernin suomalaisen liiketoimintayhtiön B Oy:n osakkeet AA A/S:lle siten, että

kauppakirja tehtiin myyjäyhtiön ja ostajayhtiön Suomen sivuliikkeen kesken. Osakkeiden kauppahinta oli 650 miljoonaa euroa. Sivuliikkeeseen kohdennettiin osakepääomaa 150 miljoonaa euroa ja velkapääomaa 500 miljoonaa euroa. Velkapääoma perustui A A/S:ltä otettuun lainaan. Lainasopimus tehtiin sivuliikkeen nimissä.

Osakkeita oli käsitelty kirjanpidossa kaupan jälkeen sivuliikkeeseen kuuluvana omaisuutena. Sivuliike oli maksanut lainasta korkoa 5 654 166,66 euroa vuonna 2006 ja 34 500 000 euroa erikseen vuosina 2007–2010. Liiketoimintayhtiö B Oy oli vuodesta 2006 lähtien antanut sivuliikkeelle konserniavustusta, jolla oli katettu sivuliikkeelle kohdennetusta velasta aiheutuneet korkokulut. B Oy oli näin ollen käytännössä rahoittanut maksamillaan konserniavustuksilla sen hankintaan konsernin sisäisellä kaupalla kohdistuneet korot. Sivuliike oli suorittanut konserniavustusta vastaavan korkosuorituksen A A/S:lle, jolloin konserniavustus oli eliminoitunut. Järjestelyä on havainnollistettu kuviossa 3.

Kuvio 3 KHO 216:71 (mukailien Penttilä 2016a, 118)

KHO katsoi asiassa selvitetyn, että sivuliikkeelle oli siirretty toimintoja ja henkilökuntaa vain vähäisissä määrin. Sivuliikkeen edustajien ei oltu myöskään näytetty käyttäneen B Oy:n osakkeiden tuomaa määräysvaltaa. Asiasta oli KHO:n mielestä pääteltävissä, että määräysvalta kuului AA A/S:n hallitukselle tai koko konsernin emoyhtiölle. KHO:n mukaan B Oy:n osakkeiden ei voitu katsoa olleen

sivuliikkeessä harjoitetun elinkeinotoiminnan pysyvässä käytössä eikä osakkeita tullut pitää sivuliikkeeseen kuuluvina varoina.

Johtopäätöksenä KHO tulkitsi, että osakkeiden hankinnasta johtuvaa velkaa ei ollut pidettävä sivuliikkeen velkana eikä velan korkoja sille vähennyskelpoisina. KHO:n mukaan osakkeita olisi voitu pitää sivuliikkeeseen kuuluvana käyttöomaisuutena vain, jos niiden olisi voitu todeta olleen juuri sivuliikkeessä harjoitetun elinkeinotoiminnan pysyvässä käytössä (Knuutinen 2016, 801). KHO edellytti ratkaisussa osakkeilta todellista taloudellista liityntää sivuliikkeen liiketoimintaan. KHO:n perusteluissa mainitaan erikseen, että yhtiön omalle käsitykselle osakkeiden kohdentamisesta ei voida antaa asiassa ratkaisevaa merkitystä, jos havaitaan, että yhtiön ilmaisema käsitys ei perustu tosiasioihin. KHO:n mukaan tästä johtuen ei ollut edes tarpeellista arvioida, olisiko järjestelyyn tullut soveltaa veron kiertämistä koskevaa VML 28 §:ää ja asia voitiin ratkaista verojen ja velkojen kohdentamista koskevien verosopimusartiklojen sekä korkojen vähennysoikeutta koskevien kansallisten verosäännösten niin sanotulla normaalitulokinnalla.

Penttilän (2016, 118) mukaan järjestelyyn ja Suomen sivuliikkeelle allokoitujen velkojen syntytaustaan voidaan katsoa liittyvän riippumattomiin osapuoliin liittyviä taustatekijöitä. A-konserni oli hankkinut B Oy:n osakkeita vähitellen vuodesta 1972 alkaen. Koko B Oy:n osakekanta oli ollut A-konsernin hallussa vuodesta 1999 alkaen. Vuonna 2006 B Oy:n osakkeet siirrettiin konsernin sisäisellä järjestelyllä AA A/S:n Suomessa olevan kiinteän toimipaikan varoihin. Järjestelyn ensimmäisenä vaiheena tanskalaisen A A/S:n täysin omistama tanskalainen tytäryhtiö AA A/S perusti Suomeen kiinteän toimipaikan. Tämän jälkeen A A/S myi B Oy:n osakkeet AA A/S:lle siten, että kauppakirja tehtiin A A/S:n ja AA A/S:n Suomessa olevan kiinteän toimipaikan välillä. Osakkeita käsiteltiin kirjanpidossa kiinteän toimipaikan varoina. Kiinteällä toimipaikalla ei ollut juuri muuta käyttöomaisuutta kuin B Oy:n osakkeet. Näistä tekijöistä huolimatta sekä hallinto-oikeus että KHO katsoivat velan konsernin sisäiseksi velaksi. Sekä tytäryhtiöosakkeiden hankinta että niiden rahoitus katsottiin konsernin sisäiseksi toimiksi, joilla ei ollut selkeää ajallista tai muuta yhteyttä yrityshankintaan konsernin ulkopuolella (Isomaa-Myllymäki 2016, 367).

Sivuliike maksoi A A/S:lle velasta korkoa. B Oy oli antanut sivuliikkeelle vuodesta 2006 alkaen konserniavustuksia. Näillä konserniavustuksilla katettiin sivuliikkeen korkomenot. Esimerkiksi vuonna 2007 B Oy:n maksama konserniavustuksen määrä, noin 34,5 miljoonaa euroa, vastasi suunnilleen sivuliikkeen korkomenojen määrää. Konserniavustusten myöntäminen laski B Oy:n tulosta aikaisempaan verrattuna merkittävästi. Kiinteän toimipaikan B Oy:ltä saamat osingot oli siirretty välittömästi Tanskaan konserniyhtiöille, eikä niitä siten kohdistettu aidosti kiinteälle toimipaikalle. Nykäsen (2016, 12–13) mukaan kyseessä oli siten tyyppinen debt push down -järjestely, jossa verojen ja velkojen kohdentaminen konsernin sisälle on tehty ensisijaisesti verosuunnittelunäkökulmasta.

Tämän tutkielman kannalta ratkaisussa KHO 2016:71 mielenkiintoinen seikka on hallinto-oikeuden sekä KHO:n ratkaisujen perustelujen eroavaisuus. Sekä hallinto-oikeus että KHO katsoivat, että A A/S:lle maksetut korot eivät olleet vähennyskelpoisia sivuliikkeen verotuksessa. Vaikka molemmat päätyivät ratkaisuihinsa samaan lopputulokseen, eroavat lopputuloksien perustelut huomattavasti toisistaan.

Hallinto-oikeuden ratkaisussa (7.3.2014 14/0213/4) sovelletaan VML 28 §:ää. Lisäksi hallinto-oikeus kuitenkin totesi, että OECD:n ohjeiden soveltaminen johtaisi asiassa samaan lopputulokseen kuin VML 28 §:n soveltaminen nyt johtaa. OECD:n ohjeiden mukaan suomalaisen yhtiön osakkeiden oli katsottava kuuluvan pääliikkeen taloudelliseen omistukseen eikä osakkeita ja niiden hankkimiseen otettua lainaa tullut kohdentaa sivuliikkeelle. KHO:n mukaan asiassa ei ollut tarpeen soveltaa VML 28 §:ää, sillä korot voitiin katsoa vähennyskeltottomiksi EVL 12 §:n sekä EVL 18 §:n 1 momentin 2 kohdan niin sanotulla normaalitulkinnalla (Isomaa-Myllymäki 2016, 368; Nykänen 2016, 11). Toisin sanoen korkomenojen ei siis katsottu olevan kiinteän toimipaikan liiketoimintaan kohdistuneita vähennyskelpoisia menoja eikä asiaa tarvinnut edes pohtia veron kiertämisen näkökulmasta. KHO:n ratkaisu oli äänestysratkaisu (3-2). Äänestys koski nimenomaan ratkaisun perusteluita eikä niinkään lopputulosta. Vähemmistöön jääneet hallintoneuvokset olisivat pitäneet voimassa hallinto-oikeuden perustelut, joissa ratkaisun lopputulosta perusteltiin myös VML 28 §:llä.

KHO:n päätöksessä merkittävää painoarvoa sai OECD:n vuoden 2008 malliverosopimus ja sen kommentaari. Malliverosopimuksen 7 artiklan kommentaariin sisältyy kaksivaiheinen menettelytapa, jonka perusteella voidaan arvioida, miltä osin tulo luetaan kiinteään toimipaikkaan (Penttilä 2016a, 119). Menettelytavan mukaan osakkeiden ja niiden hankintavelan sekä koron kohdistaminen sivuliikkeelle verotuksessa on hyväksyttävä vain, jos tämä ilmentää harjoitettujen toimintojen, toiminnoissa hyödynnettyjen varojen sekä taloudellisen hyödyn ja riskin aitoa jakautumista sivuliikkeen ja yhtiön muiden osien välillä. Lisäksi osakkeita on pidettävä sivuliikkeeseen kuuluvana käyttöomaisuutena vain, mikäli niiden todetaan olleen juuri sivuliikkeessä harjoitetun elinkeinotoiminnan pysyvässä käytössä. (Penttilä 2016a, 119; Nykänen 2016, 13.)

KHO:n ratkaisun mukaan, vaikka osakkeiden kohdentaminen kiinteälle toimipaikalle ilmensi AA A/S:n omaa käsitystä osakkeiden kohdentamisesta, ei yhtiön käsitykselle voida kuitenkaan antaa ratkaisevaa merkitystä, sillä se ei perustu todellisiin taloudellisiin tosiseikkoihin. KHO:n mukaan sivuliikkeelle oli siirretty vain vähän toimintoja, eivätkä toiminnot ole olleet B Oy:n omistajuuteen liittyviä avaintoimintoja. OECD:n kohdistamisraportin mukaan, ratkaistaessa sitä, kuuluuko yrityksen varojen taloudellinen omistajuus kiinteälle toimipaikalle, merkitystä on nimenomaan kiinteän toimipaikan henkilön roolilla (Nykänen 2016, 14). KHO kuitenkin katsoi, että sivuliikkeen edustajilla ei ole ollut tosiasiallista määräysvaltaa B Oy:n osakkeiden omistukseen liittyvässä päätöksenteossa, vaan määräysvalta oli tosiasiallisesti pääliikkeellä tai koko konsernin emoyhtiöllä. KHO:n mukaan se, että yhtiöllä on ollut henkilökuntaa vain sivuliikkeessä, ei osoita, että juuri sivuliikkeen edustajat olisivat käyttäneet B Oy:n osakkeiden tuottamaa määräysvaltaa. (Penttilä 2016a, 119.) KHO:n mukaan ratkaisussa painoi myös se, että järjestelyyn ryhtymisessä vallitsi selkeä intressipuute kiinteän toimipaikan kannalta. KHO katsoi, että kiinteällä toimipaikalla ei ollut rahoituksellista intressiä, tosiasiallista kykyä järjestelyyn eikä mahdollisuutta hoitaa lainasta aiheutuvia menoja tuotoillaan.

Sivuliike oli vedonnut valituksessaan lisäksi EU-oikeuden turvaamaan sijoittumisvapauten sekä verosopimuksen syrjäntäkieltoartiklaan, sillä se katsoi, että korkojen vähennyskelpoisuuden epääminen olisi katsottava näiden

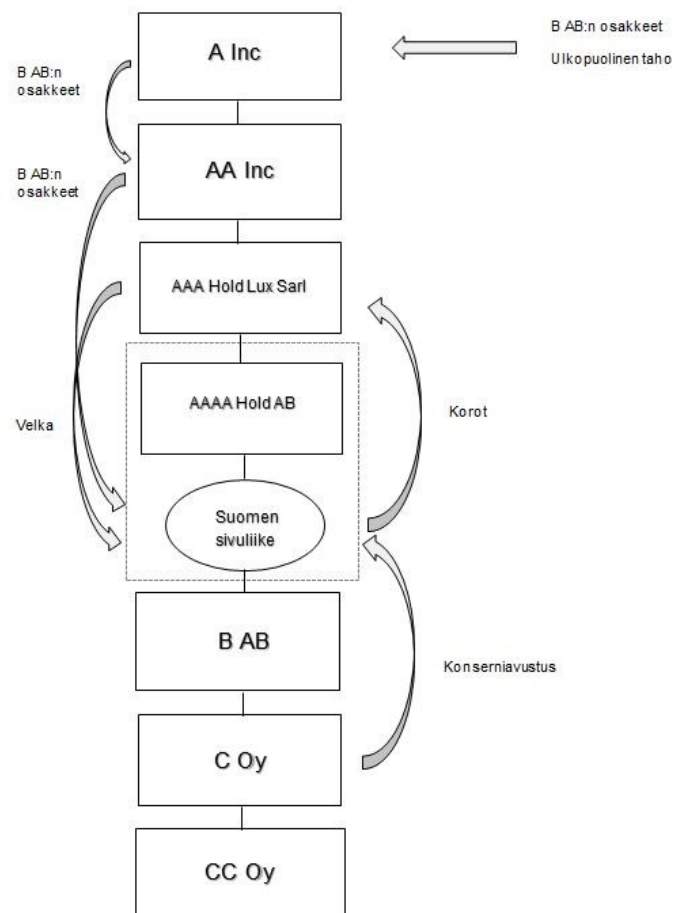
vastaiseksi. Sivuliikkeen mukaan sitä olisi kohdeltu korkojen vähentämisen osalta eri tavoin, jos B Oy:n osakekannan hankintaa varten olisi perustettu osakeyhtiö eli niin sanottu apuyhtiö kiinteän toimipaikan sijaan. Ratkaisussaan KHO kuitenkin katsoi, että apuyhtiö ja kiinteä toimipaikka eivät ole vertailukelpoisia tilanteessa niiden erilaisten asemien vuoksi. Penttilän (2016a, 120) mukaan apuyhtiön osalta ratkaistavana olisi ollut kysymys elinkeinotoiminnan harjoittamisesta ja osakkeiden kuulumisesta apuyhtiön elinkeinotoiminnan varoihin, kun taas kiinteän toimipaikan osalta tilanteessa oli arvioitava, olivatko osakkeet yhtiön sisällä kohdennettava juuri sivuliikkeen varoiksi. KHO mukaan kysymyksessä ei ollut siten unionin oikeuden vastainen tai verosopimuksessa kielletty syrjintä, kun ratkaisussa otettiin huomioon soveltamistilanteiden vertailukelvottomuus ja syyt, joiden valossa osakkeiden kohdentamista sivuliikkeelle pidettiin keinotekoisena.

Nykäsen (2016, 15–16) mukaan KHO:n tulkinta ei ole täysin ongelmaton. Nykänen nostaa esiin esimerkkeinä tapauksen C-307/97, Saint Gobain, jossa EUT:n oikeuskäytännössä kotimainen yhtiö ja samassa valtiossa oleva kiinteä toimipaikka rinnastettiin esimerkiksi osinkoverotuksen osalta sekä kotimaiset ratkaisut KHO 2003:79 ja KHO 2007:30, joissa samaan konserniin kuuluvalla ulkomaisen yhtiön Suomessa olevalla kiinteällä toimipaikalla ja kotimaisella osakeyhtiöllä katsottiin olevan oikeus antaa toisilleen konserniavustusta. Nykäsen mukaan kyseisiä ratkaisuja perusteltiin verosopimuksen kiinteää toimipaikkaa koskevalla syrjintäkiellolla. Nykänen pitääkin hallinto-oikeuden ratkaisua KHO:n ratkaisua parempana perusteiltaan, sillä hallinto-oikeuden ratkaisussa apuyhtiö ja kiinteä toimipaikka oli rinnastettu toisiinsa ja ratkaisussa sovellettiin EVL:n pykälien lisäksi myös VML 28 §:ää. Lisäksi Nykäsen (2016, 16) mielestä hallinto-oikeuden ratkaisussa positiivista oli se, että siinä kierrettiin syrjivän menettelyn mahdollisuus toteamalla, että jokainen apuyhtiön käyttö yrityskaupassa on ratkaistava tapauskohtaisesti.

4.4.2 KHO 2016:72

Tapaus KHO 2016:72 vastasi lähtökohdiltaan monin tavoin tapauksen KHO 2016:71 tilannetta (Nykänen 2016, 16). Yhdysvaltoihin rekisteröity A Inc. hankki ruotsalaisen B AB:n osakkeet omistukseensa 17.3.2008. Hankinnan jälkeen toteutettiin sarja konsernin sisäisiä järjestelyjä. A Inc. luovutti osakkeet kolme

päivää myöhemmin AA Inc. -nimiselle yhdysvaltalaiselle yhtiölle, joka vuorostaan luovutti osakkeet samana päivänä edelleen AA Inc:n Luxemburgiin perustetun tytäryhtiön, AAA Holding Luxembourg S.a.r.l.:n, välityksellä ruotsalaiselle tytäryhtiölle AAAA Holding AB:lle. Kauppakirjan mukaan AAAA Holding AB toimi Suomen sivuliikkeen välityksellä. Kauppa toteutui kauppakirjan mukaan ehtojen mukaisesti lopullisesti 17.11.2008 sen saatua viranomaishyväksynnän. Ruotsalaisen holdingyhtiön AAAA Holding AB:n omistamat B AB:n osakkeet ja osakkeiden hankintaan liittyvä konsernin sisäinen velka kohdennettiin AAAA Holding AB:n Suomeen perustetulle sivuliikkeelle.

Kuvio 4 KHO 2016:72 (mukaillen Penttilä 2016a, 121)

Osakkeiden kauppahinta, lähes 3 miljardia euroa, rahoitettiin ensivaiheessa AAAA Holding AB:n 17.11.2008 antamilla velkakirjoilla, jotka oli suunnattu AA Inc:lle. Velkakirjat siirrettiin myöhemmin apporttina AAA Holding Luxembourg S.a.r.l. :lle. Velan koroksi oli sovittu kiinteää vuotuinen 6,897 prosentin korko. AAAA Holding

AB allokoiki edellä mainitut B AB:n osakkeiden hankinnan rahoittamiseksi annetut velkakirjat Suomen sivuliikkeelle. Osa velasta konvertoitiin korottomaksi velaksi pääliikkeelle AAAA Holding AB:n hallituksen päätöksellä. Korottoman velan määräksi jäi 2 247 790 069 euroa ja korollisen velan määräksi 726 000 000 euroa. Sivuliikkeen antaman selvityksen mukaan koron vuosittainen määrä oli 50 072 220 euroa ja lainan takaisinmaksuaika 7 vuotta päättyen vuonna 2015. Sivuliike ilmoitti vuonna 2008 sen korkomenoiksi 6 278 981 euroa. Konserniin kuuluva Suomeen perustettu osakeyhtiö C Oy ja muut samaan konserniin kuuluvat konserniyhtiöt olivat antaneet Suomen sivuliikkeelle konserniavustusta vuodesta 2009 alkaen. Konserniavustuksella oli katettu sivuliikkeelle kohdennetusta velkataakasta aiheutuneita korkomenoja. AAAA Holding AB:n koko toiminta keskittyi Suomessa olevaan kiinteään toimipaikkaan, sillä yhtiöllä ei ollut henkilöstöä eikä toimintaa Ruotsissa. Järjestelyä on havainnollistettu kuviossa 4.

Asiassa KHO katsoi, että sivuliikkeellä ei ollut oikeus vähentää korkoja verotuksessaan. Ratkaisussa sovellettiin VML 28 §:ää. Nykäsen (2016, 20) mukaan veronkiertopykälän soveltaminen edellyttää niin sanotusta normaalitulkinnasta poiketen, että Verohallinto osoittaa verovelvollisen tehneen konsernin sisäiset järjestelyt veronkiertotarkoituksessa. Normaalitulkintaa sovellettaessa riittävää on, että Verohallinto pystyy osoittamaan, etteivät osakkeet ja niihin kohdistuva velka liity kiinteään toimipaikan harjoittamaan elinkeinotoimintaan.

KHO:n mukaan kyseessä olevaa monivaiheista järjestelyä tuli arvioida kokonaisuutena ja että sitä oli kokonaisuutena arvioiden pidettävä täysin keinotekoisena. KHO toisti siten jo hallinto-oikeuden ratkaisussa esiin tuodun järjestelyn oikeudellisen muodon arvioinnin. Hallinto-oikeuden mukaan järjestelyn oikeudellinen muoto ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta (HO 17.6.2014 14/0568/4). KHO:n mukaan hallinto-oikeuden päätöksen muuttamiseen ei muutenkaan ollut perusteita, kun huomioidaan hallinto-oikeuden päätöksen perustelut ja niissä mainitut oikeusohjeet. KHO:n ratkaisu eroaa hallinto-oikeuden ratkaisusta sen vuoksi, että KHO viittaa ratkaisussaan EVL 18 §:n 2 kohtaan koskien korkojen vähennyskelpoisuutta, kun taas hallinto-oikeuden ratkaisussa viittaus tehdään EVL 7 §:n yleissäännökseen koskien tulonhankkimismenojen

vähennyskelpoisuutta. KHO:n ratkaisu oli äänestysratkaisu. Eri mieltä olevat hallintoneuvokset olisivat kumonneet hallinto-oikeuden ratkaisun ja hyväksyneet korot sivuliikkeen verotuksessa vähennyskelpoisiksi.

KHO toisti tässä ratkaisussa myös aiemmin analysoidussa päätöksessä KHO 2016:71 esiin tuodun seikan kiinteän toimipaikan intressipuutteesta järjestelyyn ryhtymisessä. Ratkaisun perusteluissa viitattiin OECD:n ohjeisiin. KHO:n mukaan niiden soveltaminen olisi johtanut myös tässä tapauksessa siihen, että osakkeita ja niihin kohdistuvaa velkaa ei olisi voitu kohdistaa Suomen sivuliikkeelle. KHO myös katsoi, että koska järjestely oli pidettävä täysin keinotekoisena, ei sen tekemä ratkaisu vähennysoikeuden epäämisestä ollut unionin oikeuden tai verosopimuksen syrjintäkiellon vastainen.

Tulkittaessa veronkiertopykälän, eli VML 28 §:n, soveltuvuutta asiaan, hallinto-oikeus nosti esiin muun muassa se, että sivuliikkeen edustajat eivät osallistuneet B AB:n operatiiviseen toiminnan johtamiseen ja valvontaan, B AB:n hallitustyöskentelyyn osallistumisen tarkoituksena oli nimenomaan osingonjako- ja pääomavaateiden valvonta ja lisäksi kiinteän toimipaikan henkilökunnan tehtävät eivät olleet B AB:n omistajuuteen liittyviä avainhenkilötoimintoja. Tehdyistä järjestelyistä huolimatta omistajuuteen liittyvät intressit olivat edelleen Yhdysvalloissa. (Nykänen 2016, 17).

KHO:n ratkaisun mukaan, huomioiden sivuliikkeen toiminnasta Suomessa annettu selvitys, järjestely, jossa B AB:n osakkeet oli siirretty AA Inc.:ltä AAA Holding AB:lle ja kohdennettu edelleen sen Suomessa sijaitsevalla sivuliikkeelle, oli oikeudelliselta muodoltaan sellainen, että se ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, ja että järjestelyihin oli ryhdytty verotuksellisesta syistä tarkoituksena vapautua suoritettavasta verosta konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennystä hyödyntämällä vailla verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia syitä. KHO:n mukaan B AB:n osakkeita ei voitu pitää verotuksessa sivuliikkeen harjoittaman liiketoiminnan varoina, eivätkä sivuliikkeen AAA Holding Luxembourg S.a.r.l.:lle maksamat osakehankinnan rahoittamiseksi otetun velan korot näin ollen olleet sivuliikkeelle EVL:ssä tarkoitettuja vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnasta johtuvia menoja.

Mielenkiintoisena seikkana KHO huomioi arvioinnissaan myös AAAA Holding AB verotuksessa Ruotsissa järjestelyn myötä saavutetut verohyödyt. Verohyötyä ei siten rajattu koskemaan vain Suomen sisällä saavutettuja etuja. Koska konserniavustus ei ollut ruotsalaisen pääliikkeen verotuksessa veronalaista tuloa, yhtiö pystyi konserniavustusjärjestelmää hyödyntämällä vähentämään menoja kahteen kertaan ja järjestelyihin liittyi siten huomattavia veroetuja (Nykänen 2016, 16–17). KHO ei myöskään katsonut, että B AB:n omistuksen uudelleenjärjestelyllä olisi ollut konsernin kannalta tosiasiallista taloudellista merkitystä tai, että Ruotsin verolainsäädännön vaatimukset olisi voitu lukea verotuksesta riippumattomiksi liiketaloudellisiksi syiksi. KHO:n ratkaisun vähemmistön äänestyslausunnossa on käsitelty syntyvää veroetua. Sen mukaan, jos tilanteessa olisi perustettu Suomeen tänne rekisteröity osakeyhtiö keinotekoisien sivuliikerakenteen sijasta, ei lain tarkoituksen vastaista veroetua olisi syntynyt. Tällaisella yhtiöllä olisi ollut oikeus vähentää velkojensa korot Suomen verotuksessa (Penttilä 2016b, 17).

4.4.3 KHO 2016:71 ja KHO 2016:72 ratkaisujen merkityksestä

Molemmat KHO:n vuosikirjaratkaisut koskevat tapauksia, joissa kohdentaminen oli ulkoisen yrityshankinnan jälkeen tehtyjen konsernin sisäisten järjestelyjen tulosta (Isomaa-Myllymäki 2016, 368; Penttilä 2016b, 17–18). Molemmissa tapauksissa sivuliikkeelle kohdennettua velkaa oli pidetty konsernin sisäisenä velkana, vaikka taustalla oli ollut ulkopuolinen velka (Penttilä 2016b, 18), eikä ulkomaisen apuyhtiön sivuliikkeellä ole ollut oikeutta vähentää hankintavelan korkoja kohdeyhtiöltä saatua konserniavustusta vastaan. (Tikka et al. 2016, luku 9). Sivuliikkeiden korkovähennysten hyväksyminen verotuksessa olisi johtanut tilanteeseen, jossa Suomeen ei olisi jäänyt juurikaan verotettavaa tuloa (Knuutinen 2016, 799). Ratkaisu KHO 2016:72 poikkeaa kuitenkin sekä olosuhteiltaan että lopputulokseltaan ratkaisusta KHO 2016:71. Ratkaisussa KHO 2016:72 korkojen vähennyskelpoisuus evättiin niin sanotun veronkiertopykälän, eli VML 28 §:n soveltamisella. Penttilän (2016b, 12) mukaan edellä mainitussa tapauksessa kiinteässä toimipaikassa oli selkeästi enemmän substanssia ja vallitsevien olosuhteiden takia korkojen vähennyskelpoisuuden epääminen ei olisi ollut ongelmattonta pelkästään säännönmukaisten säännösten soveltamisella. Siitä

huolimatta hallinto-oikeus oli ratkaissut KHO:sta poiketen molemmat tapaukset VML 28 §:ää soveltamalla.

Penttilän (2016b, 18) mukaan ratkaisut eivät johda siihen päätelmään, etteikö kiinteää toimipaikkaa voisi käyttää yrityskaupan hankintarakenteessa tai siihen, että kiinteän toimipaikan olisi automaattisesti kiellettyä vähentää sille kohdennetut velkojen korot, sillä se olisi sekä EU-oikeuden sijoittumisvapauden että verosopimuksen syrjintäkiellon vastaista. Kuten aiemmin todettiin, Verohallinnon (2016) mukaan ratkaisuja voidaan soveltaa samankaltaisiin sekä apuyhtiöitä että kiinteitä toimipaikkoja koskeviin tilanteisiin. Tämän voidaan olettaa johtavan moniin tulkintaerimielisyyksiin veronmaksajan ja -saajan välillä. Ainakin Nykänen (2016, 20) on asiasta eri mieltä Verohallinnon kanssa. Myös Penttilä (2016b, 18) on esittänyt vastaavia mielipiteitä ratkaisujen yleistämisestä koskemaan samankaltaisia tilanteita. Penttilän (2016b, 18) mukaan, jos Verohallinnon tiedotteessa viitatuilla järjestelyillä on saavutettu Suomen verotuksessa lain tarkoituksen vastainen veroetu, voidaan VML 28 §:ää soveltaa, kuten on voitu toimia jo ennen uusia KHO:n ratkaisuja. Ratkaisut eivät kuitenkaan tarkoita, että jatkossa kaikki sivuliike- sekä holdingyhtiörakennetta hyödyntävät yrityskaupat johtaisivat VML 28 §:n soveltamiseen. Kyse on aina kokonaisarviointista ja asiaa ratkaistaessa tulee soveltaa muun muassa KHO:n ratkaisujen perusteluissa esitettyjä kriteereitä (Knuutinen 2016, 817).

Verohallinto onkin myöntynyt siihen, että jokainen tapaus on ratkaistava tapauskohtaisesti, eikä KHO:n päätöksiä voida pitää niin sanottuna avoimena valtakirjana jälkiverottamiseen, kuten julkisuudessa on pelätty (Talouselämä 2016a). Knuutisen (2016, 818) mukaan julkisuudessa on jopa pelätty, että KHO:n laaja tulkinta VML 28 §:n soveltamisalasta vaarantaa verotuksen ennustettavuuden ja toimintaympäristön. Joka tapauksessa, mitä vahvemmat liiketaloudelliset, verotuksesta riippumattomat syyt järjestelylle voidaan osoittaa niin apuyhtiötä kuin kiinteää toimipaikkaa hyödynnettäessä, sitä vahvemmallalla veronmaksaja on, kun riitoja lähdetään ratkomaan eri oikeusasteissa. Tulkintaerimielisyyksien kannalta voitaisiin pitää toivottavana, että KHO ottaisi käsittelyyn hallinto-oikeuden huhtikuussa 2017 antaman päätöksen, jossa järjestelyssä oli nimenomaisesti hyödynnetty holdingyhtiötä.

Molemmat KHO:n päätökset olivat äänestysratkaisuja. Knuutisen mukaan viime vuosina tehdyistä KHO:n ratkaisuista koskien verosuunnittelua ja verotuksellisesti ei-hyväksyttävää toimintaa, useita on ratkaistu äänin 3-2. Tämän voidaan tulkita niin, että rajanveto vero-oikeudellisesti hyväksyttävien ja ei-hyväksyttävien toimien välillä on vaikeaa ja raja häilyvä. Knuutinen (2016, 818) toteaa veron kiertämistä koskevan ongelman ratkaisun vaikeuden johtuvan itse ilmiön määrittelemisen vaikeudesta ja rajaamisen hankaluudesta. Myös oikeuskäytäntö VML 28 §:n soveltamisesta näyttää viime aikojen ratkaisujen myötä kiristyneen ja laajentuneen perinteisestä tulkinnasta.

4.5 Tulosten pohdinta ja yhteenveto

Kaikissa tutkielmassa analysoiduissa tapauksissa, eri oikeusasteiden päätöksissään esittämissä perusteluissa, korostuivat tapauskohtaisuus, kokonaisarviointi, liiketaloudelliset perusteet tai niiden puuttuminen sekä järjestelyjen keinotekoisuuden arviointi.

Sekä hallinto-oikeuden että KHO:n mukaan korkovähennysoikeutta hyödyntäviä, monivaiheisia järjestelyjä tulee arvioida kokonaisuutena. Kokonaisarvioinneissa on arvioitu muun muassa erillisyyperiaatetta konsernitilanteissa, toimintojen, erityisesti päämiesmallin ja henkilöstön merkitystä, itsenäistä määräysvaltaa, strategista johtamista, riskien jakautumista puskurirakenteissa sekä väitetyjä muita seikkoja. Esimerkiksi päätöksen 24.4.2017 17/0271/4 perusteluissa todetaan, että Suomen verojärjestelmä perustuu verovelvollisten erillisyyden periaatteelle myös konsernitilanteissa ja koska mainitussa tapauksessa yhtiön edustajien tai henkilöstön ei selvitetty tai edes väitetty käyttäneen itsenäisesti tytäryhtiöiden osakkeiden tuottamaa tosiasiallista määräysvaltaa tai harjoittaneen alakonsernin osalta sellaista strategista johtamista, johon liittyy osakeomistuksen tuottaman määräysvallan käyttäminen, E Oy:n alakonsernin tytäryhtiöiden omistamiseen liittyvien hallinnollisten ja taloudellisten edellytyksien ja intressien oli katsottava olevan edelleen K Oyj:llä. KHO:n mukaan järjestelyiden oikeudellisen muodon tulee vastata asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta. Jos tällainen monivaiheinen järjestely ei kokonaisuutena arvioiden vastaa sen todellista oikeudellista muotoa, voidaan järjestely katsoa täysin keinotekoiseksi. Tällöin sovellettavaksi tulee VML 28 § (KHO 2016:72).

Verohyötyihin johtaneissa, konsernin sisäisissä järjestelyissä, yhtiön tulee osoittaa liiketaloudellisten perusteiden väitteille konkreettista, tosiasiallista taloudellista sisältöä. Ratkaisussa KHO 2016:71 KHO edellytti osakkeilta todellista taloudellista liityntää sivuliikkeen liiketoimintaan. Ratkaisun perustelujen mukaan järjestelyyn ryhtymisessä vallitsi selkeä intressipuute kiinteän toimipaikan kannalta. KHO katsoi, että kiinteällä toimipaikalla ei ollut rahoituksellista intressiä, tosiasiallista kykyä järjestelyyn eikä mahdollisuutta hoitaa lainasta aiheutuvia menoja tuotoillaan. Ratkaisuisaan KHO nimenomaan katsoi, että järjestelyiden tarkoituksena oli välttää suoritettava vero konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennystä hyödyntämällä ilman järjestelyihin liittyviä verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan kaikissa sen käsittelemissä tapauksissa järjestelyt oli toteutettu yksinomaan veron kiertämistarkoituksessa eikä järjestelyille ollut siten liiketaloudellisia perusteluja. Hallinto-oikeus totesi ratkaisussa 24.4.2017 17/0271/4, että VML 28 §:n soveltaminen ei ole mahdollista, jos verovelvollinen osoittaa, että toimenpide on ollut liiketaloudellisista syistä perusteltu. Hallinto-oikeuden mukaan kyseisessä tapauksessa oli jäänyt näyttämättä siirrosta mahdollisesti koituneet liiketaloudelliset hyödyt eikä tytäryhtiöosakkeiden omistuksen uudelleenjärjestelyllä ollut tosiasiallista taloudellista merkitystä E Oy:n kannalta, jolle oteta huomioon rakenteella saavutettuja verovaikutuksia. Hallinto-oikeuden mukaan järjestelyihin oli ryhdytty verotuksellisista syistä tarkoituksena vapautua suoritettavasta verosta lähinnä konserniavustusjärjestelmää ja korkovähennysoikeutta hyödyntämällä vailla verotuksesta riippumattomia riittäviä liiketaloudellisia perusteita. Hallinto-oikeuden mukaan yhtiöllä oli tilanteessa velvollisuus esittää riittävä selvitys siitä, miksi tytäryhtiöiden osakkeet oli liiketaloudellisesti, verotuksesta riippumattomista syistä, tarpeen siirtää E Oy:lle. Koska yhtiö oli tässä epäonnistunut, hallinto-oikeus tulkitsi, että toteutettua omistusjärjestelyä ja sen seurauksena syntyneitä korkomenoja oli pidettävä VML 28 §:ssä tarkoitettulla tavalla keinotekoisina, yhtiön elinkeinotoimintaan kuulumattomina, vähennyskelvottomina menoina. VML 28 §:ää voidaan soveltaa, kun verovelvollisen suorittama toimenpide täyttää veron kiertämistä koskevat yleiset tunnusmerkit ja sitä voidaan pitää Suomen verolainsäädännön tarkoituksen vastaisena.

Tapauskohtaisuuteen on ottanut kantaa muun muassa Isomaa-Myllymäki (2016, 374), jonka mukaan tytäryhtiöosakkeiden kohdistaminen kiinteään toimipaikkaan tulee arvioida aina tapauskohtaisesti. Isomaa-Myllymäen mukaan kiinteän toimipaikan vähäinen liiketoiminta ja minimaalinen substanssi voivat johtaa väitteeseen veron kiertämisestä, mutta pelkkää sivuliikerakenteen käyttämistä ei toisaalta voida tulkita automaattisesti veron kiertämiseksi. Vaikka tutkielmassa analysoidusta oikeuskäytännöstä voidaan löytää yhtäläisyyksiä tapausten pääpiirteiden sekä tuomioistuinten käyttämien perusteluiden osalta, ei niistä voida vetää johtopäätöstä, että apuyhtiö rakenteita ei jatkossa saisi hyödyntää yrityskaupan hankintarakenteessa ja että käytetty apuyhtiö ei saisi vähentää sen veloiksi kohdennettuja velkojen korkoja. Tällaista päätelmää varten tarvittaisiin enemmän asiaa tukevaa KHO:n luomaa oikeuskäytäntöä tai uutta lainsäädäntöä. Jokainen tapaus on siis edelleen arvioitava yksittäin.

Tutkielmassa analysoitujen oikeustapausten osalta tulee ottaa huomioon, että KHO:n molemmat vuosikirjaratkaisut liittyivät konsernin sisäisiin uudelleenjärjestelyihin, jotka oli rahoitettu konsernin sisäisillä luotoilla. Isomaa-Myllymäen (2016, 375) mukaan molemmat KHO:ssa nyt ratkaistut tilanteet olivat liian samankaltaisia ja KHO:n olisi ollut hyvä ottaa käsiteltäväkseen myös edellisistä poikkeava tilanne, johon ei liity konsernin sisäisiä osakekauppoja eikä konsernin sisäistä lainanottoa. Tällöin lopputulos voisi Isomaa-Myllymäen mukaan olla toisenlainen ainakin VML 28 §:n soveltamisen osalta. Esimerkiksi hallinto-oikeuden ratkaisussa 17.6.2014 14/0376/4 oli kyseessä kolmansien osapuolen välillä tehty yrityskauppa, jossa tytäryhtiöosakkeet ja niihin liittyvä ulkopuolisen tahon myöntämä velkarahoitus kohdistettiin suoraan kiinteälle toimipaikalle ilman konsernin sisäisiä omistus- ja rahoitusjärjestelyjä. Myöskään holdingyhtiö rakennetta hyödyntäviä tapauksia ei ole toistaiseksi käsitelty KHO:ssa asti. Isomaa-Myllymäen (2016, 376–377) mukaan tämä ei kuitenkaan estä sitä, että näihin puututtaisiin VML 28 §:n soveltamisedellytysten täytyessä, jos järjestely kokonaisuudessaan voidaan katsoa keinotekoiseksi.

Toinen tutkielman kannalta merkittävä seikka on EVL 18a §:n voimaantulo. Esimerkiksi Penttilä (2016b, 1) toteaa, että EVL 18a §:n voimaantulon jälkeen kannustin korkokulujen kohdistamiseen Suomeen on vähentynyt. Isomaa-

Myllymäen (2016, 376) mukaan sivuliikerakenteiden käyttö on ratkaisuisissa käsiteltyjen vuosien jälkeen vähentynyt merkittävästi ja tällaisia rakenteita on päädytty purkamaan niihin liittyvän veroriskin vuoksi. KHO:n ratkaisujen merkittävyys korostuu siten lähinnä aikaisempien verovuosien tarkastelussa. Toisaalta Verohallinto on todennut, että sillä on tällä hetkellä avoinna useita kymmeniä KHO:n nyt käsittelemiä tapauksia vastaavia tapauksia, joissa sen verointressi on useita satoja miljoonia euroja (Talouselämä 2016b, 15). Tapauksen voidaan odottaa lähes poikkeuksetta johtavan mittaviin oikeudenkäynteihin, joita ratkotaan varmasti korkeimmassa hallinto-oikeudessa asti useiden vuosien ajan, joten merkittäviä ylimmän oikeusasteen linjanvetoja tarvitaan.

4.6 VML 28 §:n soveltamisesta ratkaisujen valossa

VML 28 §:n tarkoituksena on Suomen veropohjan turvaaminen. Pykälää voidaan soveltaa, kun verovelvollisen suorittama toimenpide täyttää veron kiertämistä koskevat yleiset tunnusmerkit ja sitä voidaan pitää Suomen verolainsäädännön tarkoituksen vastaisena. Tällöin voitaneen olettaa, että lainvastainen veroetu syntyy Suomen verotuksessa. (Penttilä 2016b, 16.)

Ratkaisussa 17.6.2014 14/0568/4 (myöhemmin KHO 2016:72) hallinto-oikeus kuitenkin nostaa esille myös järjestelyn Ruotsissa tuomat huomattavat veroedut. Ratkaisussa toteutettu järjestely oli mahdollistanut sen, että muun muassa AAAA Holding AB oli voinut Ruotsissa vähentää rahoituskuluja kahteen kertaan ja konserniavustuksen antajayhtiö oli voinut tasata tulostaan konserniavustuksen antamisella. Penttilän (2016b, 17) mukaan hallinto-oikeuden ratkaisusta ei voida päätellä suoraan hallinto-oikeuden kantaa siihen, mikä tekijä muodosti kyseisessä asiassa Suomen verotuksessa saatavan lain tarkoituksen vastaisen veroedun ja täyttäisi siten edellytyksen VML 28 §:n soveltamiselle. Penttilä (2016b, 16) toteaa, että tilanne voi johtaa ajatukseen, jonka mukaan muussa maassa toteutuva kyseisen valtion lainsäädännön mukainen tai vastainen veroetukin voisi johtaa VML 28 §:n soveltamiseen Suomessa, vaikka oletuksellisesti VML 28 §:n soveltaminen periaatteessa edellyttäisikin Suomen verotuksessa saatavaa etua. Tämä laajentaisi VML 28 §:n soveltamisalaa kansainvälisissä tilanteissa nykyisestä huomattavasti ja tekisi siitä varsin vaikeasti ennakoitavaa. Aiemmin veronkiertosäännöstä on sovellettu lähinnä selvissä väärinkäytötapauksissa.

Vaikka KHO:n varsinaisen ratkaisun tulkinta tilanteesta jää epäselväksi, KHO:n vähemmistön äänestyslauseunnossa tilanteeseen on otettu kantaa. Sen mukaan ne veroedut, jotka sivuliikerakenteella on mahdollisesti saavutettu muussa valtiossa, eivät oikeuta soveltamaan VML 28 §:ää (Penttilä 2016b, 17).

Nykäsen (2016, 20) mukaan tutkielmassa käsitelty oikeuskäytäntö avaa uusia mahdollisuuksia VML 28 §:n soveltamisessa aggressiiviseen verosuunnitteluun. Etenkin ratkaisun KHO 2016:72 perustelut vahvistavat sen, että korkojen vähennysoikeus voidaan evätä myös apuyhtiön ympärille rakentuvassa debt push down -järjestelyssä VML 28 §:ään tukeutuen, kun sen soveltamisedellytykset täyttyvät. Nykäsen mukaan on myös selvää, että syrjäitäkielloista johtuen VML 28 §:ää tulee tulkita samalla tavalla sekä kiinteän toimipaikan että apuyhtiön korkomenojen osalta, vaikkakin ne juridiselta rakenteelta eroavat toisistaan. KHO:n ratkaisut eivät Nykäsen mielestä anna kuitenkaan vastausta siihen, miten korkomenoja käsiteltäisiin apuyhtiön verotuksessa VML 28 §:ää sovellettaessa, sillä KHO:ssa ratkaistuissa tapauksissa oli kyseessä nimenomaan kiinteän toimipaikan hyödyntäminen debt push down -rakenteessa. Verohallinnon (2016) kanta eroaa huomattavasti Nykäsen tulkinnasta. Verohallinnon tiedotteen mukaan ratkaisuja voidaan soveltaa myös, kun vastaavissa tilanteissa on hyödynnetty apuyhtiöitä. Osittain vastaus tähän kiistaan saatiin hallinto-oikeuden ratkaisussa 24.4.2017 17/0271/4 joka noudattelee Verohallinnon tulkintaa ja KHO:n päätöksien linjaa. Varma vastaus saataneen kuitenkin vasta, jos tapaus etenee KHO:n käsiteltäväksi. Huomioitavaa on myös, että tutkielmassa analysoidut ratkaisut koskevat verovuosia ennen korkojen vähennysoikeutta rajoittavan EVL 18a §:n voimaantuloa. Nykänen (2016, 22) arvioi, että ainakin ratkaisua KHO 2016:72 vastaavissa tilanteissa korkojen vähennysoikeuteen voisi olla vuodesta 2014 eteenpäin mahdollista soveltaa EVL 18a §:ää VML 28 §:n sijaan.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman aiheena oli kansainvälisten konsernien käyttämien sisäisten korkojärjestelyjen hyödyntäminen verosuunnittelussa. Tutkielman pääasiallinen näkökulma oli tarkastella yleisen veronkiertosäännöksen soveltuvuutta kansainvälisten konsernien sisäisiin rahoitusjärjestelyihin tilanteissa, joissa konsernin sisäinen rahoitus on järjestetty suomalaista sivuliikettä tai apuyhtiötä käyttäen.

Tutkielman teoriaosiossa käsiteltiin kansainvälisten konsernien rahoitusmahdollisuuksia ja verotusta Suomessa sekä koron vähennysoikeutta rajoittavaa lainsäädäntöä ja toisaalta lainsäädännön mahdollistamia verosuunnittelumahdollisuuksia. Tutkielman empiirisessä osiossa analysoitiin korkojen vähennyskelpoisuutta ja veron kiertämistä hallinto-oikeuden ja KHO:n luoman oikeuskäytännön perusteella. Tutkimusaineistona käytetyt eri oikeusasteiden ratkaisut kerättiin Edilex -tietokannasta sekä sähköpostitse pyytämällä hallinto-oikeudesta. Analysoitavana oli yhteensä neljä hallinto-oikeuden ja neljä KHO:n ratkaisua. Aineiston analysointi toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoin lainopillisena tarkasteluna. Tehty tutkielma vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Teoriaosio loi perustan tutkimuskysymysten syvälliselle ymmärtämiselle ja empiirisessä osiossa tehdyt havainnot tukivat teoriaosion perusteella tehtyjä johtopäätöksiä ja antoivat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten korkovähennysoikeutta on viime vuosina pyritty hyödyntämään.

Työn tutkimusongelmana kysyttiin, miten konsernit hyödyntävät verosuunnittelussaan korkovähennysoikeutta. Korkojen hyödyntäminen verosuunnittelussa perustuu osingon ja koron erilaiseen verokohteluun sekä rajat ylittävissä tilanteissa että Suomen sisäisessä lainsäädännössä. Kansainvälisillä konserneilla, joiden emoyhtiön ja tytäryhtiön kotipaikat ovat eri valtioissa, verosuunnittelumahdollisuudet korkoja hyödyntäen ovat lähes rajattomat, sillä ne pystyvät hyödyntämään eri valtioiden välisiä eroja verolainsäädännössä (Nykänen 2016, 1). Korkojen vähennyskelpoisuuden hyödyntäminen on verotuksellisesti tarkoituksenmukaista etenkin silloin, kun osa konsernin toiminnoista on korkean verorasituksen valtioissa, joissa korkomenot ovat vähennyskelpoisia, ja konsernin emoyhtiö on matalan verorasituksen valtiossa (Nykänen 2016, 4-5). Olennaista on

myös, että ulkomaille maksettavista koroista ei peritä tytäryhtiön asuinvaltiossa lähdeveroa. Verovapaus voidaan tarvittaessa järjestää perustamalla apuyhtiö valtioon, jonka kanssa solmittu verosopimus estää koron verottamisen lähdevaltiossa. Järjestelyt johtavat usein vajaaverotus- tai nollaverotustilanteisiin. Tutkielmassa analysoiduista oikeustapauksista käy ilmi, että käytännössä tuloa on siirretty konsernin sisäisten lainojen ja konserniavustusten avulla alhaisemman verokannan maahan tuloutettavaksi. Viidessä tutkielmassa käsitellyistä debt push down -järjestelyjä koskevasta tapauksesta yrityskaupassa hankitut osakkeet sekä niistä syntynyt hankintavelka oli kohdistettu konsernin sisäisiin järjestelyin ulkomaisen tytäryhtiön suomalaiselle sivuliikkeelle, joka muodosti kiinteän toimipaikan Suomeen. Yhdessä tapauksista, muutoin pääpiirteiltään samanlaisessa järjestelyssä, oli hyödynnetty holdingyhtiötä kiinteän toimipaikan sijaan. Hankitun kohdeyhtiön tulos voitiin siirtää syntyneen kotimaisen alakonsernin sisällä konserniavustuksena kiinteälle toimipaikalle. Ulkomaille maksettavat korkomenot pienentivät kiinteän toimipaikan tulosta. Kohdeyhtiö maksoi kiinteällä toimipaikalle konserniavustusta, jonka verovaikutus voitiin neutralisoida konsernin sisäisillä koroilla. Tällöin konsernin kokonaisverorasitus saatiin pienemmäksi.

Ensimmäisenä alatutkimusongelmana kysyttiin, millä keinoilla viranomainen on puuttanut korkojen vähennysoikeuteen. Äimän (2010, 180) mukaan niin kutsutut debt push down -järjestelyt ovat olleet yleisiä Suomessa. Konsernin sisäisiä lainajärjestelyjä on mahdollistanut aiemmin se, että elinkeinotoiminnasta johtuneet velan korkomenot ovat olleet EVL 18 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan vähennyskelpoisia myös silloin, kun ne riippuvat tuloksesta. Muita korkojen vähennyskelpoisuutta määritteleviä säännöksiä ovat EVL 7 §:n yleissäännös, jonka mukaan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet elinkeinotoiminnan menot ovat vähennyskelpoisia, kun kyse on vähennystä vaativan verovelvollisen korkomenoista, sekä niin sanotut siirtohinnoittelusäännös ja veronkiertämistä koskeva yleislauseke. Lisäksi Suomen oikeuskäytännössä on aiemmin hyväksytty hyvinkin velkapainotteisia pääomarakenteita, joissa ulkomainen emoyhtiön suomalaiselle tytäryhtiölle tarjoaman rahoituksen velkapääoman osuus on ollut huomattava verrattuna oman pääoman määrään (KHO 1999:19). Vallitseva lainsäädäntö sekä aiempi oikeuskäytäntö ovat mahdollistaneet sen, että

ulkomaiset sijoittajat ovat voineet toteuttaa velkapainotteisia sijoituksia Suomeen melko vapaasti.

Varsinaisten alikapitalisointinormien puuttuminen on johtanut siihen, että oikeuskäytännössä tilanteita on jouduttu tarkastelemaan veronkiertosäännösten nojalla. Korkojen vähennyskelpoisuus Suomessa on konsernien sisäisissä rahoitusjärjestelyissä voitu aiemmin evätä lähinnä VML 31 §:n tai 28 §:n perusteella, kun niiden sovellusedellytykset ovat täyttyneet (Helminen 2013, 305; Knuutinen 2005, 190). Siirtohinnoittelusäännöstä on voitu soveltaa, kun lainaa ei ole voitu pitää markkinaehtoisena. VML 28 §:n soveltaminen on tullut kyseeseen verotus- ja oikeuskäytännössä konsernin sisäisissä yritysjärjestelyissä syntyneiden korkomenojen vähennyskelpoisuuden arviointiin tilanteissa, joissa järjestely on katsottu toteutetuksi ilman liiketaloudellista perustetta, pelkästään verotuksellisista syistä, tarkoituksena vapautua maksettavaksi tulevasta verosta. (Helminen 2016; Malmgrén 2013, 15; Verohallinto 2014.)

Tutkielman kannalta merkittävänä seikkana voidaan pitää EVL 18a §:n voimaantuloa. On huomattava, että kaikki tutkielmassa analysoidut tapaukset koskevat vuosia ennen EVL 18a §:n voimaantuloa vuonna 2014, eikä kyseistä lakipykälää ole voitu soveltaa takautuvasti menneisiin vuosiin. Esimerkiksi Penttilä (2016b, 1) toteaa, että EVL 18 a §:n voimaantulon jälkeen kannustin korkokulujen kohdistamiseen Suomeen on vähentynyt. Samoin Nykäsen (2016, 11) mukaan EVL 18a §:n korkojen vähennysoikeuden rajoitusten voimaantulo vähentänee jatkossa painetta puuttua debt push down- ja muihin korkoja aggressiivisessa verosuunnittelussa hyödyntäviin tilanteisiin VML 28 §:n avulla, koska EVL 18a § on nimenomaan tarkoitettu korkojen vähennysoikeuden rajoittamiseen vastaavissa tilanteissa. Isomaa-Myllymäen (2016, 376) mukaan sivuliikerakenteiden käyttö on KHO:n ja hallinto-oikeuden ratkaisuihin käsiteltyjen vuosien jälkeen vähentynyt merkittävästi ja tällaisia rakenteita on päädytty purkamaan niihin liittyvän veroriskin vuoksi. KHO:n ratkaisujen merkittävyys korostuu siten lähinnä aikaisempien verovuosien tarkastelussa.

Toisaalta Verohallinto on todennut, että sillä on tällä hetkellä avoinna useita kymmeniä tässä tutkielmassa analysoituja oikeustapauksia vastaavia tapauksia, joissa sen verointressi on useita satoja miljoonia euroja (Talouselämä 2016b, 15),

joten oletettavaa on, että debt push down -tapauksen käsittely eri oikeusasteissa jatkuu vielä pitkään. Verohallinto on myös asiantuntijalausunnossaan todennut, että suomalaisten operatiivisten yhtiöiden yrityskaupat toteutetaan EVL 18a §:n voimaantulosta huolimatta edelleen niin sanottuina debt push down -järjestelyinä (Verohallinto 2016d). Verohallinnon lausunto herättääkin kysymyksen korkorajoitussäännöksen onnistuneisuudesta. Verohallinto toteaa samassa lausunnossa, että ainakaan Euroopan komission ehdotus veronkiertodirektiivistä ei varsinaisesti tuo ratkaisua tähän ongelmaan, sillä sitä voidaan pitää kokonaisuutena vähintäänkin yhtä monimutkaisena ja hallinnollista työtä lisäävänä kuin EVL 18a §:ää. Lisäksi se jättäisi vähennyskelpoisiksi suuremman osan etuyhteyskoroista kuin nykyinen kansallinen säännös.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että viranomainen voi puuttua konsernien harjoittamaan aggressiiviseen verosuunnitteluun korkojärjestelyjä hyödyntäen lähinnä EVL 18 a §:n ja VML 28 §:n ja VML 31 §:n perusteella. Konsernien sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuuden ja liiketaloudellisen perusteen arviointi vie kuitenkin aikaa ja resursseja sekä veroviranomaisilta että verovelvollisilta. Ratkaisuksi ongelmaan on esitetty myös muita vaihtoehtoja. Esimerkiksi Isomaa-Myllymäki (2014, 107) on esittänyt vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen verokohtelun yhtenäistämistä joko luopumalla korkojen vähennyskelpoisuudesta tai säätämällä osingonjako vähennyskelpoiseksi. Molemmat vaihtoehdot johtaisivat konsernin sisäisten korkojen verosuunnittelumahdollisuuksien katoamiseen.

Toisena alatutkimusongelmana kysyttiin miten yleinen veronkiertosäännös VML 28 § soveltuu konsernien sisäisten rahoitusjärjestelyiden arviointiin. Verohallinnon (2013) mukaan yleislausekkeen sisältö on väljä ja sen merkitys täsmentyy oikeuskäytännön avulla. Myös Nykänen (2016, 9) toteaa VML 28 §:n olevan luonteeltaan joustava normi, jonka soveltamisen rajat eivät ole täysin selvät. Tämä on johtanut rajanveto-ongelmiin. Tutkielmassa analysoitujen oikeustapausten voidaan katsoa vastaavan osittain kysymykseen mikä on sallittua yritysjärjestelyissä. Verosuunnittelu ei ole kiellettyä. Verovelvollisen kannalta sitä voidaan pitää tarkoituksen mukaisena toimintana, jonka pyrkimyksenä on verotuksen minimointi ja voiton maksimointi. Korkojen vähennysoikeuden

hyväksikäyttö apuyhtiöiden tai kiinteiden toimipaikkojen avulla voidaan kuitenkin katsoa sijoittuvan aggressiivisen verosuunnittelun kategoriaan (Nykänen 2016, 4). Tällöin liikutaan usein verosuunnittelun ja veron kiertämisen välimaastossa ja linjanveto näiden kahden välillä tulee tehdä tapauskohtaisesti. Analysoiduista oikeustapauksista ei voida tehdä johtopäätöstä, että tietyn yrityskaupan rakenne sinänsä olisi VML 28 §:n soveltamiseen johtava, vaan lopputulemaan tulee päästä arvioimalla kaikkia asiassa vaikuttavia seikkoja ja niiden perusteella suoritetusta kokonaisarviointista.

Kaikissa tutkielmassa analysoitujen oikeustapauksien päätöksiä perusteluissa korostui tapauskohtaisuus, kokonaisarviointi, liiketaloudelliset perusteet tai niiden puuttuminen sekä järjestelyjen keinotekoisuuden arviointi, kun arvioitiin VML 28 §:n soveltuvuutta tapauksiin. Sekä hallinto-oikeuden että KHO:n mukaan korkovähennysoikeutta hyödyntäviä, monivaiheisia järjestelyjä tulee arvioida kokonaisuutena. VML 28 §:n soveltaminen edellyttää myös, että verovelvollisella voidaan katsoa olleen ilmeisesti tarkoitus kiertää veroa. Kysymys on tällöin lain tarkoituksen kiertämiseen tähtäävästä menettelystä. Tutkimuksessa analysoidun oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että korkojen vähennysoikeuden epäasianmukaiseen hyödyntämiseen on mahdollista puuttua VML 28 §:n nojalla, kun järjestely on katsottava keinotekoiseksi, se ei kokonaisuutena arvioiden vastaa sen todellista oikeudellista muotoa eikä järjestelylle voida esittää verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita ja kyseiseen järjestelyyn on ryhdytty lain tarkoituksen vastaisten veroetujen saamiseksi. Tapausten analyysistä voidaan todeta, että verohyötyihin johtaneissa, konsernin sisäisissä järjestelyissä, yhtiöllä on velvollisuus osoittaa liiketaloudellisten perusteiden väitteille konkreettista, tosiasiallista taloudellista sisältöä.

VML 28 §:n tarkoituksena on Suomen veropohjan turvaaminen. Lain kohtaa voidaan soveltaa, kun verovelvollisen suorittama toimenpide täyttää veron kiertämistä koskevat yleiset tunnusmerkit ja sitä voidaan pitää Suomen verolainsäädännön tarkoituksen vastaisena. Ratkaisun KHO 2016:72 perusteluissa otetaan kantaa siihen, että veroedut, jotka sivuliikerakenteella on mahdollisesti saavutettu muussa valtiossa, eivät oikeuta soveltamaan VML 28

§:ää. Jotta VML 28 §:ää voitaisiin soveltaa konsernin sisäisiin korkojärjestelyihin, tulee saavutetun verohyödyn konkretisoitua Suomessa.

Nykänen (2016, 20) on todennut, että tutkielmassa analysoitu oikeuskäytäntö avaa uusia mahdollisuuksia VML 28 §:n soveltamisessa aggressiiviseen verosuunnitteluun. Veronkiertosäännöksen soveltamisala on laajentunut entisestään sen mukautuessa liike-elämässä kulloinkin pinnalla oleviin ilmiöihin. Järjestely voidaan olla hyväksymättä verotuksessa, mikäli sillä pyritään saamaan lain tarkoituksen vastaisia veroetuja eikä verovelvollinen pysty osoittamaan sen perustaksi riittäviä liiketaloudellisia perusteita. Etenkin ratkaisun KHO 2016:72 perustelut vahvistavat sen, että korkojen vähennysoikeus voidaan evätä debt push down -järjestelyssä VML 28 §:ään tukeutuen, kun sen soveltamisedellytykset täyttyvät. Verosopimuksien ja EU:n perusoikeuksien määrittelemistä syrjintäkielloista johtuen VML 28 §:n tulkinta tulee tehdä samalla tavalla sekä Suomessa että muualla asuviin verovelvollisiin kohdistuen. Tutkielmassa toteutetun analyysin perusteella voidaan todeta, että jatkossa verovelvollisen esittämien aitojen liiketaloudellisten perusteluiden merkitys korostuu etenkin silloin, kun veroviranomainen esittää väitteitä veronkierrosta. Arvioitaessa järjestelyn myötä syntyneitä veroetua, järjestelyä ei voida katsoa lain tarkoituksen vastaiseksi, jos verovelvollinen pystyy esittämään sille tosiasialliset liiketaloudelliset perusteet.

Tässä tutkielmassa saatiin selkeät vastaukset tutkielman johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää apuna kansainvälisten konsernien verosuunnittelussa. Tutkielman tuloksista nähdään, mitä seikkoja tuomioistuimet ottavat huomioon arvioidessaan yritysjärjestelyjä veron kiertämisen näkökulmasta ja minkälaisia järjestelyjä ne pitävät lain tarkoituksen vastaisina. Epävarmuus verosuunnittelunäkökulmasta toteutettujen yritysjärjestelyjen kohtelusta voi olla esteenä kansainvälisten yritysten Suomeen sijoittumiselle. Verojärjestelmän ennustettavuus on olennaista valtioiden kilpaillessa siitä, mihin maahan yritykset sijoittavat toimintojaan. Ulkomaisten yritysten mukanaan tuomalla pääomalla sekä verotuloilla on positiivisia vaikutuksia suomalaiselle yhteiskunnalle. Siten ennustamaton ja jatkuvasti muuttuva verolakien tulkinta voi kääntyä tarkoitustaan vastaan ja jopa pienentää valtion verokertymää pitkällä

tähtäimellä. Olisikin kaikkien osapuolten kannalta parempi, että oikeuskäytäntö täsmentyisi ja tarkentuisi edelleen korkojärjestelyjen ja verosuunnittelun osalta.

Tutkielmassa tehdyn analyysin luotettavuutta vähentää osittain se, että debt push down -tilanteita ja VML 28 §:n soveltamista koskevaa oikeuskäytäntöä on olemassa varsin vähän. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisikin olla tämän tutkielman niin sanottu seurantatutkimus, joka suoritettaisiin, kun debt push down -tilanteisiin liittyvää oikeuskäytäntöä olisi ehtinyt syntyä enemmän. Tämän tutkielman näkökulma oli lainopillinen ja oikeuskäytäntöpainotteinen. Mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi siten olla myös sekä veronsaajan että veronmaksajan näkökulmia kokoava ja asiantuntijoiden mielipiteitä analysoiva haastattelututkimus, jossa perehdyttäisiin korkovähennysoikeuden verosuunnittelunäkökulman käytännön problematiikkaan.

LÄHTEET

- Andersson, E. 2003. Alikapitalisointi ja syrjäntäkielto. Verotus 5/2003, pp. 460–468.
- Anttila, T. & Laaksonen, S. 2007. Uudet siirtohinnoittelun dokumentointia koskevat säännökset. Verotus 1/2007, pp. 31–43
- Arena, M & Roper, A. 2010. The effect of taxes on multinational debt location. *Journal of Corporate Finance*. (16), pp. 637–654.
- Banks, K. 2008. The Application of the Fundamental Freedoms to Member State Tax Measures: Guarding against Protectionism or Second-guessing National Policy Choices? *European Law Review* 4/2008, pp. 482–506.
- Beuselinck, C., Deloof, M. & Vanstraelen, A. 2014. Cross-jurisdictional income shifting and tax enforcement: evidence from public versus private multinationals. *Review of Accounting Studies*, Vol 20 (2) pp. 710–746.
- Blouin, J., Huizinga, H., Laeven, L., & Nicodème, G. 2014. Thin capitalization rules and multinational firm capital structure. In IMF working paper 14/12
- Buettner, T., Overesch, M., Schreiber, U., & Wamser, G. 2012. The impact of thin-capitalization rules on the capital structure of multinational firms. *Journal of Public Economics*, 96, pp. 930–938
- Bundgaard, J. 2010. Classification and Treatment of Hybrid Financial Instruments and Income Derived Therefrom under EU Corporate Tax Directives. *European Taxation Volume 50* (10), pp. 442–456.
- COM. 2015. Corporate Income Taxation in the European Union. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. EUROPEAN COMMISSION. 17.6.2015, Brussels, Belgium.
- Desai, M., Foley, C. & Hines J. 2004. A Multinational Perspective on Capital Structure Choice and Internal Capital Markets. *The Journal of Finance*. Vol. LIX (6), pp. 2451–2487.
- Egger, P., Eggert, W., Keuschnigg, C. & Winner, H. 2010. Corporate taxation, debt financing and foreign-plant ownership. *European Economic Review*. (54), pp. 96–107.
- European Commission. 2017. Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB). [verkkodokumentti]. [Viitattu 22.1.2017] Saatavilla https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/common-consolidated-corporate-tax-base-ccctb_en

Fama, E.F. & French, K.R. 2002. Testing Trade-Off and Pecking Order Predictions about Dividends and Debt. *The Review Financial Studies*, vol 15 (1), pp. 1–33.

Feld, L. P., Heckemeyer, J. H., & Overesch, M. 2013. Capital structure choice and company taxation—A meta study. *Journal of Banking and Finance*, 37, pp. 2850–2866.

Finér, L. 2016. Liiketulon kohdentaminen kiinteille toimipaikoille, osa III (referee-artikkeli). *Verotus* 1/2016, pp. 76–83.

Finnwatch. 2016. Finnwatch Ry:n asiantuntijalausunto koskien maakohtaisia veroraportointia koskevaa direktiiviehdotusta 4.3.2016. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.11.2016] Saatavilla http://finnwatch.org/images/Finnwatch_lausunto_cbcr-tietojenvaihto.pdf

Finnwatch 2016b. EU:n uusi veronkiertodirektiivi on hampaaton kompromissi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.1.2017] Saatavilla <https://www.finnwatch.org/fi/uutiset/387-eu:n-uusi-veronkiertodirektiivi-on-hampaaton-kompromissi->

Fuest, C. & Hemmelgarn, T. 2004. Corporate tax policy, foreign firm ownership and thin capitalization. *Regional Science and Urban Economics*, 35, pp. 508–526.

Ghosh, J. 2008. New tendencies in tax treatment of cross-border interest of corporations. National Report of United Kingdom. *Cahiers de droit fiscal international*, vol 93b. Sdu Fiscale & Financiële Uitgevers Amersfoort. The Netherlands, pp. 735–747.

Graham, J.R. & Harvey, C.R. 2001. The Theory and Practice of Corporate Finance; Evidence from the Field. *Journal of Financial Economics*, vol 60, pp. 187–243.

Graham, John R. 2006. A Review of Taxes and Corporate Finance, *Foundations and Trends in Finance*, 1 (7), pp. 573–691.

Haapaniemi, O. 2013. Oikeusvarmuus ja ennustettavuus sekä lailla säätämisen vaatimus – esimerkkinä oman ja vieraan pääoman määrittely siirtohinnoittelusäännösten perusteella. *Edilex* 14.6.2013. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.11.2016] Saatavilla <https://www-edilex-fi.ezproxy.cc.lut.fi/artikkelit/10472.pdf>

HE 146/2012vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta

HE 155/1994 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta

Helminen, M. 1999. The dividend concept in international tax law. Dividend payments between corporate entities. Series on international taxation: No 25. Kluwer law international.

Helminen, M. 2000. Kansainvälisen vero-oikeuden osinkokäsite - Yhtiöiden välillä maksetut osingot. Verotus 1/2000, pp. 85–90.

Helminen, M. 2008. EU-vero-oikeus: Välitön verotus. Helsinki: Talentum.

Helminen, M. 2013. Kansainvälinen tuloverotus. 2. uud. p. Porvoo: Edita.

Helminen, M. 2013b. Estävätkö EU:n perusperiaatteet aggressiivisen kansainvälisen verosuunnittelun rapauttaman yritysveropohjan pelastamisen? Vero ja finanssi: Matti Myrsky 60 vuotta. Toim. Mieho Altti. Jyväskylä: Bookwell.

Helminen, M. 2014. Mahdollistaako VML 31 § etuyhteyslainan uudelleenluokittelun ilman VML 28 §:n tukea? Defensor Legis 1/2014, pp. 85–96.

Helminen, M. 2016. Kansainvälinen verotus. (Jatkuva täydenteinen). Helsinki: Talentum Media Oy.

Helsingin Sanomat. 2016. Verosuunnittelun takia ryvettynyt Mehiläinen vakuuttaa nyt tunnollisuuttaan. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.12.2016] Saatavilla <http://www.hs.fi/talous/art-2000002900533.html>

Helsingin yliopisto 2003. Perusasioita oikeustieteestä. [verkkodokumentti]. [Viitattu 7.6.2017] Saatavilla <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/osa1.html>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki.

Hovakimian, A., Opler, T. & Titman, S. 2001. The Debt-Equity Choice. Journal of Financial and Quantitative Analysis. vol 36 (2), pp. 282–308.

Huizinga, H., Laeven, L., & Nicodème, G. 2008. Capital structure and international debt shifting. Journal of Financial Economics, 88, pp. 80–118

Hänninen, J. 2014. Veroparatiisit ja Suomi. Eli kuinka liituraitamafia pyörittää varjotaloutta ja laskun siitä maksamme me. Porvoo: Bookwell Oy.

Isomaa-Myllymäki, A. 2014. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus: Rahoitusrakenne ja uudelleenluokittelu (referee artikkeli). Verotus 1/2014, pp. 72–85.

Isomaa-Myllymäki, A. 2016. Tytäryhtiöosakkeiden ja niihin liittyvän hankintavelan kohdistaminen kiinteälle toimipaikalle. Verotus 4/2016, pp. 365–377.

Isomaa-Myllymäki, A. 2017. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus. Markkinaehtoperiaatteen soveltamisen oikeudelliset rajoitukset etuyhteysluotonannossa (väitöskirjan esittely). Verotus 1/2017, pp. 99–107.

Juusela, J. 2003. KPMG: Holdingyhtiöiden käyttö verosuunnittelussa. Edilex. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.1.2017] Saatavilla <https://www-edilex-fi.ezproxy.cc.lut.fi/uutiset/4598?allWords=holdingyhti%C3%B6&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=509591>

Juusela, J. 2014. Oikeustoimien uudelleenluokittelu verotuksessa. Edilex 26.5.2014. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.11.2016] Saatavilla <https://www-edilex-fi.ezproxy.cc.lut.fi/artikkelit/13212.pdf>

Juusela, J. & Parkkola, T. 2016. EU-uutiset. Verotus 4/2016, pp. 437–441.

Jyväskylän yliopisto 2013. Menetelmäpolkuja humanisteille. [verkkodokumentti]. [Viitattu 7.6.2017] Saatavilla <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Karjalainen, J. & Raunio, M. 2007. Siirtohinnoittelu. Juva: WSOYpro.

Karjalainen, J. 2010. Konsernin sisäisten korkojen markkinaehtoisuus. Verotus 4/2010, pp. 378–383.

Kauppalehti 2015. McDonald's tekee yhä tappiota Suomessa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 19.5.2017] Saatavilla <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/mcdonalds-tekee-yha-tappiota-suomessa/Uk6GMHd4>

Keen, M., & De Mooij, R. 2012. Debt, taxes and banks. International Monetary Fund (IMF), Working Paper no. 12/48

Knuutinen, R. 2005. Konsernin sisäiset lainat: alikapitalisointi. Verotus 2/2005, pp. 188–196.

Knuutinen, R. 2009. Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja. N:o 292.

Knuutinen, R. 2014. Veron kiertäminen, veronkierto vai verolain kiertäminen – terminologinen tarkastelu. Verotus 2/2014 pp. 169–177.

Knuutinen, R. 2014a. Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Knuutinen, R. 2015a. Vieraan pääoman vero-oikeudellinen uudelleenluokittelu etuyhteystilanteessa. Defensor Legis nro. 1/2015, pp. 107–124

Knuutinen, R. 2015b. Liiketoiminnan kansainväliset uudelleenjärjestelyt, aineeton omaisuus ja verotus: transaktion tunnistamista vai uudelleenluonnehdintaa? *Defensor Legis* 6/2015, pp. 1054–1068.

Knuutinen, R. 2016. Sivuliikkeiden korkovähennysten epääminen: normaalitulkintaa ja veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamista. *Defensor Legis* 5/2016, pp. 799–818.

Konserniverokeskus. 2009. Lausunto 29.5.2009 ”Korkovähennysrajoituksia elinkeinotulon verotuksessa” käsittelevän selvityksen johdosta.

Kosonen, K. 2013. Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 3/2013, pp. 383–398.

Kukkonen, M. & Walden, R. 2010. *Konsernin verosuunnittelu*. Helsinki: WSOYpro.

Lauriala, J. 2008. *Rahoitusstrategia*. Juva: WSOY.

Leppiniemi, J. & Walden, R. 2016. *Tilinpäätös ja verosuunnittelu*. (Jatkuva täydenteinen). Helsinki: Talentum Media Oy.

Malmgren, M. 2009. Korkovähennysrajoitukset elinkeinotulon verotuksessa. *Lausuntopyyntö 2009*. VM/802/00.00.05/2009.

Malmgren, M. 2010. Eurooppaoikeuden näkökulma kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamiseen. *Verotus* 3/2010, pp. 276–284.

Malmgren, M. 2013. Yritysten korkovähennysoikeuden rajoitukset. *Verotus* 1/2013, pp. 5–16.

Maßbaum, A. & Sureth, C. 2009. Thin Capitalization Rules and Entrepreneurial Capital Structure Decisions. *International Tax and Public Finance*. Vol 2, Issue 2, pp. 147–169.

Mehtonen, P. 2005. *Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat -erityisesti strategisen suunnittelun dokumentoinnista ja reaaliargumentoinnista*. Väitöskirja. Joensuun yliopisto.

Modigliani, F. & Miller, M.H. 1958. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment. *The American Economic Review*. Vol 48 (3), pp. 261–297.

Modigliani, F. & Miller, M.H. 1963. Corporate Income Taxes and the Cost of Capital: A Correction. *The American Economic Review*. Vol 53 (3), pp. 433–443.

Myrsky, M & Linnakangas, E. 2005. *Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus*. Helsinki: Talentum.

Myrsky, M. & Linnakangas, E. 2009. *Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus*. 2. uud. painos. Keuruu: Talentum.

Nieminen, M. 2014. OECD Commentaries under the Vienna Rules. Väitöskirja Tampereen yliopisto

Nissinen, M. 2010. Kiinteän toimipaikan muodostuminen rakennus- ja asennustoiminnassa. Verotus 2/2010, pp. 196–210.

Norri, M. 1997. Osakeyhtiö. Käytännön käsikirja. Tampere: Rakennustieto Oy.

Nykänen, P. 2016. Korkeiden vähennyskelpoisuus verosuunnittelun välineenä ja mahdollisuudet puuttua ilmiöön. Edilex 30.6.2016. [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.4.2017]. Saatavilla <https://www-edilex-fi.ezproxy.cc.lut.fi/artikkelit/16625.pdf>

OECD. 2010. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavilla http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2010_tpg-2010-en#.WDBOSfmLSM8#page7

OECD. 2012. Thin Capitalization Legislation: a Background Paper for Country Tax Administrations. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.12.2016]. Saatavilla http://www.oecd.org/ctp/tax-global/5.%20Thin_Capitalization_Background.pdf

OECD. 2013. Addressing Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.12.2016]. Saatavilla http://www.keepeek.com/DigitalAssetManagement/oecd/taxation/addressing-base-erosion-and-profit-shifting_9789264192744-en#.WHtEtPmLSM8

OECD. 2014a. Model Convention with Respect to Taxes on Income and Capital. OECD:n malliverosopimus.

OECD. 2014b. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2014. OECD:n malliverosopimuksen kommentaari.

OECD. 2015. Preventing the Artificial Avoidance of Permanent Establishments Status. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Action 7: 2015 Final Report

OECD. 2016. Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments, Action 4 - 2016 Update [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.1.2017]. Saatavilla http://www.keepeek.com/DigitalAssetManagement/oecd/taxation/limiting-base-erosion-involving-interest-deductions-and-other-financial-payments-action-4-2016-update_9789264268333-en#.WHtGtfmLSM8

Penttilä, S. 2007. Ovatko rajat ylittävät verosuunnittelumahdollisuudet rajattomat? Keskuskauppakamarin suuri veropäivä 2007, pp. 85–112.

Penttilä, S. 2016a. Viimeaikaista oikeuskäytäntöä yritysverotuksessa. Veropintopäivät 2016.

Penttilä, S. 2016b. Korkeiden vähennyskelpoisuus kiinteän toimipaikan verotuksessa – KHO:n ratkaisut 2016:71 ja 2016:72 ja niiden analyysi. Edilex oikeustapauskommentti 20.6.2016.

Ranta-Lassila, H. 1999. Konsernimäärittelyt verotuksessa sekä yhtiö- ja kirjanpitolainsäädännössä. Verotus 4/1999, pp. 359–370.

Raunio, M., Romppainen, L., Ukkola, O. & Kotiranta, K. 2014. Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä. Porvoo: KHT-Media Oy.

Ross, S. Westerfield, R. W. Jaffe, J. 2005. Corporate Finance, 7. painos. McGrawHill companies.

Siltala, R. 2001. Johdatus oikeusteoriaan. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.

Sørensen, P. 2016. Taxation and the optimal constraint on corporate debt finance: why a comprehensive business income tax is suboptimal. International Tax and Public Finance. Vol 23, pp. 1–23.

Schreiber, U. 2013. International Company Taxation An Introduction to the Legal and Economic Principles. University of Mannheim, Germany: Springer.

Schäfer, A. 2006. International Company Taxation in the Era of Information and Communication Technologies Issues and Options for Reform. Väitöskirja. University of Mannheim, Germany: DeutscherUniversitäts-Verlag.

Talouselämä. 2016a. Verolöyly alkaa pian – Verottaja sai makean voiton. [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.12.2016] Saatavilla <http://www.talouselama.fi/uutiset/veroloyly-alkaa-pian-verottaja-sai-makean-voiton-6558210>

Talouselämä. 2016b. Verottaja iskee nyt tarkastuksilla. Talouselämä 43/2016, pp. 15.

Taloussanomien. 2012. Mehiläisen verokikkailulle tulossa stoppi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 19.5.2017] Saatavilla <http://www.is.fi/taloussanomien/art-2000001764805.html>

Terra, B.J.M. & Wattel, P.J. 2005. European Tax Law. The Hague: Kluwer Law International.

Tikka, K., Nykänen, O., Juusela, J. & Viitala, T. 2016. Yritysverotus I-II (Jatkuva täydenteinen). Helsinki: Talentum Media Oy.

Urpilainen, M. 2008. Puhtaasti keinotekoiset järjestelyt eurooppaverotuksessa. Verotus 5/2008, pp. 536–549.

Urpilainen, M. 2016. Vero-oikeuden muutos tutkimuskohteena. Edilex. [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.1.2017] Saatavilla <https://www-edilex-fi.ezproxy.cc.lut.fi/artikkelit/16293.pdf>

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. 2009. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen lausunto valtiovarainministeriön selvityksestä ”Korkovähennysrajoitukset elinkeinotulon verotuksessa”. VATT/85/400/2009.

Valtiovarainministeriö. 2009. Korkovähennysrajoitukset elinkeinotulon verotuksessa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.10.2016]. Saatavilla http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/05_muita_hankkeita/012_veroryhma/06_esitysaineisto/korkovahennysrajoitukset_Malmgren_04112009_muistio.pdf

Vapaavuori, A. 1996. IFA:n kongressi Genevessä 1.-6.9.1996: Kiinteän toimipaikan tulon ja varallisuuden määrittämisen periaatteet ja niiden soveltaminen rahoitusinstituutioiden verotuksessa sekä kansainvälisiä näkökohtia alikapitalisoinnista. Verotus 5/1996, pp. 525–537.

Vapaavuori, A. 2003. Eurooppaoikeus ja kansainvälinen verotus. Helsinki: Talentum.

Verohallinto 2013. Verosuunnittelua vai veronkiertämistä. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.4.2017]. Saatavilla https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Verosuunnittelua_vai_veron_kiertamista

Verohallinto 2014. Korkovähennysoikeuden rajoitukset elinkeinotoiminnassa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavilla [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Tulon_veronalaisuus_ja_menon_vahennyskelpoisuus/Korkovahennysoikeuden_rajoitukset_elinke\(324759\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Tulon_veronalaisuus_ja_menon_vahennyskelpoisuus/Korkovahennysoikeuden_rajoitukset_elinke(324759))

Verohallinto 2015a. OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivitykset tulkintalähteinä. Verohallinnon kannanotto dnro A177/200/2015. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavilla https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Kansainvalinen_verotus/OECDn_siirtohinnoitteluohjeiden_paivityk

Verohallinto 2015b. Osingot, korot ja rojaltit kansainvälisissä tilanteissa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.1.2017]. [https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Kansainvalinen_toiminta/Osingot_korot_ja_rojaltit_kansainvalisis\(10752\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Kansainvalinen_toiminta/Osingot_korot_ja_rojaltit_kansainvalisis(10752))

Verohallinto 2016a. KHO-ratkaisujen vaikutus debt push down -järjestelyjen korkokulujen vähennysoikeuteen. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.10.2016]. Saatavilla <https://www.vero.fi/fi->

FI/Tietoa_Verohallinnosta/Uutiset/KHOratkaisujen_vaikutus_debt_push_down_j(39826)

Verohallinto 2016b. Voimassa olevat verosopimukset. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.12.2016] Saatavilla http://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Voimassa_olevat_verosopimukset

Verohallinto 2016c. Yhteisön saaman osingon verovapauden rajoittaminen. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.1.2017] Saatavilla [https://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Yhteison_saaman_osingon_verovapauden_raj\(40201\)](https://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Yhteison_saaman_osingon_verovapauden_raj(40201))

Verohallinto. 2016d. Verohallinnon asiantuntijalausunto koskien komission tiedonantoja KOM (2016) 23 lopullinen ja KOM (2016) 26 lopullinen. 8.3.2016. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.1.2017] Saatavilla <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2016-AK-46619.pdf>

Verohallinto 2017. Ulkomaisen yhteisön tuloverotus Suomessa – Liiketulo ja muut ulkomaisen yhteisön Suomesta saamat tulot. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.4.2017] Saatavilla https://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Ulkomaisen_yhteison_tuloverotus_Suomessa

Viitala, T. 2016. EU:n veronkiertodirektiivi. Verotus 4/2016, pp. 336–348.

Villa, S. 2016. Konserniavustus ja oikeus vähemmistöosinkoon: KKO 2015:105. Lakimies 2/2016, pp. 321–335.

Wamser, G. 2008. The Impact of thin-Capitalization Rules on External Debt Usage – A Propensity Score Matching Approach. Ifo Working Papers No. 62. October 2008.

Ylönen, M. 2014. Messinkiläätojen valtakunta – Pöytälaatikoyhtiöiden rooli suomalaisyritysten toiminnassa 1/2014. Finnwatch. Kestävän talouden ohjelma 1/2014

Äimä, K. 2007. Verotus siirrettäessä toimintoja ja varoja Suomesta ja Suomeen. Keskuskaupakamarin Suuri Veropäivä 2007, pp 51–84.

Äimä, K. 2009. Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Väitöskirja Helsingin yliopisto.

Äimä, K. 2010a. Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Verotus 2/2010, pp. 176–190.

Äimä, K. 2010b. Ajankohtaista eurooppaoikeutta – Aktuellt inom europarätten. Tarkastelussa valtioiden välinen virka-apu ja korkovähennykset kansainvälisen vero-oikeuden ja EU-vero-oikeuden näkökulmasta. Defensor Legis 3/2010, pp. 296–308.

Äimä, K 2011. Koron vähennysoikeus elinkeinoverotuksessa ja siirtohinnoittelu, Lakimies 7- 8/2011, pp. 1541–1552.

Oikeustapaukset:

HHAO 7.3.2014 14/0213/4

HHAO 17.6.2014 14/0568/4

HHAO 20.5.2014 14/0508/4

HHAO 17.6.2014 14/0373/4

HHAO 20.5.2014 14/0498/4

HHAO 24.4.2017 17/0271/4

KHO 1985-B-I-54

KHO 1983-B-II-515. Diaarinumero 3477/10/82, antopäivä 24.8.1983, T 3099

KHO 1986:642. Diaarinumero 5929/10/84, antopäivä 19.2.1986, T 86/1

KHO 1999:19. Diaarinumero 4209/2/98, antopäivä 16.4.1999, T 862

KHO 2003:79. Diaarinumero 352/2/03, antopäivä 13.11.2003, T 13.11.2003/2773

KHO 2007:30. Diaarinumero 2728/2/06, antopäivä 9.5.2007, T 1195

KHO 2011:101. Diaarinumero 1005/2/11, antopäivä 12.12.2011, T3507

KHO 2014:119. Diaarinumero 2284/2/13, antopäivä 3.7.2014, T2117

KHO 2016:71. Diaarinumero 1595/2/14, antopäivä 19.5.2016, T2147

KHO 2016:72. Diaarinumero 2772/2/14 ja 2743/2/14, antopäivä 19.5.2016, T2146

C-307/97, Compagnie de Saint-Gobain, Zweigniederlassung Deutschland, v Finanzamt Aachen-Innenstadt, Kok, 1999, s. I-06161

C-324/00, Lankhorst-Hohorst GmbH v. Finanzamt Steinfurt, Kok. 2002, s. I-11779

C-105/07, N.V. Lammers& Van Cleeff vs. Belgian valtio, Kok. 2008, s. I-173